

Дневникъ

(стенографски)

на

XVII^{то} обикновено Народно събрание Четвърта извънредна сесия

6. заседание

София, понеделникъ, 21 октомврий 1918 година.

(Открито отъ подпрѣседателя д-ръ И. Момчиловъ въ 3 ч. и 35 м. слѣдъ пладне)

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Отъ 242 народни прѣдставители разписали сж се въ списъка 175. Има нужното число присѣдствающи.

Обявявамъ засѣданието за открито.

(По списъка отсъствуватъ слѣднитѣ г. г. народни прѣдставители: Мехмедъ Джелалъ Абединъ, Димитъръ Арnaudовъ, Никола Атанасовъ, Тефикъ х. Ахмедовъ, Константинъ Бозвелиевъ, Стоянъ Божковъ, Атанасъ Буровъ, Панко Вангеловъ, Костадинъ Василевъ, Йонко Веселиновъ, Милушъ х. Вълчевъ, Георги Генковъ, Атанасъ Германски, Иванъ Гешовъ, Василь Гулевъ, д-ръ Лазаръ Дагоровъ, Александъръ Димитровъ, Георги Димитровъ, д-ръ Димитъръ Димитровъ, Константинъ Досевъ, Димитъръ Драгиевъ, Бешко Дуновъ, Иванъ Желевъ, Младенъ Златковъ, Сотиръ Календеровъ, Никола Калчевъ, Белизаръ Каракашевъ, Миле Каралеевъ, Илия Каратаневъ, д-ръ Симеонъ Кехлибаровъ, Георги Кирковъ, Илия Кирковъ, Ангелъ п. Кировъ, Станко Коларовъ, Андрей Коновъ, Иванъ Костовъ, Иванъ М. Костовъ, Янко Куцаровъ, Лазаръ Лазаровъ, Тодоръ Лукановъ, Стефанъ Манавовъ, Христо Марковски, Александъръ Механджийски, Георги Миневъ, Александъръ Недевъ, Колю Неделковъ, д-ръ Юрданъ Нейовъ, Василь Николовъ, Петъръ Панайотовъ, Еню Петковъ, Венедиктъ Поповъ, Александъръ Радоловъ, д-ръ Еню Разпоповъ, д-ръ Василь Радославовъ, Сабри бей Салимовъ, Аврамъ Свиначовъ, д-ръ Никола Стойчевъ, Дечо Теневъ, Константинъ Торлаковъ, Димитъръ Тошковъ, Каменъ Тошевъ, Якимъ Ушевъ, Асѣнъ Цанковъ, Иванъ Цановъ, Коста Ципорановъ, Атанасъ Черневъ и Никола Шишковъ)

Съобщавамъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, че търновскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Андрей Коновъ, по важни домашни причини, моли да му се разрѣши 4-дневенъ отпускъ, който прѣдседателството му разрѣшава.

Пловдивскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Станко Коларовъ, по важни домашни причини, моли да му се разрѣши отпускъ за днешния день. Прѣдседателството му разрѣшава.

Шуменскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Георги Миневъ съобщава, че е боленъ и моли да му се разрѣши 5-дневенъ отпускъ. Прѣдседателството му разрѣшава.

Врачанскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Никола Шишковъ моли, по домашни причини, да му се разрѣши 10-дневенъ отпускъ. Прѣдседателството му разрѣшава.

Видинскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Василь Каранджовъ съобщава, че, по причина на болестъ, не е могълъ да присѣдства на 18 того и моли да му се смѣта отсъствието като прѣкарано въ отпускъ. Прѣдседателството му разрѣшава.

Бургазскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Иванъ Желевъ моли да му се разрѣши 8-дневенъ отпускъ, начинающъ 21 того. Прѣдседателството му разрѣшава.

Шуменскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Тотю Продановъ, по причина на болестъ, не е могълъ да присѣдства на засѣданията отъ 15 до 19 включително. Прѣдседателството му разрѣшава.

Струмишкиятъ народенъ прѣдставителъ г. Георги Поцковъ съобщава, че, понеже не му е било съобщено за свикването на Камарата на извънредна сесия, не е могълъ да присѣдства на засѣданията на 30 септемврий, 4 и 15 октомврий и моли да му се счита отсъствието като прѣкарано въ отпускъ. Понеже отъ 30 септемврий до 15 октомврий има повече отъ 10 дни, прѣдседателството не може да му разрѣши. Затова който отъ г. г. народнитѣ прѣдставители е съгласенъ да му се счита отсъствието като прѣкарано въ отпускъ, да си вдигне рѣката. Болшинство.

Постѣпили сж: отъ Министерството на финанситѣ законопроектъ за измѣнение чл. 2, пунктове 2, 4 и 8 отъ закона за измѣнение закона за акцизитѣ и патентовия сборъ върху питиетата.

Отъ сѣщото министерство — законопроектъ за облагане съ акцизъ вината.

Тия законопроекти ще се раздадатъ на народното прѣдставителство и ще бждатъ поставени на дневенъ редъ.

Г. министъръ-прѣдседателъ ще отговори на питането на народния прѣдставителъ г. Василь Коларовъ.

Моля г. Коларова по възможностъ да се съобразява съ правилника, да бжде кратъкъ, за да даде възможностъ на г. г. министритѣ наврѣме да отговарятъ на питанята.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ съмъ отправилъ до г. г. министъръ-прѣдседателя, министра на войната и министра на правосѣдието следното питане: (Чете) „1. Извѣстно ли е на г. министъръ-прѣдседателя, на г. министра на войната и на г. министра на правосѣдието, че въ връзка съ отстъплението на българскитѣ дивизии отъ южния фронтъ и съ инцидентитѣ около Радомиръ повече отъ 10 хиляди души войници, подъ прѣдлогъ на прѣдательство и метежъ, сж арестувани безразборно въ различни градове на България, натѣпкани въ разни карцери и подземя и подложени въ тѣхъ на единъ режимъ на гладъ и изтезания, слѣдствие на който мнозина сж вече измрѣли или разболѣли, а и на останалитѣ се готви сжщата участъ? Мисли ли правителството и сега, слѣдъ сключването на примирие, да продължава лудото прахосване живота на българскитѣ синове и не счита ли за нужно, вмѣсто да оставя на военно-полевитѣ сѣдилища да разстрѣлватъ нещастнитѣ войници, които сж изнесли на плещитѣ си

опасността и страданията на тригодишния живот в окопитъ, да разпореда преди всичко чрез една парламентарна анкета да се издирят истинските виновници за големата национална катастрофа?

„2. Известно ли е на г. г. министрите, че военните началници и комендантите в някои градове са заповядвали без всякакъв съд да се разстрелват български войници по анонимни доноси и по просто подозрение? На основание какъв закон е вършено и се върши това и какво мисли да направи правителството за прекратяването на тия същински човешкоубийства и за наказанието на техните автори?“

Г. г. народни представители! Няма нужда да напомним големия поток от български войници, който след поражението на българската армия на южния фронт на 15 и 16 миналия месец, потегли към предели на Стара България. По всички линии и пътища се движеха разбити войскове части с оръжие или без оръжие. Това, което стана там, беше от една страна една военна катастрофа, а от друга страна — едно голямо национално нещастие, едно голямо народно бедствие. Една голяма част от войниците си отидоха самоволно след това поражение по своите градове, по своите села. На това национално бедствие правителството беше длъжно да погледне като на такова, да намбри всички средства, да употреби всички наложени от обстоятелствата такти, за да се изтече по възможности мирно тази вълна. Но, въпреки това, ние всички бяхме и още сме свидетели на едно настървено нахвърляне от страна на властта върху сжщитъ тия нещастни войници, които изнесоха мъченията на тригодишната война. Ние всички сме свидетели, ние всички чуваме и до сега да се клеймат като отговорници, като автори на сполътялото България нещастие сжщитъ тия войници, които въ продължение на три години бяха герои, а сега се превърнаха въ предатели и измънници. Една кампания въ пресата, въ общественото мнение на господствующите класи въ градовете, а така също и от страна на властта се организира именно против тия народ, който имаше една единствена вина, че е станал жертва на цял ред престъпления, които биваха посочвани, но за отстранението на които никой не взе мерки. И какво е сега положението? Г. г. народни представители! Повече от 10 хиляди души от тия нещастни хора сега се намират въ затворите въ всички градове на България; въ София — въ Централния затвор и въ участците; въ Шумен — въ известната крепост „Беш-тепе“, въ нейните подземия; въ Сливен, въ Русе, въ Враца, въ Плевен . . .

И. Симеоновъ: Въ Враца няма; има само 4 души.

В. Коларовъ: Възможно е да няма, не зная, това, обаче, въ нищо не изменя работата. Въ много градове на България всички помъщения, казарми, затвори са изпълнени с войнишки съветъ. Независимо от това, че и самите затвори, до поражението на войската, бяха изпълнени пак с войници, осъдени на по-големи или по-малки наказания за войнишки престъпления. И днес, г. г. народни представители, затворите и помъщенията гъмжат от български войници. Въпросът, който азъ поставямъ, засъга на първо място режима, на който са подчинени, на който са подложени задържаните, арестуваните въ затворите и казармите. Това е един режим, непоносимъ. Въ тукашния затвор бидоха натъпкани хора въ карцера, въ подземията, оставени безъ завивки, оставени безъ каквито и да бжде дръхи, не само на голата циментова земя, на голия циментовъ под, но въ вода и въ мръсотии от развалените водопроводи и канали на Централния затвор. След няколко дневно пребиваване на хората там, няколко души са намбрани умрели, други са извадени въ крайно заболело състояние на безсъзнание и сигурно и тях е сполътъла сжщата участъ. Сжщият случай е въ всичките останали места въ България.

Г. г. народни представители! Неужели могат да се третират тъй безразборно всичките хора, които са заловени по треновете и вън от треновете, върху които тежи обвинението, формулирано от българската буржоазия, от българското управление, че те са виновниците за сполътълата нацията катастрофа? Може ли да бжде третиратъ тъй безразборно войникътъ, може ли да бжде подхвърлянтъ по такъв начинъ на нови страдания, на нови лишения, на един нечовъшки режим, който носи само смъртъ, който носи само заболвания?

М. Ничевъ: А, тръбваше да ги оставимъ да ни изколятъ тукъ. Това заслужаватъ.

В. Коларовъ: Зная какво ще се каже, какво ще чуя отъ всеизвестни хора. Г. г. народни представители! Това, което е тамъ арестувано, е взето безразборно изъ сръдъта на българските войници. Вие имате доказателства, вие имате свидетелства, че всички тия хора, които са арестувани и изпратени с пломбирани влакове въ крепостите и се държатъ досега тамъ, са действително някои престъпници. Ще ви приведа един примъръ. Въ русенските казарми, където има около 2 хиляди души, се почва следствие.

Х. Кабакчиевъ: 2.500 души.

В. Коларовъ: Зная, че следователят е успълъ да разследва около 400—500 души и измежду тия 400—500 разследвани войници, той се е добралъ до доказателства само за няколко си 10—15 души; против останалата маса няма нищо, обаче и тая маса, която съставлява 99% отъ арестуваните и задържаните, вие я държите на тия страшен нечовъшки режимъ. Какво има да се отговори на това? Азъ разбирамъ, че хората, които за един моментъ потърпераха за своите привилегии, за своето положение, за своето богатство, не държатъ сметка сега въ своето отмъщение. Но, г. г. народни представители, ако има извършено престъпление, и ако тръбва за тези престъпления да се дирятъ виновниците, намбрете виновниците, дръжете тех отговорни. На какво основание вземате безразборно българските войници, тикате ги въ затворите и ги предавате на всички по-нататъшни мъчения?

Г. Серафимовъ: Те си омиватъ ръцете много лесно.

В. Коларовъ: Че действително става безразборно престъждане и малтретиране на българските войници, ние сме живи свидетели на цял ред факти. Г. г. народни представители! Обезоръжиха войници на Пловдивската гара. Хората имъ поискаха оръжието — те го дадоха. Но след като бяха обезоръжени, г. комендантътъ или някакъв тамъ офицеръ влиза въ вагона и сь вдигнат камшикъ почна да блъска налтъво и надъсно обезоръжените хора, наричайки ги: „Мискини, предатели, мръсници, измънници, които докараха България до това положение“. Това не стига, а заповядва: „Вземете имъ дръхите, събуйте имъ обувката, защото те не са достойни да носятъ дръхите и обувката на българския войникъ“. Съблъкоха ги голи, по бели гащи, натрупаха ги на страна и ги оставиха да носятъ върху себе си бълъзитъ, наградата на благодарното отечество. Г. г. народни представители! На Старозагорската гара, безъ да има някакъв инцидентъ, никакво основание, просто по едно неблагоприятие, по едно неразбиране, застреляха двама души войници, от които единият умръл, другият биде раненъ — не зная по-нататъшната негова съдба — и след това се каятъ, че сбъркали: не тръбвало да се мъчатъ, не тръбвало да се арестуватъ, но тръбвало свободно, спокойно да ги оставятъ да си отидатъ по родните си места, но понеже началството сбъркало, двама души падатъ тамъ жертва. Така е на много места. Преди няколко дни ми донесоха няколко случая сь школьници отъ Школата за запасни офицери. Тамъ е интеллигенцията на България, тамъ са чадата, младежта сь сръдно и висше образование, които преимуществено произхождатъ отъ по-високи обществени слоеве въ страната, отъ буржоазията.

Отъ лъвицата: Грижете се и за буржоазията!

В. Коларовъ: Грижимъ се за всички, за правдата, за справедливостта. Г. г. народни представители! И тамъ не зная по какви разпореджания, безразборно, повече отъ половината школьници се задържатъ . . .

Х. Кабакчиевъ: 230 души отъ 300 са дадени подъ съдъ и следствие.

В. Коларовъ: . . . и още следствие не се прави. Кой е кривъ: офицерите ли, войниците ли, началството горъ още не е ршило и младежите се държатъ въ това положение.

Х. Славейковъ: Всички отидоха сь вашите хора да искатъ да ги докаратъ тукъ да бьсятъ.

В. Коларовъ: Много лесно е да се арестуватъ хора, много лесно е да се даватъ жертви на военното правосъдие. И, г. г. народни представители, ако вие оставите тия войници да бждатъ съдени отъ военните съдилища, е добръ, послъдните ще намбрятъ формално извършени престъпления. Военно-полевитъ съдилища няма да влѣ-

затъ, при съденето на единъ или десетъ войници, въ разбирателство на голѣмия въпросъ: кой е причина за разбиването на фронта, каквото имаше, нѣма да влѣзатъ въ разбирателство кой е виновникътъ, дѣто срѣщу нашия тънѣкъ фронтъ или, собствено казано, срѣщу фронта заетъ отъ огромни неприятелски войски, бидоха оставени незначителни български сили да бѣждатъ разбиги. Военно-полевитѣ сѣдилища не влизатъ въ подобно разбирателство на подобенъ въпросъ. Тѣ поставятъ въпроса: „Ти, войникъ, бѣше въ своята часть на бойното поле, днесъ се намѣрвашъ въ своя домъ; значи, избѣгалъ си отъ боевата линия прѣдъ лицето на неприятеля и, съгласно чл. 251 отъ военно-наказателния законъ, тебѣ се слѣдва куршумъ“, и ще го осѣждатъ на смъртъ. Но, г. г. народни прѣдставители, кой е този политикъ-отговорникъ въ България, кой е този народенъ прѣдставителъ, кой е този българинъ, който дѣйствително въ този моментъ ще поеме да вдигне рѣка за осѣждането на тия нещастници, които слѣдъ катастрофата се намѣриха въ тѣхнитѣ домове? Кой е отговорникътъ за тая катастрофа? Тѣ ли сѣ, които дойдоха въ България, или други, които въ продължение на три години подготвяха систематически това, което се случи на 15, 16 и 17 септември на нашия фронтъ? Е добръ, ето голѣмиятъ въпросъ, който се поставя. Ще дадете ли вие, щото тия въпроси, повдигнати отъ поражението на нашия юженъ фронтъ, отъ бѣгството на нашитѣ войници, отъ връщането имъ по тѣхнитѣ домове, да се разрѣшаватъ отъ военнитѣ сѣдилища? Ще дадете ли тѣзи войници въ рѣцѣтъ на военното правосѣдие то да се разпорежда съ тѣхъ, то да ги сѣди, то да ги стрѣля, или напротивъ, вие, като правителство, което носи отговорностъ за положението на страната, което иска да дава възмездие на истинскитѣ виновници, което иска да държи тѣхъ отговорни и тѣхъ да разслѣдва, ще погледнете на въпроса като политици и ще кажете: „Войницитѣ, тѣзи, които напуснаха тамъ, нѣма да ги сѣдимъ, обаче ще димъ голѣмитѣ отговорници, които систематически подготвяха катастрофата въ България; тогава ще дадемъ не само възмездие, за да бѣждатъ страната и правосѣдието задоволени, но ще извършимъ единъ актъ на политика, единъ актъ на прѣцѣстване, на обновление, ще дадемъ възможностъ въ бѣдаше да не се повтарятъ подобни събития, ще дадемъ възможностъ на народнитѣ маси да почувствуватъ едно удовлетворение“. Г. г. народни прѣдставители! Въсто това, прѣдоставяме на една военна, неотговорна прѣдъ никого диктатура да вилиѣ, да стрѣля и бѣси безъ сѣдъ.

Д-ръ И. Фаденхехтъ: (Възражава нѣщо)

В. Коларовъ: Азъ сега ще Ви кажа, г. Фаденхехтъ, като бившъ министъръ на правосѣдието, какъ въ Ваше врѣме началникитѣ сѣдѣха и стрѣляха безъ сѣдъ.

Д. Кьорчевъ: Г. прѣдседателю! Колко минути даза правилникътъ за развиване на едно питане?

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Имамъ прѣдъ себе си заповѣдта по Дупнишкия гарнизонъ подъ № 26 отъ 3 октомври 1918 г., въ § 2 на която се казва: (Чете) „Обявявамъ за знание, че на 3 октомври въ 4 ч. слѣдъ пладне при казармения дворъ на 7-ма допълняюща пионерна рота сѣ разстрѣляни по моя заповѣдъ — по негова заповѣдъ — „слѣдующитѣ лица: 1. Монко Гавриловъ, нестроеви редникъ отъ 4 допълняюща дружина, отъ с. Староселци, Плевенско, на 22 години, българинъ, грамотенъ, нежененъ, неосѣжданъ, задовенъ на 1 того въ единъ автомобилъ въ Дупница, въ който имало печатни позиви отъ разбунтуванитѣ войски при Радомиръ; 2. Гецовъ Гецо Коцевъ, редникъ отъ 57 пѣхотенъ полкъ, отъ с. Българско-Сливово, Свищовско, на 21 години, българинъ, грамотенъ, нежененъ, неосѣжданъ, задовенъ на 1 того въ Дупница, че търси артилерия да я заведе въ Радомиръ на помощъ на разбунтуванитѣ войски“.

Д-ръ В. Черневъ: И въ врѣме на метежъ искате сѣдъ — хайде холанъ!

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Коларовъ! 15 минути минаха, свършвайте.

В. Коларовъ: Свършвамъ. Г. г. народни прѣдставители! Азъ съжалявамъ, че при четенето на подобни документи въ единъ Парламентъ, който седи на почвата на легалността, на правосѣдието, могатъ да се чуятъ други гласове, освѣнъ гласове на протестъ. Единъ генералъ въ единъ градъ, въ който има воененъ сѣдъ, казва на цѣлъ

свѣтъ, че той заповѣдва по свое усмотрѣние да се разстрѣлятъ двама войници, защото извършили нѣкакво прѣстѣпление.

Г. Серафимовъ: Какъ „нѣкакво прѣстѣпление“?

В. Коларовъ: Ако сѣ извършили нѣкакво прѣстѣпление, имате военно-полеви сѣдъ, който за два дена може да осѣди; издайте присѣда, запазете легалността, но нѣмате право, ако желаете да бѣждете легални, ако искате да се борите противъ нелегалността, противъ бунтоветѣ, нѣмате правото, казвамъ, когато сте власть и дѣйствувате като такава, тѣй произволно да стрѣляте хората безъ сѣдъ.

Х. Славейковъ: Съ сѣдъ стрѣляха въ Княжево, нали?

В. Коларовъ: Само това ли е? Г. г. народни прѣдставители! Азъ не говоря за ония, които паднаха на тѣй нареченото бойно поле. Азъ говоря за актове на военни началници въ единъ гарнизонъ, въ единъ градъ; за тѣхнитѣ актове на правосѣдие говоря, но не въ врѣме на война. Това не е война; а това трѣбва да бѣде единъ актъ на правосѣдие и като таквъ г. генералъ-майоръ Чилингировъ заповѣдва, че го е извършилъ. Е добръ, това е скандалъ. Противъ това ние издигаме нашия гласъ на протестъ, който, по моето схващане, би трѣбвало да бѣде подзетъ и да намѣри съчувствие отъ цѣлото Народно събрание, ако то дѣйствително иска да бѣде Народно събрание.

Но не само тия факти има. Този генералъ въ този градъ върши цѣлъ редъ други безобразия, невъзможни въ една правова държава.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Коларовъ, врѣмето да развиете питането мина.

Д. Благоевъ: Трѣбва да му се . . .

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Нѣма какво „да му се“ — тукъ има правилникъ.

Д. Кьорчевъ: (Къмъ Д. Благоевъ) Колко врѣме се говори при питанята?

А. Ботевъ: Оставете, г. Кьорчевъ.

Д. Кьорчевъ: Какъ ще оставя? Тукъ има ли правилникъ или нѣма?

С. Омарчевски: Мълчете.

Д. Кьорчевъ: Какъ ще мълча? Нали сте правителство? Тѣ къмъ васъ се отправятъ и вие ще отговаряте.

А. Ботевъ: Безъ законъ да се осѣждатъ хора! И Вие сте юристъ — не Ви е срамъ!

Д. Кьорчевъ: Това е станало по законъ. Вие ще чуете сега правителството какво ще каже.

В. Коларовъ: Ето още една присѣда на този генералъ: (Чете) „Заповѣдъ по Дупнишкия гарнизонъ № 27. Установено е, че въ кафенето „Червенъ ракъ“ се събирали тѣмни личности, мнозинството на които били отъ грѣцко произхождение и обсъждали въпроса кои отъ дупнишкитѣ граждани трѣбва да се убиятъ и да се запалятъ кѣшитѣ имъ, веднага щомъ като настѣпятъ безредията въ града, които систематически се подготвявали. Въ интереса на обществения редъ заповѣдвамъ: кафенето „Червенъ ракъ“ да се затвори за неопрѣдѣлено врѣме. Съдържателътъ на кафенето да се затвори въ гарнизонния затворъ, дѣто да му се налагатъ по 15 прѣчки ежедневно, докато се опрѣдѣли степенята на неговата виновностъ отъ свидѣтелски показания, слѣдъ което ще опрѣдѣля вида на наказанието му“. Ако не се установи неговата виновностъ, очевидно е, че тѣзи 15 прѣчки на денъ, тази процедура може да продължи 5—10, неизвѣстно колко дни. Г. г. народни прѣдставители! Това е скандалъ, това не може да бѣде търпѣно въ една правова държава.

Азъ имамъ прѣдъ себе си цѣлъ редъ други данни. Г. г. народни прѣдставители! Ето какви хора арестуватъ, ето какви хора считатъ за прѣстѣпници, спрѣмо които трѣбва да се приложатъ изключителнитѣ наредби на военното врѣме. По-нататкъ ето въ друго едно обявление отъ Дупнишкото комендантско управление: (Чете) „Търсятъ се отъ комендантското управление като нару-

шители на обществения редъ, за да се постигнат съобразно времето, което пръживяваме, войникътъ, името му неизвѣстно, родомъ отъ гр. Дупница, неизвѣстно въ коя частъ служи, дошълъ въ Дупница като отпускаръ, който на 27 септемврий е срѣщналъ ординареца на началника на областта и го запиталъ какво носи въ шиято и като узналъ, че носи млѣко за началника на областта, съ изваденъ ножъ срѣщу гърдитъ му, накаралъ го да излѣе млѣкото на улицата. Това е голѣмиятъ прѣстѣпникъ, спрѣмо когото сега ще се излѣе правосъдието на генералъ-майоръ Чилингирова!

Д. Кьорчевъ: Малкъ простѣпкъ ли е ваденето на ножъ?

Г. прѣдседателю! Трѣбва да изпълните длъжността си.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Коларовъ! Свършвайте.

В. Коларовъ: Това е сторилъ г. генералъ-майоръ Чилингировъ съ своето право на единъ срѣдно-африкански хетонтотъ, който разполага съ живота, честта и имота на своитѣ вѣрни подданици въ своя окръгъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Коларовъ! Свършвайте.

В. Коларовъ: Азъ спирамъ да привеждамъ други данни, тѣ сж много, вие всички ги знаете. Като припомнямъ питането, което отправихъ къмъ г. г. министритѣ, моля да ми се отговори на него и моля специално да ми се отговори на въпроситѣ: мисли ли правителството по този пътъ на брутални разправии чрѣзъ военни началници, не-отговорни прѣдъ никого и чрѣзъ военно-полеви сѣдилища, да постигне умиротворението на страната и мисли ли, че по този пътъ ще се даде наистина възмездие на голѣмитѣ отговорници за катастрофата на България, или напротивъ, ще трѣбва гласътъ на справедливостта да възтържествува като даде опрощение, като признае, че тази маса, ако даже е извършила прѣстѣпление, тя не може да бѣде днесъ държана отговорна затова, защото тя самата е жертва на едно колосално прѣстѣпление и се иска като изкупление? Тѣзи прѣстѣпници, които формално съществуватъ споредъ военно-наказателния законъ, сж жертва на други голѣми прѣстѣпници. Тѣзи голѣми прѣстѣпници намѣрете и върху тѣхъ сложете тежката рѣзка на правосъдието. Тогава ще извършите дѣйствително единъ актъ на умиротворение и единъ актъ на политика.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министъръ-прѣдседателъ.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Народниятъ прѣдставителъ г. Василъ Коларовъ ми е отправилъ едно питане, въ което има два точки, върху които, за голѣмо съжаление, г. Коларовъ най-малко се спрѣ. Той ми поставя редица въпроси, които въ неговото писмено питане, адресирано до прѣдседателя и бюрото, не се съдържатъ. Азъ съмъ готовъ и на тѣхъ, както и на тѣзи, които сж прѣдъ мене, да отговори, но тѣ трѣбва да бѣдатъ направени по реда, който прѣдвижда правилникътъ. Трѣбва и на мене да се даде възможностъ и азъ да се освѣдомя по фактитъ, които тукъ се цитиратъ. Това е необходимо. Другояче да се процедира не е възможно. Г. Коларовъ говори за събличания на нашитѣ войници, за малтретирания въ Пловдивъ и въ нѣкон гарц, говори за нѣкакво млѣко...

Д. Благоевъ: Тукъ, въ Централния затворъ става.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Моля, г. Благоевъ!

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Моля, г. Благоевъ! Азъ ви слушахъ. Ако е въпросъ да викаме, и азъ мога да викамъ.

Х. Кабакчиевъ: Отричате, че не знаете факти, които знаете. Не може да ги не знаете.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Вие искате ли да слѣдвамъ Вашия примѣръ и да не ви оставямъ да говорите? Защото азъ виждамъ, че вие претендирате на особена привилегия въ дебатитѣ...

Министъръ С. Костурковъ: Който не могатъ да иматъ никон, а слѣдователно и тѣ.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Врѣщамъ се на думата си, и повтарямъ: ще се документирамъ. Азъ ще прочета питането на народното прѣдставителство, за да му докажа, че съмъ правъ, че се повдигнаха редица въпроси, които питането на г. Коларова не съдържа.

Д. Кьорчевъ: Да се прочете, г. министре!

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Азъ мисля, че елементарната коректностъ отъ страна на народния прѣдставителъ къмъ министра, който се запитва, изисква прѣдварително той, министърътъ, да бѣде прѣдупрѣденъ, ако отъ него сериозно се чака отговоръ. Азъ мисля, че тази коректностъ се налага спрямо министра, който се пита. Безъ едно взаимно уважение, безъ едно желание да се слѣдва единъ установенъ редъ, това нѣма да бѣде парламентъ, това ще бѣде всичко друго, но не и парламентъ. Толкова по тоя въпросъ.

И пакъ повтарямъ, че по всички тия събличания, по всички тѣзи насилия, които били ставали въ разни градове отъ началствующи лица спрямо войници, които се демобилизиратъ, по тѣзи въпроси, както и по въпроса за нѣкакво си млѣко, което билъ накаранъ единъ войникъ да разлѣе, защото другъ войникъ съ ножъ, опрѣнъ на гърдитъ му, билъ поискалъ това — нѣма питаня. Нека си позволя да отворя една скоба и да кажа на г. Коларовъ, какво не сподѣлямъ мнѣнието, че отъ единъ министъръ или министъръ-прѣдседателъ трѣбва да се иска, споредъ логиката, която тукъ се поддържа отъ крайната лѣвица, да знае всички всѣкидневни произшествия — но позволявамъ си да забѣлжа, че г. Коларовъ съ особенъ патосъ, нему свойственъ, казващо: „Г. г. народни прѣдставители, голѣма работа е станала, войникъ носѣлъ млѣко и съ ножъ, опрѣнъ на гърдитъ му, билъ накаранъ да го разлѣе“. Това е шеговито — извинете ме, г. Коларовъ — шеговито е за Събранието, шеговито е и за всички офицери, които бѣдатъ надъ дѣятелността на това Събрание. Споредъ вашата логика, да взема единъ ножъ и да го опра до гърдитъ на нѣкого, за да му взема кесията или да му бръкна въ джоба, за да му извадя часовника, не е прѣстѣпление. Въпросътъ не е въ парата, не е въ млѣкото, въ часовника или въ брошурата, която ще искаме да отнема, а въ факта на насието, че се дѣйствува съ ножъ, че се саморазпраняте, че отричате реда, закона въ тази страна. И като народенъ прѣдставителъ, и като отличенъ правникъ, за каквото Ви познавамъ, не бихъ искалъ да си служите съ своеобразната логика, съ която оперирате, съ която прѣцѣнявате фактитъ или прѣстѣпленията. Но това между прочемъ. Това не ме интересува, това е една частностъ, на която си позволихъ да се спра само затова, защото искахъ да подчертая, че дирите ефекти, които менъ лично не интересуватъ. И ако е въпросъ да ги поддиря, бихъ могълъ да ги намѣря и азъ. Мене, обаче, днесъ не занимаватъ ефекти и партийни реклами, мене ме занимава друго, върху което въпрочемъ имахъ честта не единъ пътъ да се изказвамъ прѣдъ народното прѣдставителство. Докато съмъ тукъ, ще дира отговорницитѣ, ще пая реда и законността, да бѣде тя еднаква за всички, а не да бѣде различна за политическитѣ ви съмишленици. Изъ тоя пътъ ще вървя.

Моля извинение отъ народното прѣдставителство, че малко се отклонихъ отъ въпроса, който се съдържа въ питането на г. Коларова. Врѣщамъ се на въпроса. (Чете) „Извѣстно ли е на г. министъръ-прѣдседателя, на г. министра на войната и на г. министра на правосъдието, че въ връзка съ отстѣпленieto на българскитѣ дивизии отъ южния фронтъ и съ инцидентитѣ около Радомиръ, повече отъ десетъ хиляди души войници, подъ прѣдлогъ на прѣдседателство и мятежъ, сж арестувани безразборно въ различни градове на България, натѣпкани въ разни карцери и подземия и подложени въ тѣхъ на единъ режимъ на гладъ и изтезания, вслѣдствие на който мнозина сж вече умрѣли или заболѣли, а и на останалитѣ се готви смѣната участъ?“ И по-нататъкъ какви мѣрки мисли да вземе правителството. На това питане, тъй ясно сложено, ще дамъ ясенъ отговоръ. Истина е, че когато отстѣпленieto започна и когато то се разви въ единъ мятежъ, въ единъ бунтъ, когато първитѣ вълни на това отстѣпление достигнаха до София, длъжностъ бѣше на правителството, на законно-установенитѣ власти да взематъ надлежни мѣрки. Истина е, че въ Шуменъ бидоха изпратени, споредъ бѣлжката, която имамъ отъ началника на военно-

сждебния отдѣлъ, 610 человекъ; истина е, че въ Русе се изпратиха 2.400 человекъ, въ Търново — 2.000; въ София останаха 1.200; въ Враца — 1.350.

И. Симеоновъ: Четирма останаха.

Министър-прѣдседателъ А. Малиновъ: И точно по смѣтката, която ми се даде, 7.500 души бѣха прѣпратени въ названитѣ отъ мене градове. Но което е важно, което е сжществено, то е, че въ едно кжсо врѣме слѣдствената власт ги освободи, слѣдъ като ги разпита върху тия въпроси: кой си ти, защо си хвърлил пушката, отъ дѣ идешъ, защо си дезертиралъ. Това бѣ необходимо да стане. Една малка бѣлжжа върху тия въпроси трѣбваше да се направи тамъ, нѣйдѣ въ протоколитѣ, иначе не можеше, защото иначе ако бихме се отнесли къмъ тѣзи хора, всѣки щеше да хвърли пушката си и безъ да бѣде обезпокояванъ отъ когото и да било, да си дойде въ кжщи. По тѣзи съображения тия хора бѣха заловени и прѣпратени въ посоченитѣ отъ менъ градове, тамъ бѣха разпитани и освободени. И фактътъ, оставе приказкитѣ, които се прѣскаатъ изъ улицитѣ и на които се позоваватъ, за съжаление, често пжти народнитѣ прѣдставители, е слѣдниятъ: къмъ деня на питането, което ми отпрати уважаемиятъ г. Коларовъ, отъ цѣлата тая маса хора отъ 7.750 души сж останали задържани въ София 14 человекъ, въ Враца — само 3 человекъ, а въ Русе — само 5 человекъ. Тукъ се гони очевидно цѣлта да пуснемъ и тия 14, и тия трима и тия петима арестанти! Масата, неразбраната маса, която бѣше подтикната да се освободи отъ дълга си; да се обяви противъ законитѣ, тая маса хора въ моитѣ очи толкова же невинна, колкото и въ очитѣ на г. Коларова, може да бѣде пусната. Но тѣзи, които сж интелектуалнитѣ, истинскитѣ виновници за нашето нещастие, което сполѣтъ страната, тѣзи хора не мога да пусна. Тѣзи хора иматъ малко по-голямъ вина, отколкото да „разлѣятъ паница млѣко“. Тѣхната вина е много по-голяма, отколкото ние тукъ си прѣдставяваме. Нека отидатъ на сждѣ, нека сждѣтъ каже своята дума. Че десетъ и повече хиляди хора били затворени и че днешниятъ день тѣ гниели по затворитѣ, това не е истина. Истината е друга — че около 6—7 хиляди души хора бѣха само прѣпратени въ нѣкои градове, тамъ много набрзо се разпитаха по въпроситѣ защо сж се отказали да изпълнятъ дълга си, защо сж хвърлили пушкитѣ си, защо, минавайки прѣзъ села и градове, ограбваха свои братя, защо български войници си навлѣкоха позора да изнасилватъ български жени, като въ Радомиръ...

Отъ дѣсницата и лѣвицата: Позоръ!

Министър-прѣдседателъ А. Малиновъ: При фактитѣ, които цитирахъ, ни едно правителство, ни една правосждна власт не можеше току-така само затова, че щѣли да я обвинятъ въ реакционерство, въ назадничавостъ, въ липса на демократизмъ, да се откаже да подири виновнитѣ и да даде всѣкому заслуженото. Тѣзи единици хора или тѣзи десетки хора, които още се намиратъ въ ржцѣтъ на правосждието, нека му се довърятъ. Тѣ нѣма да се довърятъ на изпълнителната власт, на една камара, на една политическа институция, която често пжти дѣйствува подъ натиска на страсти, на партийни интереси, на партийния егоизмъ; тѣ ще се довърятъ на едно правосждие, нека бѣде буржоазно, но все правосждие. Азъ вѣрвамъ въ правосждието, че то ще каже своята дума и ако намѣри, че и тѣзи хора сж невинни, както всички останали хиляди, които сж освободени вече, ще прѣклонимъ глава прѣдъ неговата, на правосждието, присжда. Историата е пълна съ примѣри, че въ врѣмена, каквито прѣживява България, виновници нѣма, че не могатъ се намѣри. Ще скърбя, ако не ги намѣримъ, но скърбя за това, че нѣкои сж уловени и ще платятъ това, което дължатъ не на менъ, изпълнителната власт, а на законитѣ и на нещастна България. Истината е, обаче, че до 18 октомврий, до завчера, въ гр. Търново имаше още хора недоразпитани и количеството имъ не е малко — около 1.200 души.

Ю. Юрдановъ: Значи, има.

Министър-прѣдседателъ А. Малиновъ: Както виждате, което е фактъ, азъ ви го казвамъ; нѣмамъ личенъ интересъ да го крия.

Ю. Юрдановъ: И въ Русе мисля, че има.

Министър-прѣдседателъ А. Малиновъ: Отъ 18 октомврий, обаче, до днешенъ день, за два дена, сждебнитѣ власти вече сж успѣли да разполовятъ и тая цифра, да я намалятъ до 600 души. А да разпитате стотици, хиляди души, само да ги питате: „Българинъ ли си, православенъ, грамотенъ, отъ дѣ идешъ, и кой си, кждѣ отивашъ“, иска се врѣме. И като пуснахме едни, ние задържахме подъ знамената други — което не трѣбваше да направимъ и отъ което страда работата на гражданскитѣ сждилища — сждии отъ Касационния сждѣ, отъ апелативни сждилища, отъ окржжни сждилища, мирови сждии, защото искаме да не държимъ хората изъ затворитѣ. И дѣ да ги държимъ? Държимъ ги тамъ, дѣто се държатъ провинили се хора.

Нека ми бѣде позволено и тукъ да отворя една скоба — „безъ дюшеци, гладни, боси“, и се рисува една картина, като мислено се противопоставя на нея другата, да бждатъ на дюшеци, облѣчени, нахранени. Но не само за онѣзи, които сж въ затвора, нека помислимъ малко и за ония, които сж извънъ него. И тѣ сж боси, и тѣ сж гладни, и тѣ не всички спятъ на дюшеци. Защо е тая демагогия? Азъ искамъ да зная тамъ, отъ крайната лѣвица, въ днешния день каква е тѣхната задача: да подѣйствуватъ върху сърдцата или върху мозжѣтъ на тоя народъ. Моята надежда днесъ е въ мозжѣка на българския народъ, а не въ неговитѣ страсти, въ неговитѣ развълнувани чувства. Ако той се поведе подиръ чувствата си, подиръ опнатитѣ си нерви, азъ зная дѣ ще излѣзе. Но азъ вѣрвамъ въ неговата глава, въ неговия здравъ разумъ.

Г. г. народни прѣдставители! Толкова по първия въпросъ. Такова е питането, такава е неговата материя, съ нея съмъ се занимавалъ и по нея съмъ събралъ даннитѣ и по нея ви дадохъ отговоръ.

Но вториятъ въпросъ е по-характеренъ. Той е слѣдниятъ: (Чете) „Извѣстно ли е на г. г. министритѣ, че военнитѣ началници и коменданти въ нѣкои градове сж заповѣдали безъ всѣкакъвъ сждѣ да се застрѣлватъ български войници по анонимни доноси и по просто подозрѣние? На основание какъвъ законъ е вършено и се върши това“ и пр. На това питане, за да мога не азъ, на моето мѣсто г. Коларовъ да отговори, ако азъ бихъ билъ запитвачъ, то трѣбваше това питане да бѣде по-пълно, по-конкретно. Тѣй, както то е сложено, азъ ще отговоря: не ми е извѣстно ни кой комендантъ е заповѣдалъ, ни кой човѣкъ е разстрѣлянъ.

Ю. Юрдановъ: Толкозъ по-злѣ за Васъ.

Министър-прѣдседателъ А. Малиновъ: Ами дайте ми едно име и вие тогава ще ми напомните длжността да отида да видя, да се освѣдомя има ли Иванъ Драгановъ или Първанъ Стефановъ разстрѣлянъ. Иначе вие ме поставяте въ положение да се отнеса съ циркулярна телеграма до всички власти — административни, сждебни, каквито сжществуватъ въ България — има ли въ нѣкой градъ, въ нѣкое село нѣкой човѣкъ разстрѣлянъ? Ами азъ ще стана смѣшенъ. Азъ не мога да дѣйствувамъ по тоя начинъ. Вие казвате: „Извѣстно ли вие е, че има коменданти, които безъ присжда разстрѣлватъ хора?“ Не е ли по-просто да ми кажете: „Комендантътъ на София, комендантътъ на Русе, комендантътъ на Радомиръ направи това и това. Истина ли е това, г. министре, смѣтате ли, че това е правомѣрно дѣйствие, и ако смѣтате, че не е, какви мѣрки мислите да вземете спрѣмо него?“ Това е то питането. Естествено, въ тая минута азъ не мога да отговоря на него, освѣнъ тѣй, както отговорихъ. Но уважаемиятъ г. Коларовъ ви чете нѣкаква заповѣдъ, която азъ едва-едва що можахъ тукъ да доловя, ако не се лъжа, заповѣдъ на радомирския или кюстендилския комендантъ.

В. Коларовъ: Дупнишкиятъ.

Министър-прѣдседателъ А. Малиновъ: Дупнишкиятъ. Както виждате, трѣба да разбере кой, за да бѣда въ състояние да ви отговори, дали има заповѣдъ да се разстрѣлватъ хора. Ами какво ви прѣчеше, г. Коларовъ, въ интереса на това правосждие, за което вие милѣте, въ интереса на това спокойствие на България, за което всички се грижимъ, въ интереса на тая демокрация, която най-много милѣе за истината, да ми сложите въпроса тѣй, както сега го сложихте тукъ? Но то е ново. Дайте ми тая заповѣдъ, дайте ми възможностъ и на менъ като на човѣкъ, не само като на министъръ, да се освѣдомя и да ви отговоря. Ако вие имате право да обвинявате, не отричайте и на мене правото да се защищавамъ. Вие се напѣ-

вахте вчера съ часове да доказвате, че на единъ вашъ колега не било дадено правото да изучи едно дѣло. Вие бѣхте логични тамъ, но бѣдете логични и тукъ. Дайте възможностъ и на министра да изучи дѣлото, въпроса. Или за вашия колега има една логика, а когато дѣйствувате спрѣмо министъръ, има втора? Ама повечко уважение, уважение къмъ народното прѣдставителство, къмъ това общество и къмъ тоя народъ, за когото очевидно говорите. И да не мислимъ, че тоя народъ е тъй илогиченъ, както вие го прѣдставяте, или тъй наивенъ, че можете да го поведете по този начинъ, по който желаете да го водите. Азъ го поставямъ високо и го цѣня повече отъ васъ.

Г. г. народни прѣдставители! Рѣшенъ да отговарямъ на всички питання, да не ги баяя, азъ отговорихъ и на това, което ми се отправи отъ г. Василъ Коларовъ. Но както въ миналото засѣдание, така и въ днешното, констатирамъ, че правятъ се питання върху единъ фактъ, а се разисква другъ. Това ме лишава отъ възможността да си изпълня дълга прѣдъ васъ и да изпълня наредбитъ на правилника. Ако питаннята тукъ се прѣобръщатъ въ запитвания, въ дълги рѣчи, съобразявайки се съ правилника, не ще мога да отговоря на всички. Споредъ правилника, и днесъ имахъ на разположение половинъ часъ, както и завчера, но питаннята на г. Коларова ни отнеха единъ часъ, и за другитъ питання не остана врѣме. За втори пѣтъ привличамъ вниманието на народното прѣдставителство, най-вече на онѣзи, които обичатъ да питатъ, че ако отговоритъ на питаннята имъ закѣснѣватъ, това е по тѣхна, а не по вина на правителството, което има готовността на всѣко питане и запитване да отговаря наврѣме.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Коларовъ! Петъ минути имате да отговорите, дали сте доволни отъ отговора на г. министра.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ скърбя, че моето тъй сериозно замислено и изпълнено питане по такъвъ важенъ въпросъ, който днесъ интересува и вълнува цѣлия български народъ, г. министъръ-прѣдседателъ може да го квалифицира като шикания.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Не това, г. Коларовъ, а онова, което говорихте за млѣкото.

В. Коларовъ: Не е това шикания, г. министре. Това е сериозенъ въпросъ, и азъ мисля, че г. министъръ-прѣдседателъ, който, макаръ и да обвинява менъ въ патосъ, така сѣщо си послужи съ такъвъ, бѣше длъженъ да се отнесе по-сериозно къмъ подигнатия отъ мене въпросъ по отправеното къмъ него питане. Г. министърътъ ми отговори главно съ единъ отводъ: „Не мога да Ви отговоря по формалната причина, че въпроситъ не сѣ точно формулирани, и по друга причина, че врѣмето, съгласно правилника, не ми позволява“. Но, г. г. народни прѣдставители, никакви формални отводи не могатъ да бѣждатъ правени — питането е много ясно и категорично. Или г. министърътъ мисли, че може да му се отправи едно питане, въ което да му се изброяватъ всичкитъ факти, които се обгръщатъ въ моето питане? Че азъ трѣбва да направя единъ огроменъ поменикъ, и само за неговото четене ще трѣбва повече отъ половинъ часъ, повече врѣме, отколкото правилникътъ позволява за четене и разглеждане на едно питане. Но мене ми се чини, че по тоя въпросъ — по прѣслѣдването на тъй нареченитъ прѣдатели, метежници — г. министъръ-прѣдседателъ, г. военниятъ министъръ, г. министърътъ на правосѣдието иматъ много повече свѣдѣния, отколкото ние, народнитъ прѣдставители, и, слѣдователно, за г. министъръ-прѣдседателя това не е никаква изненада. Азъ ви четохъ за застрѣлванията и съжалявамъ, че той не каза своята дума, защото азъ посочихъ на имена, посочихъ на конкретни факти и не мога да додупна, че г. министъръ-прѣдседателъ и г. министърътъ на войната не могатъ да знаятъ за тия разпорѣждания, за които знае цѣлата Дупница и цѣлата околностъ. Ако цѣлиятъ градъ знае, респективнитъ министри не могатъ да не го знаятъ; тѣ знаятъ много добръ извършеното отъ г. генералъ Чилингировъ въ Дупница. Но, очевидно, г. министъръ-прѣдседателъ намира малко неудобно да отговори на такъвъ единъ прѣмъ и щекотливъ въпросъ, който изтъква не само прѣмата отговорностъ на тоя генералъ, а така сѣщо и на правителството, което го търпи и не взема мѣрки. Прочее, очевидно е, че азъ не мога да бѣжа доволенъ отъ подобенъ отговоръ. Азъ не мога да бѣжа доволенъ още и затова, защото въ този моментъ режимътъ, на който сѣ подложени арестуванитъ войници,

напр., въ Софийския затворъ — не само въ момента на подаването на моето питане, а и въ този моментъ — е непоносимъ. Г. министъръ-прѣдседателъ сега е и министъръ на правосѣдието; нека се заинтересува, нека самъ лично или чрезъ своитъ органи направи една кратка анкета и ще узнае, г. г. народни прѣдставители, че тамъ даже нѣма вода за пиење и че затворницитъ трѣбва да даватъ по два, петъ лева за чаша вода; тамъ има режимъ абсолютно нечовѣшки, абсолютно непоносимъ, скандаленъ, който не би трѣбовало да бѣде търпѣнъ отъ никое правителство.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Пристъпваме къмъ разглеждане на въпроситъ, поставени на днешенъ редъ.

На първо мѣсто имаме първо четене на законопроекта за измѣнение тарифата за бандерола на тютюнитъ. Г. секретарътъ ще го прочете.

Секретаръ М. Зелковъ: (Чете)

„ИЗЛОЖЕНИЕ НА МОТИВИТЪ

къмъ законопроекта за измѣнение на тарифата за бандерола, съ който слѣдва да се отдѣлятъ тютюневитъ издѣлия, както и продажната имъ цѣна.

Г. г. народни прѣдставители! Тарифата за бандерола, съ който слѣдва да се облѣпятъ тютюневитъ издѣлия, приложена къмъ закона за тютюна, прѣдъ видъ на коренно измѣненитъ се понастоящемъ условия, е станала неприложима, защото при нейното прокарване цѣнитъ, както на суровия тютюнъ, тъй и на всички други материи като: хартия, лѣпило, етикети, работа, далечъ не сѣ били като сегашнитъ. Тѣ сѣ били нѣколкократно по-низки. А всичко това налага тая тарифа да се замѣни съ нова, отговаряща на днешнитъ условия.

Прѣдъ видъ на всичко горѣизложено, моля г. г. народнитъ прѣдставители да разгледатъ и одобрятъ законопроекта, който имъ прѣдставявамъ.

София, октомврий 1918 г.

Министъръ на финанситъ: А. Ляпчевъ

„ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за измѣнение тарифата за бандерола, съ който слѣдва да се облѣпятъ тютюневитъ издѣлия, както и за продажната имъ цѣна на дребно.

I. Тютюнъ екстра.

	Бандеролно право	Продажна цѣна
1000 грама	80— л.	произволна
500 „	40— „	„
200 „	16— „	„
100 „	8— „	„
40 „	3-20 „	„
20 „	1-60 „	„

II. Тютюнъ I качество.

1000 грама	70— л.	85— л.
500 „	35— „	42-50 „
200 „	14— „	17— „
100 „	7— „	8-50 „
40 „	2-40 „	2-80 „
20 „	1-40 „	1-70 „

III. Тютюнъ II качество.

1000 грама	60— л.	70— л.
500 „	30— „	35— „
200 „	12— „	14— „
100 „	6— „	7— „
40 „	2-40 „	2-80 „
20 „	1-20 „	1-40 „

IV. Тютюнъ III качество.

20 грама	—80 л.	1— л.
--------------------	--------	-------

V. Папироси екстра.

Купия отъ 1000 кжса	100 л.	произволна
„ „ 500 „	50 „	„
„ „ 200 „	20 „	„
„ „ 100 „	10 „	„
„ „ 40 „	4 „	„
„ „ 20 „	2 „	„
„ „ 10 „	1 „	„

Бандеролно право Продажна цѣна

VI. Папироси I качество.

Кутия отъ 1000 кѣса	80— л.	100 л.
„ „ 500 „	40— „	50 „
„ „ 200 „	16— „	20 „
„ „ 100 „	8— „	10 „
„ „ 40 „	3-20 „	4 „
„ „ 20 „	1-60 „	2 „
„ „ 10 „	—80 „	1 „

VII. Папироси II качество.

Кутия отъ 1000 кѣса	68— л.	85— л.
„ „ 500 „	34— „	42-50 „
„ „ 200 „	13-60 „	17— „
„ „ 100 „	6-80 „	8-50 „
„ „ 40 „	2-72 „	3-40 „
„ „ 20 „	1-36 „	1-70 „
„ „ 10 „	—68 „	—85 „

VIII. Тютюнъ за смъркане.

(Емфие).

1000 грама	20— л.	произволна
500 „	10— „	„
200 „	4— „	„
100 „	2— „	„
40 „	—80 „	„
20 „	—40 „	„

IX. Цигари пури.

Кутия отъ 1000 кѣса	250— л.	произволна
„ „ 500 „	125— „	„
„ „ 200 „	50— „	„
„ „ 100 „	25— „	„
„ „ 40 „	10— „	„
„ „ 20 „	5— „	„
„ „ 10 „	2-50 „	„
„ „ 5 „	1-50 „	„
„ „ 1 „	—25 „	„

Министерството на финанситѣ, съ одобрение на Министерския съветъ, опредѣля максималната цѣна, по която фабрикантитѣ и тютюно-търговцитѣ могатъ да продаватъ на едро изработенитѣ тютюневи издѣлия.

Тютюно-фабриканти и тютюно-търговци, на едро и на дребно, които продаватъ тютюневи издѣлия на по-високи цѣни отъ опредѣленитѣ максимални отъ Финансовото министерство, се глобяватъ първитѣ съ глоба отъ 1.000 до 10.000 л., а вторитѣ съ такава отъ 200 до 2.000 л.

Тютюневитѣ издѣлия, които настоящиятъ законъ завари обандеровани, се описватъ и обандероватъ допълнително съгласно настоящата тарифа. На допълнително обандероване подлежи и тютюнътъ, който се намири налице и въ интендантскитѣ и резервнитѣ магазини, нераздаденъ още на войницитѣ.

Укривателитѣ се прѣслѣдватъ и наказватъ съгласно закона за тютюна.

Прѣдоставя се право на министра на финанситѣ да намалява, споредъ нуждитѣ, размѣра на бандеролното право на продажната цѣна на тютюневитѣ издѣлия, прѣдвидени въ настоящата тарифа, както и да установява нови типове и качества тютюневи издѣлия.

Тия измѣнения се правятъ съ височайши указъ, обнародванъ въ „Държавенъ вѣстникъ“ и се поднасятъ на одобрение въ най-близката сесия на Народното събрание.

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Както виждате, въ прѣдложението законопроектъ има измѣнение на тарифата за бандеролитѣ. Това е единъ въпросъ съвсѣмъ специаленъ, който ще добие своето освѣтление въ комисията, и каквито и разисквания ще има да станатъ, ще иматъ смисълъ при второто четене, защото засѣгатъ количества и цѣни. Ето защо азъ моля почитаемото народно прѣдставителство да се съгласи съ мене, и да приеме този законопроектъ, както е и цѣлесъобразно, по принципъ, да отиде въ комисията и надлежнитѣ разисквания ще станатъ въ комисията и, разбира се, специално при второто четене, дѣто му е мѣстото.

Д. Кьорчевъ: Трѣбва да прѣдложите.

Министъръ А. Ляпчевъ: Азъ правя прѣдложение.

Нѣкой отъ крайната лѣвица: Не може да се прави прѣдложение, щомъ нѣкой иска да говори.

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Георги Поповъ.

Г. Поповъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще кажа само нѣколко думи, а пкъ щомъ вие сте съгласни да не говорите, нѣма да говорите; ще остане да говорите въ комисията или при второто четене.

Отъ мотивитѣ на законопроекта и отъ тия кратки бѣлжки, съ които г. министърътъ на финанситѣ пожела да ни прѣпоръча своя законопроектъ, изглежда, че работата се отнася до една дреболия, която трѣбва да мине почти незабѣлжано въ Народното събрание, една дреболия, която не трѣбва да ангажира съзнанието на народното прѣдставителство, която не трѣбва да ангажира и открива едни дебати, подобаващи на единъ законопроектъ, какъвто е настоящиятъ, и за който азъ ще се постарая да кажа, че той е единъ законопроектъ, който открива една страница отъ бѣдещата политическа дѣйностъ на настоящето правителство. Съ мотивитѣ си г. министърътъ на финанситѣ казва: понеже всичко е поскъпнало—лѣпилото станало скѣпо, книгитѣ станали скѣпи, обивкитѣ станали скѣпи — наложило се е на Финансовото министерство да направи една ревизия на тарифитѣ за бандерола на тютюнитѣ. Човѣкъ ще каже една много невинна работа: понеже всичко е станало скѣпо, тогазъ да увеличимъ продажната цѣна на тютюна съ извѣстни норми. Обаче, г. г. народни прѣдставители, когато вие надникнете въ самия законопроектъ, когато вие погледнете на самитѣ тарифи, които искатъ да се измѣнятъ, вие ще видите, че тѣзи измѣнения съвсѣмъ не засѣгатъ лѣпилото на г. министра на финанситѣ, нито неговия бандеролъ, нито неговитѣ книжки, ами измѣненията, които се искатъ да станатъ въ тарифитѣ за бандерола на тютюнитѣ, засѣгатъ облагането на българския гражданинъ съ единъ данъкъ отъ 200 милиона лева. Ако бѣше въпросътъ за лѣпилото, за книжкитѣ, кой щеше да му прави възражения? Колко трѣбва за бандеролъ? — една стотинка. Турнете му една стотинка, г. Ляпчевъ. Колко трѣбва за лѣпило? — $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ стотинка. Турнете му. Вие това ли правите? Защо тогава слагате такива фалшиви и невѣрни мотиви тукъ?

Азъ ще ви процитирамъ, г. г. народни прѣдставители, отъ законопроекта, за да видите какво иска г. министърътъ на финанситѣ, за да видите какви сѣ истинскитѣ мотиви, които той не желае тукъ да ги каже. Г. министърътъ на финанситѣ иска тютюнътъ екстра качество да се обложи килограмъ съ 80 л. данъкъ. Досега е билъ 60 л., г. министърътъ на финанситѣ поставя 20 л. повече, а продажна цѣна произволна. Ако бѣше въпросътъ тукъ да се задоволява разходитѣ на продавача, разходитѣ на производителите, разходитѣ на фабриканта, нѣмаше защо да се турятъ 20 л. бандеролно право. Явно е, че тукъ е въпросътъ за единъ данъкъ, който отъ 60 л. трѣбва да стане 80. Значи не е въпросътъ за разходитѣ, за разносикитѣ, за лѣпило и книга. На тютюна първо качество досега бандеролното право е било 30 л. на килограмъ, а сега е 70 л.; значи 40 л. новъ данъкъ върху килограмъ тютюнъ, когато досега бѣше 30. Явно не е въпросътъ за замка и книжкитѣ. На второ качество тютюнъ досега бандеролътъ е билъ 26.50 л. на килограмъ, а сега е 60 л. — 33.50 л. повече; значи отъ 26.50 л. на 60 л. На тютюна трето качество бандеролното право бѣше 24 ст. на пакетъ, а сега е 80 ст.; значи г. Ляпчевъ прибавя новъ данъкъ 56 ст. Продажната цѣна на екстра качество е произволна. На първо качество е 85 л. килограмъ, значи 15 л. се дава на производителя, фабриканта, търговеца и продавача на дребно. На второ качество е 70 л., значи съ 10 л. повече отъ бандеролното право. И тъй, ако бѣше въпросътъ за разходитѣ, тѣ трѣбваше да влизатъ въ тѣзи 15 и 10 л., и нѣмаше защо да се турятъ тѣзи нови данѣци и да се скриватъ задъ тази формула: животътъ поскъпналъ, да туримъ нѣкоя друга парика, за да може да се намира тютюнъ навсѣкѣдѣ. Не е въпросътъ тамъ, а държавата да получи двойно и тройно повече отъ тютюна, отколкото е получавала досега. Бандеролното право на папироситѣ екстра по-рано бѣше 70 л. на килограмъ, сега е 100 л.; на папироситѣ първо качество по-рано бѣше 36 л., сега е 80 л. — 44 л. повече данъкъ; на папироситѣ второ качество бѣше 28 л., сега е 68 л. — съ 40 лева повече. Това сѣ то истинскитѣ мотиви, които се четатъ въ тѣзи прости цифри и които показватъ, че г. министърътъ на финанситѣ е пожелалъ да поднесе отъ името на днешното коалиционно правителство единъ подаръкъ на българския народъ въ този моментъ, когато той се заврѣща отъ бойнитѣ полета. Това е то подаръкътъ.

В. Коларовъ: Ще слѣдватъ и други подобни.

Г. Поповъ. На дневенъ редъ сж. — Г. г народни прѣдставители! На пръвъ погледъ това е нищо и г. министърътъ на финанситъ каза: това е много дребна работа, и може да отиде въ комисията да я прѣтупаме надвъ натри, като чели нищо нѣма да излѣзе отъ това. Но азъ ще ви приведа цифри, които ще ви говорятъ вмѣсто менъ, защото азъ не съмъ толкозъ краснорѣчивъ. Какво чака г. министърътъ на финанситъ да получи отъ тази дребна реформа, която иска да внесе въ бандерола на тютюнитъ? Една мѣничка справка въ бюджета. Въ нашия бюджетъ, който е съ общъ приходъ 481 милиона лева, отъ косвени данѣци сж прѣдвидени да постѣпятъ 116 милиона лева, отъ които вносни мита — 20 милиона лева, акцизъ — 30 милиона лева и данѣкъ върху фабрикацията на тютюнъ, бандеролъ — 45 милиона лева. Толкова бѣше прѣдвидено да постѣпни прѣзъ 1918 г. Г. финансовиятъ министъръ пожела да направи една реформа и да ни зарадва съ нѣщичко въ края на тази година. Цѣлиятъ нашъ бюджетъ е 481 милиона лева; 116 милиона сж прѣдвидени да постѣпятъ отъ косвени данѣци. Какво чака г. финансовиятъ министъръ да получи отъ това дребно измѣнение, което му се налага за лѣпилото? Ето ви една много проста смѣтница. Нашата статистика е установила — не, разбира се, съ голѣма точностъ — че 21% отъ нашето мжжко население пуши тютюнъ. Смѣтнато върху 2 милиона, то прави 400.000 души, отъ които азъ казвамъ, че 250.000 души употребяватъ тютюнъ отъ най-добро качество, трето качество, 100.000 души второ качество и 50.000 останалитъ качества: папириси, първо качество тютюнъ, екстра, пури и т. н. Това ни посочва горѣ-долу нашата статистика и ни дава такива данни за количеството на консумирания тютюнъ въ България. Всѣки единъ отъ тѣзи 250.000 души харчи годишно срѣдно по 10 кгр. тютюнъ трето качество и досега плащаше по 120 л. данѣкъ годишно. Днесъ, споредъ искането на г. финансовия министъръ, на всѣки консоматоръ на тютюнъ се налага точно 400 л. данѣкъ, защото единъ работникъ или дребенъ производителъ, който употребява тютюнъ и харчи годишно минимумъ по 10 кгр. тютюнъ, като плати по 50 л. килограмътъ, както е прѣдвидено, ще плати 500 л., отъ които 400 л. сж прѣдвидени данѣкъ за държавата. Значи, 400 л. данѣкъ чака да получи г. финансовиятъ министъръ отъ всѣки консоматоръ на тютюнъ трето качество. Като туримъ, че 250 хиляди души пушатъ това качество, смѣтнато по 400 л., тѣ правятъ 100 милиона лева, г. Ляпчевъ. По-нататѣкъ 100 хиляди души турямъ, че употребяватъ второ качество тютюнъ и второ качество папириси. Тѣ, като всѣки отъ тѣхъ употребѣи 10 кгр. годишно, ще плащатъ тѣй: за второ качество 600 л. данѣкъ, защото цѣлиятъ бандеролъ, при продажна цѣна 700 л., е прѣдвиденъ 600 л. По-рано тия хора сж плащали по 265 л. данѣкъ, сега ще плащатъ 335 л. повече. 100 хиляди души по 600 л. годишно, излиза, че 60 милиона лева чака да получи г. Ляпчевъ отъ този данѣкъ. Останалитъ 50 хиляди души ще плащатъ по 800 л. данѣкъ, защото 1.000 л. е продажната цѣна, отъ която 200 л. взема търговецътъ и 800 л. сж за бандеролъ, а това сж 40 милиона. По този начинъ получаваме цифрата 200 милиона лева. Г. Ляпчевъ, може би, ще каже, че монитъ цифри не сж точни. Нека той даде по-точни отъ тѣхъ, но въ всѣки случай въпросътъ не се касае за общата цифра, но за оная, която се пада на всѣки отдѣленъ индивидъ. Всѣки единъ работникъ още отъ утрѣ, по силата на този законъ, ще трѣбва да почне да плаща 400 л. годишенъ данѣкъ на държавата само за пушене на тютюнъ трето качество, а другитъ хора, които могатъ да си позволятъ вече лукса да пушатъ тютюнъ отъ по-добри качества, ще плащатъ 800—900, даже до 1.000 л. данѣкъ. Та казвамъ, не е толкова важно колко общо ще получимъ, важното е колко ще вземете отъ единъ човѣкъ. Тѣзи цифри говорятъ много краснорѣчиво за себе си и нѣма нужда да ги обличаме въ никаква привлѣкателна форма. Тѣ показватъ на каква финансова политика — която не може да бѣде основнъ основа на всѣка по-нататѣшна политика, защото финансовата политика на едно правителство е основа на всички негови политики въ вътрѣшното управление на страната, па, ако щете, тя засѣга и неговата външна политика — отъ днесъ виждаме да стѣпва г. финансовиятъ министъръ, каква политика той заповѣда на своитъ другари министри и каква политика той налага на България. Ние отъ крайната лѣвица никѣга не сме мислили другоояче, ние никѣга не сме допускали, че когато дойде друга коалиция, да замѣсти либералната коалиция, когато ще дойде г. Ляпчевъ въ лицето на своята демокрация, че той ще измѣни политиката на либералната коалиция или концентрация. Ние, когато сме критикували отъ това мѣсто всѣки зако-

нопроектъ на миналото правителство, още тогава сме правили тия намеци на апострофитъ, които сж били отправяни тукъ отъ страна на очакващата управлението буржоазия и сме казвали: не се перчете, ще дойдете утрѣ на властъ и нѣма да направите нищо по-добро; по-лошо ще чакаме отъ васъ, тѣй нареченитъ демократи, които съ пълно право можемъ да наречемъ царски демократи. Ние никѣга не сме чакали българския народъ да го огрѣе нѣ-какво благодатно слънце.

Г. Василевъ: Вие го чакате отъ Радославова.

Г. Поповъ: Толкозъ сме чакали отъ него, колкото и отъ васъ.

Г. Василевъ: Тогава го чакате отъ Троцки.

Г. Поповъ: Когато г. Тончевъ отъ бившето правителство ни даде единъ законопроектъ, една клонка отъ своята финансова политика, когато искаше да сложи върху плещитъ на българския народъ 75 милиона лева косвени данѣци само отъ тютюна, вие сега бързате да му кажете, че той е на кривъ пътъ, че турналъ малко данѣкъ на тютюна и днесъ идете да турите сврѣхъ тия 75 милиона лева още 125 милиона лева, за да станатъ 200 милиона, за да бждете дѣйствителна демокрация, защото вие налагате този данѣкъ на демокрацията, на българския народъ, защото, види се, смѣтате, че иначе нѣма да бждете демокрация.

Азъ не взехъ думата, за да убѣдя Народното събрание, да убѣдя г. г. министритъ или г. Ляпчева да оттегли този законопроектъ, който сигурно не е приетъ отъ Министерския съвѣтъ. А че не е приетъ отъ Министерския съвѣтъ, въ това съмъ увѣренъ, защото когато той бѣше внесенъ тукъ, нѣкоя отъ днешнитъ г. г. министри не бѣха още министри. Приетъ е, може би, отъ други министри, но отъ тия, които днесъ управяватъ, не е приетъ. Но, понеже тѣ не правятъ отводъ, не повдигатъ въпросъ за това, значи тѣ се солидаризиратъ и сж съгласни съ законопроекта.

Министъръ С. Костурковъ: (Къмъ Г. Поповъ) Може ли, г. Поповъ, единъ законопроектъ, който се внася въ Народното събрание, да не бѣде приетъ прѣдварително отъ Министерския съвѣтъ?

Г. Поповъ: Не, не може.

Министъръ С. Костурковъ: Тогава какво приказвате?

Г. Поповъ: Азъ разчленявамъ този въпросъ, г. министре, и мисля, че ме разбирате много добръ. Законопроектътъ е приетъ отъ Министерския съвѣтъ, обаче послѣдниятъ е прѣтърпѣлъ измѣнения, дожаждатъ нови министри и тѣ иматъ право да се произнесатъ върху законопроекта, защото това е една финансова политика, но понеже мѣлчатъ, това означава, че и тѣ го приематъ. Азъ правя бѣлѣжка, че кабинетътъ въ днешния си съставъ не е приелъ този законопроектъ.

Министъръ С. Костурковъ: Суетна бѣлѣжка.

Г. Поповъ: Така че когато въ този моментъ имаме декларацията, която ми се прави отъ тая страна, че съ този законопроектъ, съ тая финансова политика, съ това облагане на българския данѣкоплатецъ се солидаризира цѣлото министерство и цѣлиятъ Министерски съвѣтъ, тогава, естествено, ние можемъ да отправимъ единъ упрѣкъ, много основателенъ и много смѣтеленъ, къмъ партията, които управяватъ днесъ България чрѣзъ своитъ министри и които се радватъ въ този моментъ на редъ благословии и одобрения отъ цензурираната българска преса. Въ всички вѣстници четохме, че българскиятъ народъ съ голѣмо въодушевление посрѣща настоящия кабинетъ, че той е крайно доволенъ отъ него и т. н. Ние, разбира се, за своя смѣтка казахме: дайте възможностъ на българския народъ да си каже думата дали дѣйствително е възхитенъ отъ това правителство; дайте му възможностъ да си каже думата устно въ публични събрания; дайте възможностъ на този народъ да каже печатно своето мнѣние. Защо ще трѣбва ние да четемъ въ цензуриранитъ вѣстници, че българскиятъ народъ билъ доволенъ? Дайте му той да каже, че е доволенъ. Вие не му давате. Но ние имаме смѣлостта да ви кажемъ, че дотогазъ, докогато вие не дадете възможностъ на българския народъ да ви каже, вие трѣбва да забраните на тѣзи вѣстници да ви хвалятъ, че вие сте добръ дошли, защото вие ще бждете първитъ, които ще се разочаровате

отъ тѣзи хвалби, които ви се правятъ. Какъ можете вие днесъ да твърдите, че българскиятъ народъ може да бѣде доволенъ отъ това правителство, когато първиятъ законопроектъ, първиятъ законъ, който се внася въ Народното събрание, е единъ законъ, който налага 200 милиона лева косвенъ данѣкъ на българския народъ?

(Прѣдседателското мѣсто заема прѣдседателятъ)

Министъръ А. Ляпчевъ: Я се ударете въ гърдитѣ.

Г. Поповъ: Ще дойде редъ и вие ще се ударите въ гърдитѣ, но ще бѣде късно. Кой е, казвамъ, този, който може да твърди, че българскиятъ народъ може да бѣде доволенъ, освѣнъ онзи, на който е заповѣдано да пише това? Въ тази коалиция ние виждаме демократитѣ, за които, отъ тѣхното минало управление, знаемъ каква е тѣхната вътрѣшна и външна политика. Ние тѣхъ ги познаваме по-отрано и сме ги записали, отбѣлѣзали сме ги като една консервативна партия въ България, макаръ и да се титулувагъ демокрация, обаче по-скоро царска, отколкото народна.

А. Ботевъ: Зеръ за другитѣ сте имали по-друго убѣждение, г. Поповъ? За всичкитѣ имате сѣщото убѣждение. Всички, освѣнъ васъ, сѣ такива.

Г. Поповъ: Сега ще Ви кажа, много бързате.

А. Ботевъ: Прѣдупрѣждавамъ го да не каже нѣкоя добра дума за насъ.

Г. Поповъ: Финансовата политика на г. Ляпчева ние я познаваме по-отрано, че тя е дѣйствително една ретроградна финансова политика, че тя е политика, която държи строго цѣло всички данѣчни товари да паднатъ изключително върху плѣщитѣ не на имотната, но на бѣдната, на немощната, на слабата класа. Азъ питамъ: кому ще легнатъ тѣзи 200 милиона лева? Азъ ви приведохъ, че 250 хиляди дребни сѣщества и работници ще платятъ 100 милиона лева. Коя е тази буржоазна класа, която плаща тѣзи милиони? Нѣкакви си 50 хиляди души щѣли да платятъ 40 милиона лева, а останалитѣ 160 милиона лева ще се смѣкнатъ отъ плѣщитѣ на бѣднитѣ, на немощнитѣ, на слабитѣ, на срѣднитѣ. Значи, финансовата политика на Демократическата партия, каквато бѣше по-рано, такава е и днесъ, и даже днесъ е още по-жестоката. Тази жестокостъ на Демократическата партия се обяснява само съ едно, че днесъ е тъмно врѣме, че днесъ нѣма кой да търси смѣтка. Да се прѣтупа надѣвнати, даже и въ Народното събрание да се не говори, па и туй, което се говори тукъ, и то е забранено да излѣзе навънъ; тѣй че между четири стѣни да прѣтупашъ 200 милиона данѣци, ще ги сложишъ на плѣщитѣ на българския народъ, ще спишъ спокойно и демокрацията тържествува. Това е политиката на Демократическата партия. Тя е издебнала единъ моментъ, когато българскиятъ народъ е окованъ още въ вериги, когато българскиятъ народъ още не може да говори, не може да пише, не може да протестира, не може да си каже своята дума по финансовата политика на България и чрѣзъ настоящето правителство има куража да му чертае и нарежда една убийствена финансова политика.

Г. Петровъ: Послѣднитѣ на войната ги турятъ върху плѣщитѣ на народа, прѣди всичко на работницитѣ.

В. Коларовъ: (Къмъ министритѣ) Въ София има 100 банки съ милиони капитали, тѣ да плащатъ данѣци; не ги туряйте на гърба на тѣзи, които маса жертви дадоха и които се разориха въ тази война.

Г. Поповъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ ви казахъ още въ началото, че цѣлитъ приходенъ бюджетъ за 1918 г. е 481 милиона лева. Когато днесъ г. Ляпчевъ ви иска 200 милиона лева само отъ единъ косвенъ налогъ върху тютюна, вие можете да си прѣдставите каква ще бѣде бѣдната финансова политика.

В. Коларовъ: Толкозъ бѣше приходниятъ бюджетъ на държавата до прочутитѣ войни. Сега само отъ тютюна българскиятъ народъ ще дава толкова, колкото по-рано даваше за цѣлия бюджетъ.

Прѣдседателятъ: Г. Коларовъ, нѣмате думата.

Г. Поповъ: Въ това коалиционно правителство влизатъ и народняцитѣ. За тѣхъ едва ли има да се каже нѣщо повече отъ туй, което се каза за Демократическата партия. Тѣ сѣ осветителитѣ на тази финансова политика, която днесъ г. Ляпчевъ слѣдва и изпълнява. Тѣ сѣ хората, които

сложиха основата на тази данѣчна, на тази финансова политика въ България: политиката на косвенитѣ налози. И когато днесъ г. Ляпчевъ се явява такъвъ разширителъ на тая финансовата политика, азъ съмъ сигуренъ, че г. Теодоръ Теодоровъ, министъръ на външнитѣ работи, днесъ много спокойно ще спи. Нѣма нужда да му се поднася законопроектъ на одобрение, той е прѣдварително одобренъ още въ момента, когато този принципъ е осветенъ отъ тѣхната партия. Прѣдставителитѣ на капиталистическа България никога нѣма да приематъ другъ методъ за облагане съ данѣци, никога нѣма да приематъ друга финансова система. Тя е тѣхна политика, най-добъръ схваната и разбрана отъ тѣхъ, която днесъ и демократитѣ бързатъ да я усвоятъ, защото изглежда като-че-ли днесъ другата съвсѣмъ не имъ се харесва. Ние въ вѣстницитѣ четохме, че г. Ляпчевъ ще направи голѣми реформи въ своето министерство по всичкитѣ отрасли. Четохме и се говори твърдѣ много, че скоро ще бѣдатъ конфискувани капиталитѣ на тѣзи, които се обогатиха прѣзъ врѣмето на войната, че скоро ще бѣде внесенъ законопроектъ, който ще удовлетвори обществената съвѣсть.

В. Коларовъ: Сакънъ.

Г. Поповъ: Празна работа! Недѣйте чака, такова чудо не може да излѣзе и нека тѣзи, които ще засѣгне този законъ, сакънъ, да се не уплашатъ и прѣждеврѣменно да прѣдадатъ Богу духъ. Такова нѣщо нѣма. Г. Ляпчевъ съ настоящия законопроектъ иде да ги прѣдупрѣди: „Бѣдете спокойни; милиарди ли натрупахте, милиони ли натрупахте, спете върху тѣхъ спокойно; ние нѣма да посѣгнемъ къмъ тѣзи капитали, ние нѣма да посѣгнемъ къмъ тѣзи печалби, които даватъ тѣзи капитали; това ние нѣмаме куражъ да го направимъ и не желаемъ да го направимъ, защото, макаръ и да разправяме, че сме прѣдставители на българския народъ, ние сме прѣдставители на една класа, на една шепа отъ този български народъ.“ Г. Такевъ ще ходи по селата да разправя, че той е прѣдставителъ на всичкитѣ дребни сѣщества, и дори и на работницитѣ и ще имъ казва: „Беджанамъ, женитѣ си хората напушатъ, та нима партия не се напуща, елате съ насъ“. Това ще имъ разправя, това се знае. Ние го знаемъ много добъръ, но и българскиятъ народъ днесъ ще трѣбва да разбере, че чрѣзъ този законопроектъ се открива и разкрива всичката тази демагогия. Ние виждаме въ вѣстницитѣ тукъ-тамъ ачикъ вече да се разправя и да си подготвя г. Такевъ своята политика и агитация изъ селата за изборитѣ. Ние гледаме вече, че туй, дѣто се казва еснафи, занаятчи, дружбани, почнаха да се събиратъ, да имъ приказватъ, че капитали щѣли да имъ дадатъ, че щѣли да ги насърчаватъ, че кредити щѣли да имъ отворятъ. Това всичко е демагогия и само демагогия; това е прѣдизборна маневра, прѣдизборна агитация. Ето манифеста на Демократическата партия: 200 милиона лева косвенъ данѣкъ отъ бандерола. Това е политическата програма на Демократическата партия, въ името на която тя утрѣ ще иска гласа на българския избирателъ.

Х. Кабакчиевъ: Много вѣрно — на цѣлото българско правителство, заедно съ неговитѣ опашки.

Г. Поповъ: Въ този кабинетъ днесъ имаме и друга партия. Радикалъ-демократическата партия влиза въ този кабинетъ и управлява България отъ 4 мѣсеца насамъ. Тази партия, която бѣше нѣкога извѣстна и като републиканска партия — нищо, корегирала се е, влѣзла е въ българския животъ — не е пожелала да се откаже отъ своитѣ програмни искания. Едно отъ програмнитѣ искания на тази партия — вѣрвамъ нѣма да я оскърбя, ако кажа това — е вѣвѣждането на прогресивно-подходящия данѣкъ, като основа на финансовата политика на българската държава. Е добъръ, г. Костурковъ заяви, че е напълно солидаренъ съ този законопроектъ. Та това прогресивно-подходящъ данѣкъ ли е, та това прилагане на този принципъ въ вашата програма ли е? Та това е пълно отрицание на програмата ви. Азъ не искамъ повече да задѣвамъ тази млада партия, която по всичко изглежда, че е била твърдѣ стара. Но къмъ тѣхъ близо сега сѣ сѣднали и нашитѣ комитни общодѣлцитѣ. (Смѣхъ отъ дѣсницата) Азъ не зная, дали тѣзи приятели сѣ направили нѣкаква ревизия на своята програма, обаче, доколкото ми е извѣстно, въ този пунктъ тѣ не сѣ направили абсолютно никакво измѣнение.

Г. Петровъ: Напълно общодѣлско.

Г. Поповъ: Азъ, напр., зная, че всички тѣхни оратори прѣзъ всичкото врѣме, когато сѣ третирали финансови въ-

проси, сж излизали съ единъ голѣмъ апломбъ, съ една ерудиция по финансовитѣ въпроси, разглеждали сж всичко върху цѣлото земно кълбо и сж доказвали, че трѣбва да се изостави тази система на косвенитѣ данѣци, че най-послѣтъ трѣбва да се оставятъ на заденъ планъ, трѣбва най-послѣ да трѣгнемъ по пътя, по който вървятъ най-културнитѣ страни, даже да надминемъ западно-европейскитѣ страни, като въведемъ прогресивно-подоходния данѣкъ. Въ тѣхната програма нищо не се говори за косвени данѣци, а напротивъ — противъ тѣхъ. Днесъ тѣхнитѣ министри се е солидаризиралъ да се наложи само 200 милиона лева за бандеролъ отъ тютюна. Г-да, ще каже нѣкой: „Чакайте, бе джанамъ, това е първата стѣпка“. Ама тя е рѣшителната, тя е важната, тя е, която дава директива, тя е, която опрѣдѣля пътя. Азъ днесъ получихъ още два законопроекта, съ които се искатъ милиони косвени данѣци. За тѣхъ ще си кажемъ думата, когато му дойде редътъ. Но фактъ е, че днесъ всички тия партии, които трѣбватъ изъ цѣла България, че сж противъ косвенитѣ данѣци и че сж за прогресивно-подоходния данѣкъ, заедно съ тази партия тукъ, общодѣлската, която най-много викаше и се дерѣше за конфискуване на печалбитѣ и натрупанитѣ богатства, днесъ виждаме да замѣнятъ всичко това съ косвени данѣци. Ще кажете: „Добрѣ, ама утрѣ ще дойде другъ законопроектъ“. Ако внесете другъ законопроектъ, този става излишенъ. Дайте милиони отъ печалбитѣ прѣзъ войната, дайте конфискация на тия загубени печалби прѣзъ войната — този законопроектъ ще бѣде тогава излишенъ. Защо разправяте бабини деветини?

Нѣкой отъ лѣвия центъръ: Отъ имане кѣща не се разваля, стига да паднатъ пари.

Г. Поповъ: Г-да, да не бѣха ме прѣкъснали отъ тукъ, (Сочи земледѣлската група) щѣхъ да ги изпусна. (Смѣхъ отъ дѣсницата)

А. Ботевъ: Азъ Ви прѣдизвѣстихъ.

Г. Поповъ: Това е земледѣлската партия у насъ, която днесъ съ единъ кракъ, утрѣ съ два ще се прѣдставлява въ кабинета, както вѣстниците съобщаватъ. Въ всѣки случай иматъ вече единъ министъръ.

Нѣкой отъ дѣсницата: Не съ крака, а съ глави.

Г. Поповъ: Тия хора, изглежда, сж солидарни и отъ апострофа, който ми се прави отъ тѣхна страна, иде да се разбере, че тѣ нѣматъ намѣрение да се противопоставятъ противъ този косвенъ данѣкъ, тѣй тежкѣ.

В. Коларовъ: Какъ ще се противопоставятъ, когато и тѣ ще носятъ отговорността за него и я носятъ?

Г. Поповъ: Съ своитѣ рѣчи тукъ, въ Народното събрание, по-рано, когато е била подлагана на критика финансовата политика на управлението, тѣ винаги сж държали единъ езикъ на справедливостъ въ облагането на българскитѣ данѣкоплатци, . . .

И. х. Ивановъ: Това е облагане на луксозни прѣдмети.

Г. Поповъ: . . . единъ езикъ на почтеностъ, единъ езикъ на защита на дребнитѣ сѣщества, наречени земледѣлци и т. н. И, г-да, вие, които защищавате дребнитѣ земледѣлци, които сж болшинството отъ вашитѣ избиратели, вие, които ги защищавате затуй, че тѣхнитѣ земледѣлски стопанства сж много дребни и слаби и че трѣбва да се освободятъ отъ плащане на данѣкъ, защото срѣдствата, които добиватъ отъ тѣхъ, не имъ стигатъ за прѣпитание — нѣщо, съ което ние сме напълно съгласни, нѣщо, което лежи въ основитѣ на вашата програма — днесъ съ какви рѣчи, съ какви очи, съ каквъ умъ ще гласувате на единъ дребенъ земледѣлецъ у васъ, на единъ човѣкъ отъ вашитѣ избиратели, който пуши тютюнъ, да плаща 400 л. данѣкъ, когато той нѣма?

И. х. Ивановъ: Не е задължително, да не го пуши.

Г. Поповъ: А-а-а! Теорията на г. Тончева излѣзе.

В. Коларовъ: Намѣсто „Прѣмахване на косвенитѣ данѣци“, турете въ програмитѣ си: „Не пушете тютюнъ“. Чакайте, ще дойде втори законопроектъ за солта, за зехтина.

Г. Поповъ: Г-да, върху тази база сж седѣли всички български правителства, но азъ ще ви кажа, че върху нея сж седѣли и всички буржоазни правителства по цѣлото земно кълбо и сж казвали, че косвенитѣ данѣкъ е билъ единъ отъ най-справедливитѣ данѣци, защото той върви съобразно консомацията: нѣма да консомирашъ, нѣма да плащашъ. Обаче въ основата си тази мисль, тази теория е едно заблуждение, което се хвърля върху още слабо просвѣтитѣ народни маси. Вѣрно е, че споредъ консомацията се плаща данѣкъ, но още по-вѣрно е, г-да, че податнитѣ сили, платежнитѣ способности на различнитѣ лица сж различни. Единъ милионеръ, единъ човѣкъ, който има приходъ на день, може би, 10 или 20 хиляди лева, пуши тѣкмо толкова, колкото и единъ работникъ. Работникътъ, който трѣбва да плати 400 л. данѣкъ за тютюнъ, ще трѣбва да ги отдѣли отъ своята заплата, която е максимумъ 1.500 л. годишно, а единъ буржоа, който печели 100, а може би 200 или 300 хиляди лева годишно, трѣбва да даде 800 л. споредъ туй, че пуши първо качество или екстра. Сравнете вие прихода на единия консоматоръ съ прихода на другия и вие ще видите, че това е до висша степенъ несправедливо. Значи, този принципъ, на който стои буржоазията по цѣлото земно кълбо, на който стоятъ нашитѣ правителства, е единъ погрѣшенъ принципъ, който иде да залѣзва, да заблуждава. Азъ мисля, че нашитѣ земледѣлци се закачатъ на тая вѣдица, безъ да му мислятъ.

По въпроса за косвенитѣ данѣци лежи разпространена една легенда, че щомъ човѣкъ не иска да плаща косвени данѣци, той може да не консомира.

В. Коларовъ: Може да не яде.

Г. Поповъ: Ако се касае въпросътъ до солта, тамъ ще платимъ, но щомъ се отнася до вино, цигари, тютюнъ, а-а, тамъ може да се забрани това. Г-да, това е сѣщо една демагогия, едно заблуждение, една лѣжа. Вие, ако желаете да се освѣтлите, ако имате това желание, ще разберете, че пушенето на тютюнъ, пиенето на ракия или вино съвсѣмъ не е въпросъ на желание или нежелание. Пушенето тютюнъ, трѣбва да знаете, е една болестъ, която се налага отъ условията, въ които е поставенъ да живѣе човѣкъ. Вие трѣбва да знаете, и не може да го отречете, че въ настоящата война и тѣзи, които не знаеха що е тютюнъ, и тѣ се научиха да пушатъ. Защо, мислите вие? Защото тѣ искатъ да плащатъ данѣкъ ли; защото искатъ да си направятъ удоволствие ли? Това е една необходимостъ, която се налага, за да се задоволи една потребностъ. Нужно е на този човѣкъ да намали своитѣ страдания, своитѣ мъки и той прибѣгва въобще до ракия, до вино или до пушенето тютюнъ.

И. Симеоновъ: То е въпросъ на кефъ.

Г. Поповъ: Туй не е въпросъ на кефъ, а на необходимостъ. Вие можете да приказвате днесъ за кефъ, но този, който пуши тютюнъ, ще ви отговори, че не е.

И. х. Ивановъ: Самъ пушачътъ го признава, че е кефъ.

Г. Поповъ: (Къмъ И. х. Ивановъ) Трѣбва да ти е широко около врата, за да говоришъ така. Азъ не съмъ пушачъ и нѣма да платя стотинка данѣкъ; но азъ зная, че тютюнътъ се пуши само отъ необходимостъ. Така че тая легенда, която се разправя, която, гледамъ, се усвоява отъ нашитѣ земледѣлци, е една крива, една демагогска легенда, която се разпространява умишлено всрѣдъ маситѣ, за да се доказва, че дѣйствително този данѣкъ е много правъ и трѣбва да се наложи. Когато взехъ думата, азъ ви прѣдупрѣдихъ, че не се качихъ на трибуната, за да ви убѣждавамъ, че този законопроектъ не трѣбва да го прокарвате, напротивъ, вие трѣбва да го приемете, за да докажете, че сте ретрогради, за да докажете това, което ние твърдимъ — че вие сте защитници и прѣдставители на една класа, която се казва господствующа въ тая страна, която защищавате, когато слагате всичкия товаръ, всичкитѣ данѣци върху плещитѣ на широкитѣ народни маси. Само че малко по-късничко ще почувствувате отговора, който иде и който много скоро ще дойде отъ тамъ, отъ дѣто трѣбва.

Г-да! Моитѣ бѣлѣжки сж къмъ края. Ние не сме се измамилъ въ своята прѣдѣлка и по-рано. Ние често пѣти тукъ, въ Народното събрание, си хвърляме острици, се мжчимъ да се надиграемъ въ своитѣ приказки, да видимъ кой по-остроумно ще оскърби или подиграе нѣкого. Често пѣти важни въпроси се мжчимъ да избѣгнемъ съ нѣкоя острота или хитрина. Тукъ никаква хитрина и острота не

помага. Тукъ има една сурова дѣйствителностъ, съ която не можешъ да си играешъ. Българскиятъ народъ отъ утрѣ нататѣкъ, когато този законопроектъ ще стане законъ, ще трѣбва да даде volens-polens двѣсти милиона левчета данѣкъ. Свършенъ въпросъ. Да вземемъ да казваме едно, да кажемъ друго, излишно е, напразно е. Трѣбва съ една рѣчь да признаемъ, че днешното правителство нѣма намѣрение да посрѣщне българския народъ, който цѣли 3 години отстоява на границитѣ, който е слагалъ своитѣ кости, който е проливалъ своята кръвъ, който е изложилъ на разорение своето сѣмѣйство, своето икономическо стопанство, днешното правителство нѣма намѣрение да посрѣщне този измъченъ народъ съ другъ подарѣкъ, освѣтъ съ данѣци и то косвени данѣци.

Х. Кабакчиевъ: Да му обере джобоветѣ.

Г. Поповъ: Цѣли три години тукъ споримъ върху онова, което ще излѣзе като резултатъ отъ тая зачената прѣзъ 1915 година война. И на първо мѣсто, когато е трѣбвало да се спрѣмъ върху една финансова мѣрка, върху едно финансово законче, сме казвали: „Я ни кажете, г-нѣ финансови министри, до какъдѣ стигнахме?“ И тукъ сѣ излизали голѣми капациети, финансисти, да ни доказватъ, че ние вече отиваме къмъ 10-тѣхъ милиарда задължения. Ние знаемъ, че когато една политика може да доведе до такива колосални задължения като 10 милиарда лева, а може би и повече, знаемъ, че тия задължения ще искатъ погашения и лихви. Ние знаемъ, че на 1 януарий т. г. нашиятъ бюджетъ фактически бѣше единъ милардъ и може би 1.100 или 1.200 милиона лева, когато до прѣди войната той бѣше само 250 милиона лева. Но ние все таки мислѣхме, че най-послѣ българската буржоазия ще се опомни, че тия милиарди, които сѣ сложени върху плещитѣ на българския народъ, сѣ нейно дѣло; че българскиятъ народъ нѣма никакво участие въ тая акция, която сложи тия борчове, тия задължения върху неговия грѣбъ и че най-послѣ българската буржоазия, вмѣсто да се засрами отъ това, че още отъ първия день сѣдѣ демобилизацията, когато трѣбва да отворимъ тефтеритѣ и да видимъ смѣтката, тя бърза да сложи тия борчове, тия задължения пакъ върху плещитѣ на сѣщия този народъ. Ние очаквахме, че първиятъ актъ на българската буржоазия ще бѣде да обложи сама себе си, да обложи ония, които въ продължение на цѣли три години сѣ трупали богатства, сѣ трупали капитали. Това вие не направихте и не помислихте да го направите, а ето кой е фактътъ, върху който именно трѣбва да си кажете думата, а не да ми подхвърляте приказки, такива или онакива. Тия факти говорятъ, тѣ показватъ всѣка една партия каква е, всѣко едно правителство какво е. Това коалиционно правителство, което излиза съ такива законопроекти прѣдъ българския народъ, и то днесъ, когато този послѣдниятъ чака облекчение, чака мѣрки за лѣкуване на своитѣ рани, когато българскиятъ народъ чака почивка, когато чака да му се даде пълна подкрѣпа отъ държавата, за да си повдигне своето разрушено стопанство, да седне върху краката си здраво, да погледне върху своя сѣмеенъ и икономически животъ; въ туй врѣме, казвамъ, когато всѣки български гражданинъ, върналъ се отъ бойното поле, чака това, настоящето правителство, което се хвали много, че било добръ дошло за българския народъ, бърза да му стовари още по-голѣми данѣци, още по-голѣми тежести, които не ще помогнатъ, а ще разорятъ окончателно неговото стопанство, неговия икономически животъ и цѣлото негово физическо и духовно здраве.

По този начинъ, г. г. народни прѣдставители, ние констатираме, че настоящето правителство въ своя съставъ, което има довѣрието на цѣлия Парламентъ съ изключение на нашата парламентарна група, нѣма и не може да има довѣрието на българския народъ по този законопроектъ. Вие ще го прокарате, вие ще го гласувате, вие ще го наложите на българския народъ, обаче отъ него ще получите отговоръ по-късно и той ще бѣде отговоръ тъкмо такъвъ, какъвто азъ въ кратѣцъ ви дадохъ: че той нѣма и не може да има абсолютно довѣрие въ васъ и че вие и днесъ не сте негови прѣдставители, и утрѣ нѣма да бѣдете.

М. Ничевъ: Толкозъ по-добръ за васъ.

И. Симеоновъ: Само вие ли сте прѣдставители?

Г. Поповъ: Само ние, само ние.

И. Симеоновъ: Тогава и вие не можете да бѣдете. Ако ти си избранъ съ 8 хиляди гласа, азъ съмъ избранъ съ 15 хиляди. Какви сѣ тия оскѣрбления отъ васъ? Вие само

знаете да давате афиши и да застрѣлватъ войницитѣ зарадъ васъ. Избиха 300 войници за вашитѣ мръсни афиши, а вие се криете изъ дупкитѣ.

Прѣдседателътъ: (Звъни) Моля, тишина.

И. Симеоновъ: Избиха 300 войници зарадъ васъ, а вие се криете.

Това било кавалерство и идейна борба! Това е подлостъ!

Прѣдседателътъ: (Звъни)

Г. Поповъ: Не му е мѣстото да се впускамъ да отговарямъ на всички закачки, които идатъ отъ тази страна. Азъ съмъ длъженъ да направя това прѣдупрѣждение и съмъ готовъ да ви заявя, че на тази база, колкото и да ми се хвали г. Григоръ Василевъ, ще яде лобута. Съ този законопроектъ г. Григоръ Василевъ не може да излѣзе да иска мандатъ отъ българскитѣ граждани.

И. Симеоновъ: Ще се изберете Вие.

Г. Поповъ: Азъ казахъ прѣдварително, че Григоръ Василевъ ще влѣзе, може би, въ Камарата благодарение на една лъжлива програма, на една демагогия, на една измама на българскитѣ избиратели. Той нѣма да има куража да отиде да каже на българския избирателъ: „Азъ съ еди-кой си законъ ви турихъ 200 милиона лева данѣкъ, съ еди-кой си — 150 милиона, съ еди-кой си — 300, 500, 1 милардъ“, ами ще каже: „Азъ спасихъ България“. Той ще отиде да разправя и ще каже, че тѣзи милиони други ги туриха, азъ не гласувахъ за тѣхъ. Той нѣма да има куража да отиде съ тѣзи закони да се избира. Азъ ще дойда съ Васъ, г. Григоръ Василевъ, само да Ви слушамъ дали ще кажете, че този законъ е ваше дѣло. Нѣма да кажете, вие не можете да кажете туй на българския народъ; вие ще излѣзете чрѣзъ лъжа, заблуждение, демагогия, измама, ще употребите и насилие, дѣто ви се падне нарѣка. Не дѣйте се хвали, ние ви знаемъ до единъ какви сте.

Г. Василевъ: (Възражава нѣщо)

Г. Поповъ: Съ демагогия, съ лъжа и съ заблуждения вие ще искате да вземете вотъ на българския гражданинъ, да се явите пакъ въ Народното събрание, за да ковете вериги за българския народъ. Вие често плачете за народа.

И. Симеоновъ: Вие най-много плачете.

Г. Поповъ: Ние виждаме какъ плачете за този народъ. Да ви кажа нѣщо още по-горчиво. Въ туй врѣме, когато вие казвате, че спасявате България, ние ви казваме, че спасявате себе си, момчета. Недѣйте лѣга свѣта. Кажете българския народъ ли спасявате съ този законопроектъ, като му туряте 200 милиона лева косвени данѣци? Българската буржоазия спасявате да не плати 1 стотинка данѣкъ. Днесъ, когато трѣбватъ милиарди за покриване на разходитѣ, вие търсите пакъ българскитѣ граждани, българскитѣ дребни селяни и занаятчи, търсите работницитѣ да обложите. Кого спасявате вие? Българския народъ ли спасявате?

Т. Пеговъ: Кеситѣ си спасяватъ.

Г. Поповъ: Това сѣ само приказки. Ние не се стѣсняваме да излѣземъ прѣдъ васъ. Нѣма на тѣзи закачки да ви отговарямъ. Искамъ вие да отговорите на тия факти.

И. Симеоновъ: Това е демагогия.

Г. Поповъ: Това не е демагогия, а туй сѣ факти, 200 милиона лева ще плаща българскиятъ народъ.

И. Симеоновъ: Тази рѣчь се държи за публиката, а не за българския народъ.

Г. Поповъ: Азъ ви казвамъ, че не съмъ толкова остроуменъ ораторъ, за да ви забавлявамъ.

Г. Василевъ: (Възражава нѣщо)

Г. Поповъ: Ще дойдешъ, Григорчо, за акълъ при мене, не бой се.

Г. Василевъ: При идиотъ ще дойда за акълъ!

Г. Поповъ: Ще дойдешъ, ще дойдешъ, както много твои другари сж дохождали.

Г. Василевъ: Ако е за гори, тогазъ ще дойда.

Прѣдседателъ: Говорете на Народното събрание, г. Поповъ.

Г. Поповъ: Г. прѣдседателю! Азъ приказвамъ на Народното събрание. Когато бѣше въпросъ кой спасява България и какъ я спасява, ние ви казахме, че вие спасявате българската монархия, българската буржоазия. Тѣхъ спасявате вие.

Г. Василевъ: Вие викахте сърбитъ и гърцитъ, а ние ги спрѣхме.

Г. Поповъ: Цѣлъ свѣтъ викахте вие.

Г. Василевъ: Знаемъ вашитъ прѣговори съ сърби и гърци. Чакайте малко, разбойници. И срѣщу възнаграждение сте вършили това.

Нѣкой отъ крайната лѣвица: Историята ще разкрие това.

Г. Василевъ: Ще разкрие историята, че вие сте. . .

Г. Поповъ: До 21 юний 1918 г. се викаха да спасяватъ България централнитъ сили. Отъ тогава насамъ започнаха да се викатъ други да я спасяватъ, и днесъ България се спасява отъ Съглашението, нали, г. Василевъ?

Г. Василевъ: Тя сама себе си спасява.

Г. Поповъ: Това е вашата политика: днесъ ще викате едни да спасяватъ България, утрѣ ще викате други да я спасяватъ. Млади сме най-послѣ, но много прѣживѣхме, та остарѣхме. Вие не знаете друга политика да водите, освѣнъ политиката да викате чуждитъ капиталистически класи да се загнѣздатъ на Балканския полуостровъ и въ България. Това знаете вие, друго нищо не знаете. (Ржкоплѣскане въ частъ отъ крайната лѣвица) И въ своята вътрѣшна политика ние виждаме какво сте направили. Днесъ вие казвате, че сте спасили България, но ние ви казваме, че нищо не сте спасили.

И. Симеоновъ: Спасихме Ви имотитъ, защото си богатъ човѣкъ.

Г. Поповъ: Ахмакъ си билъ, че си ходилъ да спасявашъ монѣ имоти.

И. Симеоновъ: Нищо не сте дали за тази страна, а най-богатиятъ човѣкъ сте въ Бургаския окръгъ. За какъвъ социализъмъ и пролетариятъ ми говорите? Не е ли истина?

Г. Поповъ: Азъ съмъ съгласенъ да се даде думата на г. Симеоновъ да отговори на законопроекта.

И. Симеоновъ: Министърътъ ще отговори.

Г. Поповъ: Едва ли ще може да отговори г. министърътъ. Азъ мисля, че ти ще трѣбва да му помогнешъ.

Г. Василевъ: Заграби гори за 2 милиона лева и ни говоришъ за пролетарската класа

И. Симеоновъ: Джобовѣтъ ти сж пълни съ банкноти отъ по 500 л.

Г. Поповъ: Г-да! Даже и да е тѣй, както казватъ тия господа, азъ ви поканвамъ да обложите тия мои милиони. Какво искате повече?

Г. Василевъ: Чакай, г. Тончевъ не те обложи, но ние ще те обложимъ.

Г. Поповъ: Облагайте, г-да, гласувайте законъ, вземете ми всичкия имотъ, но този законопроектъ недѣйте прокарва.

Г. Василевъ: Три години стоеше тукъ г. Тончевъ и не Ви обложи. Тебъ за милионитъ те боли, тамъ те стѣга, а плачешъ за пролетарията, че се облагалъ съ косвени данѣци. Вие кажете вашата финансова политика. Поддър-

жате ли финансовата политика на болшевикитъ въ Русия или не? Не се крийте прѣдъ хората, това кажете, за да разберемъ каква политика изповѣдвате. Болшевики ли сте или не сте?

Г. Поповъ: Г-да! Единъ човѣкъ, една партия да живѣе петъ години между васъ и да не я знаете каква партия е, какви да ви наречемъ?

Г. Василевъ: Ние ви знаемъ, че сте болшевики, но вие нѣмате куража да си признаете. Болшевики сте, не сте социалъ-демократи.

Г. Поповъ: Въ България болшевики не зная да има, въ Русия има. Ако вие искате да знаете каква е нашата партия, срамота е да ви го казвамъ. (Скарване между Г. Василевъ и народнитъ прѣдставители тѣсни социалисти)

Прѣдседателъ: (Звъни)

Ю. Юрдановъ: Че кой си ти?

Г. Василевъ: Народенъ прѣдставителъ. Искамъ да зная: болшевики ли сте или не. (Глъчка) Крумъ Тихчевъ е детективъ, а не азъ, който стоя въ Парламента и който говоря винаги открито. Онзи, който ви поддържа и партията, и клуба, и васъ, и всичко 15 години, вие го изключихте прѣди 6 мѣсеца, защото партията е вече богата.

Г. Поповъ: Понеже тия пари не ги намираме въ нашата каса, сигурно г. Григоръ Василевъ ги е отнесълъ, когато избѣга отъ нашата партия. Той ги е открадналъ, когато избѣга отъ партията, защото тия пари ги нѣма въ нашата каса.

Прѣдседателъ: Оставете тия прѣрѣкания, г. Поповъ! Свършете.

Г. Поповъ: Г-да! Азъ свършихъ, като отбѣлѣзахъ, какво е отношението на всички партии къмъ единъ законопроектъ като настоящия, като ви казахъ съ какво може да се похвали деншното правителство.

Прѣдседателъ: Чухме.

Г. Поповъ: Още много работи има да чуете, г. прѣдседателю!

Прѣдседателъ: Да не повтаря — ние го чухме.

Д. Кьорчевъ: Все васъ ли ще слушаеме?

Ю. Юрдановъ: Ами Вие защо се обаждате? Какво прѣдставлявате? Вие сте излишенъ.

Д. Кьорчевъ: Азъ ще дойда тукъ. (Сочи трибуната) Азъ заемамъ мѣстото си. Вие Вашето мѣсто не знаете.

Г. Поповъ: Г. Кьорчевъ! Защо ни заплашвате толкова?

Х. Кабакчиевъ: Иска да се прѣпорѣча на новото правителство.

Ю. Юрдановъ: (Къмъ Д. Кьорчевъ) Или смѣтате да дойдете тукъ, при насъ?

Г. Поповъ: Азъ свършвамъ. Казвамъ, посочихъ какво е отношението на всички партии спрѣмо този законопроектъ, защото азъ не допускамъ, че нѣкои отъ господата, ще взематъ думата да кажатъ нѣщо по този законопроектъ, понеже той излиза отъ едно министерство, въ което всички партии иматъ свои прѣдставители съ изключение на бившата либерална концентрация. Какво ще бѣде нейното поведение спрѣмо този законопроектъ, не зная, но ние го прѣдрекдохме какво ще бѣде. Ние не допускаме, че либералната концентрация може да ни изненада съ единъ вотъ противъ този законопроектъ, защото то ще бѣде отрицание на тѣхната политика, освѣнъ ако нѣщо сж се измѣнили, което ние не знаемъ. За правителството казахъ, че то съ този подарѣкъ, който поднася на българския народъ въ тия тежки врѣмена, които той прѣживѣва, доказва още единъ излишенъ пжтъ, че то не е едно министерство, което изхожда отъ българския народъ, че то не е едно министерство, което изразява волята, желанията, тежненята и болкитъ на българския народъ. Днесъ, когато ние всинца знаемъ какви сж страданията на българския народъ, какъ

той се завръща по домовете си, какъ заварва своите семейства, какъ урежда, и какъ ще свърши своя стопански живот, казвамъ, този, който познава този народъ, който излиза отъ него и който се вслушва въ неговия гласъ, никога нѣма да внесе такъвъ законопроектъ, никога нѣма да направи такъвъ законопроектъ законъ, защото това е едно провокаторство къмъ българския народъ, и рано или късно, убѣденъ съмъ, сегашното негово прѣдставителство ще получи заслужения отговоръ.

Д. Кьорчевъ: Всѣка рѣчь завършватъ съ закана и това било легална борба, и вие сте легална партия.

Ю. Юрдановъ: И Вие ли сте се изплашили?

Д. Кьорчевъ: Не съмъ се изплашилъ, но сте длъжни да дадете отговоръ.

Прѣдседателятъ: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ направихъ единъ апелъ къмъ почитаемото народно прѣдставителство да приеме този законопроектъ по принципъ безъ разискване, защото материята, която се урежда, не е отъ принципиално значение. (Къмъ прупатата на тѣснитѣ социалисти) Изслушайте ме, г-да, и ще видите цѣлото си фарисейство и всичкото си мошенничество, което изнасяте отъ трибуната. (Ржкоплѣскания отъ демократическата група)

Д. Кьорчевъ: Тѣй-тѣй!

Х. Кабакчиевъ: Това е доказателство, че ви липсватъ всѣкакви аргументи.

Министъръ А. Ляпчевъ: Слушайте и ще ги чуете.

Т. Петровъ: Това е срамътъ за единъ министъръ!

Министъръ А. Ляпчевъ: Азъ въ цѣлия си животъ съмъ обичалъ да назовавамъ нѣщата съ тѣхните имена, и ще чуете, че което казвамъ азъ, е истина. И тѣй, г. г. народни прѣдставители, моятъ апелъ бѣше да не споримъ по принципъ, защото прѣдполагахъ, че народното прѣдставителство има прѣдвидимъ дългъ да се занимава съ интереситѣ на държавата, които му се слагатъ. И вие чухте, че въ цѣлия си говоръ господинътъ отъ крайната лѣвица, който имаше смѣлостта да заяви, че българскиятъ народъ игнорира всичко друго, което е тукъ, само тѣхъ поддържа, игнорира напълно държавата — тя него не го интересува — и се занимава съ една друга тема: коя партия какво становище и взела спрѣмо този проектъ, като излизаше, за нещастие на него, отъ една фалшива основа, че азъ съ този законопроектъ налагамъ 200 милиона лева данѣкъ на българския народъ. Г. г. народни прѣдставители! Това, което азъ върша съ този законопроектъ, се съдържа въ двѣ думи. Вамъ е извѣстно, че ние, съ силата на закона, отъ българския производител въ днешния моментъ купуваме единъ килограмъ тютюнъ за 2.50 л., когато единъ килограмъ тютюнъ е 40 и 50 лева на пазара. Ние отъ него го вземаме за 2.50 л. и, когато го вземаме за 2.50 л., ние го даваме на фабрикантина за 2.50 л. и на този тютюнъ ние поставяме единъ бандеролъ отъ 14 л. и разности за фабрикантина и го продаваме обандерованъ за 17.50 л. килограмътъ, когато на пазара е 40 и 50 л. И става нѣщо, което е възмутително: ние на пазара продаваме обандерованъ тютюнъ за три пѣти по-малко отъ стойността на суровия тютюнъ на пазара, която е 40—50 лева килограмътъ. Може ли това положение да трае? Кого облагамъ, питамъ азъ? Азъ не върша нищо друго, освѣнъ да унищожа тази контрабанда, за която тукъ всички викатъ, а именно, че на пазара днесъ става контрабанда не съ тютюна, който не е обандерованъ, а съ тютюна, който е обандерованъ. Вие днесъ нѣма да намѣрите никой да пуши тютюнъ, който не си е платилъ данѣка бандеролъ; вие ще намѣрите и обратното: да се изнася тютюнъ, който носи бандерола на българската държава. Защо? Защото тя, като е наложила на производителя да го даде на държавата, респективно на фабрикантитѣ, по 2 до 2.50 л., тя взема 14 л. и продава фабрикувания и обандерованъ тютюнъ на една трета или най-много наполовина отъ стойността на суровия. Бива ли, г. г. народни прѣдставители, това ние да продължимъ? А на пазара днесъ за консоматора, вслѣдствие на тази несъразмѣрностъ, вие знаете какво е: кутия тютюнъ второ качество, която се таксува 4 л., на пазара е 8 л., значи по-

високо, отколкото азъ го таксувамъ; тютюнъ, който се таксува 35 ст. пакета, на пазара е 1 до 1.50 л. Това е фактъ. И тѣзи господа, които турятъ за основа на своята политическа програма икономическите интереси на страната, тѣ си връзватъ очитѣ и не виждатъ голямия прѣломъ въ икономическия животъ, който днесъ е настаналъ. Тѣ, които утрѣ ще държатъ пламенни рѣчи, че не стига заплатата на чиновника, на учителя, защото цѣната на лева е подбита, които идватъ на менъ, прѣдставителя на държавата, който имамъ грижата да изравня несъразмѣрността, да поставя законитѣ споредъ условията на тѣй или иначе създадения животъ, да ми говорятъ така, тѣ забравятъ всичко това и съ сериозността на нѣкой си чуждъ за днешния вѣкъ човѣкъ, явява се господинътъ отъ трибуната да чете невѣрно мотивитѣ. Той казва: „Г. Ляпчевъ иска увеличението за нѣкакво лѣпило, за нѣкаква хартия“. Г-не! Ако нѣмате очила, поставете си и прочетете, че не г. Ляпчевъ, а държавата иска, вслѣдствие увеличението цѣнитѣ на суровия тютюнъ. Кажете това, защото то е истината. И когато фактъ е този, който вие скривате, позволете ми да ви кажа: длъженъ ли съмъ азъ на тѣй несериозни хора да отговарямъ? Азъ имамъ пълно основание да ви игнорирамъ и да ви игнорирамъ толкова повече, че вашата политика не е да намѣрите правдата, не, а вашата политика е само една: да можете да издебнете момента, за да поставите страната въ онова положение, въ каквото се намира друга нѣкоя държава, за която ви питатъ: „сподѣляте ли тамошния редъ днесъ“, и вие нѣмате куража да го кажете. Това ви е логиката и почтеността. Това ли е пѣтитъ, по който ще постигнете нѣщо добро на този свѣтъ? Не. Вие искате да печелите обществото, искате да убѣдите народа, а имате смѣлостта да скривате очевидающия фактъ, да не говорите за цѣната на суровия тютюнъ.

Г. Поповъ: За данѣка.

Министъръ А. Ляпчевъ: Днесъ, г. г. народни прѣдставители, при тази цѣна 2.50 л. на тютюна и при външната му цѣна отъ 40—50 л., увеличението, което правя азъ, не е нищо друго, освѣнъ едно изравняване на обандерования тютюнъ съ суровия. И ако има нѣщо нѣкъдѣ да изглежда по-високо, азъ още сега ви давамъ дума въ комисията да го поправимъ, като държимъ смѣтка за цѣната на суровия тютюнъ навънъ. Но азъ не мога да се спра тукъ, азъ съмъ длъженъ да бѣда прѣдвидимъ и да се надѣвамъ, че нашата държава нѣма да върни къмъ провала и че нейната монета нѣма да има тоя низѣкъ курсъ, какъвто е днесъ, че утрѣ този курсъ ще се подобри, защото всичкитѣ мои усилия ще бѣдатъ тамъ насочени. Азъ казвамъ, въ една бѣлѣжка къмъ законопроектъ, че Министерството на финанситѣ се упълномощава отъ Народното събрание да може да намалява тѣзи цѣни. Какъвъ интересъ има държавата, Министерството на финанситѣ да намалява продажната цѣна на тютюна и бандеролното право? Само единъ: той е че държавата не желае да постави такива цѣни на който и да е консомативенъ артикулъ, който въ нормално врѣме биха станали смѣшни и непоносими. Лесно е да се каже по аритметиката: „Косвенъ данѣкъ толкова по-малко — 200 милиона лева“. Опитътъ е научилъ хората тази аритметика да не я слѣдватъ въ косвенитѣ данѣци. Единъ денъ, когато азъ чуя или видя, че единъ килограмъ пшеница струва 30 ст., а не 3 л., азъ ще побързамъ, или който да е на моето мѣсто, да намали бандерола, и продажната цѣна на тютюна. Сжщо тѣй, който забѣлѣжи, че цѣната на тютюна на пазара се смѣква отъ 50 л. на 20 или 10 л., той ще побърза да намали бандерола, защото иначе никакви акцизни стражари и агенти не ще бѣдатъ въ положение да спратъ контрабандата въ друго направление. Ние днесъ имаме една неестествена контрабанда: обандерованиятъ тютюнъ се продава по контрабанденъ начинъ, вслѣдствие на този у насъ създаденъ недостатѣкъ. Утрѣ азъ или моятъ наследникъ, ако бихме си позволили да запазимъ високи цѣни, ще има други контрабанди, защото никъкъвъ законъ, когато той не отговаря на живота, не е въ положение да се приложи и да я спре. Това го е разбралъ и г. Ленинъ. И той се пита може би безъ да се тупа вече въ гърдитѣ, както нѣкои: „Какъ така стана, че обществото не може да разбере, че трѣбва да работятъ всички, за да ядатъ всички, а обществото разбрало, че трѣбва да ядатъ всички и да работи, който е глупавъ?“ Той е разбралъ това и го говори въ една рѣчь отъ прѣди нѣколко мѣсеца.

Нѣкой отъ крайната лѣвица: Кой?

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. Ленинъ. — Ето сериозниятъ въпросъ, по който господата, прѣди да обвиняватъ когото

и да е тукъ въ демагогия, трѣбва да се запитатъ не вършатъ ли тѣ най-отвратителната демагогия. Това е сериозниятъ въпросъ. И когато тѣ иматъ смѣлостта да казватъ, че този или онзи законъ, въ който има здравъ смисълъ, който е резултатъ на условията на живота, ще бѣде отъ народа отхвърленъ, питамъ: защо? Защото народътъ е простакъ, споредъ тѣхното разбиране, защото той не знае да прѣцѣни днешния моментъ съ вчерашния, защото той на всичко ще вика черно, освѣтъ на онова, на което ще го лъжемъ. Тѣ трѣбва добръ да прѣцѣнятъ и българския народъ и себе си, та тогава да се заканватъ кой щѣлъ да се избере за народенъ прѣдставителъ и кой не щѣлъ. Това е най-малко недостойно, защото въ края на краищата Народното събрание не е мѣстото, дѣто да се прѣпорѣчва кой ще излъже народа и кой ще има куража да каже истината за добрия редъ въ тази страна, за една правова държава, кждѣто този народъ ще може съ трудъ да си изкара прѣхраната и да цѣни не онѣзи, които умѣятъ да се нахранятъ, но онѣзи, които умѣятъ да работятъ и, ще прибавя азъ, да пестятъ.

Нѣкой отъ крайната лѣвица: Много сте спестили!

Министъръ А. Ляпчевъ: Да, да, да пестятъ, защото ако нѣмаше глупци да пестятъ, всичко това, което днесъ е култура, което днесъ е напредѣкъ, което днесъ повишава човѣка надъ животното, нѣмаше да съществува. И азъ да се убоя съ моя законопроектъ, който диша само здравъ смисълъ, вслѣдствие законитъ на нѣкой си господинъ, който смѣта, че всичко е лъжа на този свѣтъ — никога. (Ржкоплѣскания отъ лѣвицата и лѣвия центъръ)

Колкото до моята финансова политика, азъ казвамъ, че нѣма да отговарямъ на този господинъ, а ще отговарямъ съ дѣлата си. Моитъ законопроекти ще следватъ единъ слѣдъ другъ и нѣма да забравя нито одного, който може да понесе споредъ врѣмето и споредъ условията една жертва въ полза на държавата, но никога пѣкъ нѣма да допусна да се посегне така, щото да се унищожатъ производителнитъ сили на страната.

Отъ крайната лѣвица: А-а-а!

Министъръ А. Ляпчевъ: Да, да, азъ нѣма да поставя земледѣлието въ такива условия, които биха създали радостъ за васъ, хора на пертурбацитѣ. Не, нѣма да го поставя. Азъ ще искамъ въ тѣзи 10—15 дена, които ми прѣдстоятъ, да прокарамъ нѣкои бързи законопроекти, които сж наложени на държавата, защото ние сме проспали извѣстно врѣме, защото животътъ е отишълъ много по-далечъ, отколкото ние сме останали въ държавата. Ще искамъ това да направя, защото на менъ се казва: „Бюджетътъ нѣкога билъ 200 милиона лева“ — бѣше и 20 милиона — „сега само съ този законопроектъ щѣлъ да се увеличи съ 200 милиона лева повече“. Азъ бихъ се радвалъ и всѣки българинъ би се радвалъ, ако този законопроектъ даде 200 милиона лева. Нѣма да ги даде, бѣдете спокойни. Но азъ се питамъ: ако днесъ левътъ и спрѣмо цѣната на труда, и спрѣмо цѣната на всички артикули е дошълъ до това нещастно положение, че той не струва петата частъ отъ стойността, може ли българската държава днесъ да съществува съ 200 милиона лева, ако цѣната на лева е петъ пѣти по-малка? Може ли цѣлото чиновничество въ България да издържа живота си, ако взема лева толкова, колкото го е вземалъ прѣди три години? Вие ще одобрите ли това да платимъ на българскитъ работници, които сж въ държавнитъ учрѣждения, сѣщо така, както сме плащали прѣди четири години или вие само ще крещите? Или когато вие говорите едно, поддържате друго? Тогава съгласете се, че никой свѣсенъ човѣкъ нѣма да ви повѣрва.

В. Коларовъ: Обложете капиталиститъ, милионеритъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Ето защо, г. г. народни прѣдставители, плащамъ и азъ данѣка на врѣмето, на условията, при които живѣемъ. Азъ ще се мъча, съ течение на врѣмето, да подобримъ всичко, но днесъ за днесъ планината не идва при насъ. На лева не можемъ да върнемъ старата цѣна. Цѣната на другитъ прѣдмети сѣщо не можемъ да намалимъ и днесъ правимъ компромисъ: ще отидемъ при планината, ще прѣклонимъ глава на лева, който е станалъ единъ грошъ, ще приемемъ, че дѣйствително килограмътъ тютюнъ струва 50 л. Нѣма никакъвъ здравъ смисълъ, прочее, да ме обвиняватъ, че обандерования тютюнъ ще го продавамъ на тази цѣна, на която е суровиятъ тютюнъ на пазара. Ако имате здравъ смисълъ, засрамете се. (Ржкоплѣскане въ лѣвицаа)

Прѣдседателътъ: Има думата г. д-ръ Никола Сакаровъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Обясненията на г. министра на финанситъ ми помогнаха да разбера по-добрь много краткитъ мотиви, които е сложилъ въ своя законопроектъ и да мога съ по-голъма сигурностъ да мотивирамъ, защо така прѣдставениятъ законопроектъ не може да се приеме и трѣбва въ комисията да бѣде коренно прѣработенъ, като удовлетвори съвършено други цѣли отъ тѣзи, които съзирамъ да се гонятъ въ законопроекта.

Г. министърътъ на финанситъ съ право обясни въ послѣдния моментъ, че се явява единъ голѣмъ въпросъ за цѣната на тютюна, благодарение на цѣната на суровия тютюнъ на пазара. Нѣма съмнѣние, че има една голѣма анархия въ обще въ продажбата на тютюна, една голѣма конкуренция, която дава характеръ на контрабанда между обандерования и суровъ тютюнъ, т. е. обандерованитъ тютюни служатъ по контрабанденъ редъ за износъ навънъ, чобѣзъ който се прави една търговия отъ тѣзи, които успѣватъ да го изнесатъ.

Основата, обаче, на този законопроектъ, тѣй, както ни е прѣдставенъ отъ министра на финанситъ, се дѣли на двѣ части. Привлѣкателно е — и това е, което трѣбва да се уреди — намѣрението на финансовия министъръ да се уреди — цѣната на тютюна за продажба, обаче онова, което не е изтъкнато и не е поменато въ мотивитъ на законопроекта, а е изрично въ самия законопроектъ и което прѣдставлява сѣщността, то е данѣниятъ характеръ на законопроекта, данѣкътъ, който влиза въ увеличената норма отъ финансовия министъръ. Г. министъръ Ляпчевъ каза: „Азъ не трѣбва да допусна тази ненормалностъ, щото на пазара, когато по извѣстни съображения отъ държавно естество азъ вземамъ отъ тютюнопроизводителитъ, респективно търговскитъ складове, тютюнъ отъ 1.50 до 2.50 максимумъ и го даваме на фабрикантитъ за по-нататѣшна фабрикация съ цѣлъ да осигуримъ консомацията на страната, не трѣбва, казва, да допуснемъ съ така продавания тютюнъ, по силата на единъ законъ, приетъ отъ Народното събрание, да става една анархия, при наличността на суровия тютюнъ, който е три пѣти по-скѣпъ отъ обандерования“. Нѣма съмнѣние, че тази анархия я има и г. финансовиятъ министъръ трѣбва да намѣри срѣдства за нейното прѣмахване. Но въпросътъ, който се открива, е, дали това срѣдство, което финансовиятъ министъръ ни прѣпорѣчва съ своя законопроектъ, е дѣйствително срѣдство за прѣмахването на тази анархия или трѣбва да се ревизира организацията на всички мѣрки, законодателни и административни, които уреждатъ консомацията? Ето защо тази мѣрка, като твърдѣ специална, ще трѣбва дѣйствително да прѣтърпи коренна прѣработка въ комисията. Не можемъ даже да я приемемъ по принципъ, за да не се мисли, че би се създалъ законъ, който увеличава данѣка въ случая. Г. Ляпчевъ съ пълно право може да ни запита: „Отдѣ ще вземемъ срѣдства, за да не оставимъ държавния чиновникъ, държавния работникъ да живѣе съ тѣзи малки срѣдства, които вече не съотвѣтствуватъ на цѣната на продуктитъ отъ първа и по-висока необходимостъ“. Обаче той ще трѣбва непрѣмѣнно да ни запознае съ цѣла друга система отъ законодателни мѣрки, които сж въ положение дѣйствително да дадатъ срѣдства, за да се отговори на нарасналитъ нужди на държавата — тѣзи, които сж плодъ на войната и тѣзи, които отъ самото развитие на държавата не могатъ да не се явятъ. Но азъ по никой начинъ не мога да смѣтамъ, че е намѣрено удачното срѣдство, което е просто машинално вървене по системата на Тончева, относително увеличението на единъ данѣкъ, който дѣйствително ще даде приходъ, но който данѣкъ, по моето схващане, по никой начинъ не е елементъ на системата, която налага врѣмето, обновлението на България, за което трѣбва да работимъ. Нѣмамъ нищо противъ желанието на г. Ляпчева непрѣмѣнно да прѣмахне тая анархия, която ни посочиха относително цѣнитъ на тютюна, суровъ и обработенъ. Азъ даже мисля, г-да, че г. министърътъ на финанситъ ще трѣбва да се занимае съ въпроса: врѣме ли е вече да остане тютюнътъ, който е потрѣбенъ за фабрикацията, съ цѣна до 2.50 л.? Този законъ, който се създаде при г. Тончева, имаше своето основание, защото се стрѣмѣхме тогава да гарантираме консомацията на тютюна. Жалко е, обаче, че въпрѣки тоя законъ министърътъ на финанситъ, тогава г. Тончевъ, не взема необходимитъ административни мѣрки, за да гарантира дѣйствително консомацията на тютюна. И вие сте свидѣтели какъ още до днесъ, когато този законопроектъ се внася, малки дѣца ходятъ изъ улицитъ и продаватъ цигари на двойни, тройни и петорни цѣни, прѣдъ очитъ на полицейскитъ, акцизнитъ и финансовитъ власти по всички площади, по всички улици на София, по кафенетата, по гаритъ и навсѣкждѣ.

Д. Джанкардашлийски: Защо не прѣстава това? То бѣше и въ миналото, продължава и сега.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Азъ именно говоря, че законодателното прѣдложение трѣбва да се отнася до тая материя, да се разрѣши тоя въпросъ, тъй като той остава неразрѣшенъ въпрѣки закона, съ който се разрѣши и правото за даване на тютюна цѣна максимумъ 2½ л. И когато се гласуватъ законопроекть тукъ, въ Народното събрание, тогава ние изказахме нашето удоволствие съ надежда, че дѣйствително ще може да се даде тютюнъ на войниците на фронта и на населението тукъ. Защото тогава бѣше вѣрно, че ако остане цѣната на тютюна тъй, както на пияцата и борсата се продаваше, тогава дѣйствително никакъвъ тютюнъ на пияцата нѣма да има. И само съ тая мѣрка, която тогава взехме, която засѣгаше всички тютюневи складове, дѣйствително продължаваме да взимаме около 3.200.000 кгр. — количество, необходимо за консомацията на войската, което количество се произвеждаше и което количество фарбикантитѣ даваха, но останалото количество, което бѣше по-трѣбно за народа — други 3—3½ милиона килограма — за жалостъ, не се гарантира. Изатуй контрабандата и вѣнъ и вътрѣ продължаваше и продължава непрѣкъснато, а трѣбва мѣрки да се взематъ. Изатуй смѣтамъ, че г. министрътъ на финанситѣ трѣбва да си постави просто за цѣль на тоя законопроектъ само едно: какъ да осигури тютюневата консомация на страната. По този начинъ той ще разрѣши дѣйствително и онова противорѣчие, което има между цѣната на суровия тютюнъ и обандерования, и което кара г. Ляпчева съ право да каже: „Това е противъ здравия смисълъ и ние не трѣбва да търпимъ такова положение“. Значи, касае се да се даде законоположение, което да организира самата консомация на тютюна. Защото, г. г. народни прѣдставители, продължението на старата система: данѣтъ си го има, бандеролътъ си го има въ едни размѣри, сега се иска неговото удвояване и даже утрояване, запазването, казвамъ, на тая система нѣма да донесе нищо относително организацията на тютюневото производство. Вие знаете, г-да, че тютюнътъ въ България играе първостепенна роля като източникъ и вчера, и днесъ, и утрѣ и за държавата, и за народното богатство. Ето защо отсега трѣбва да се мисли не за увеличаването механически на нормитѣ, ами трѣбва да се обмислятъ срѣдствата за организация на производството, на търговията и на фабриката на тютюна, които водятъ слѣдъ себе си организация на износа и организация на консомацията. За туй има много форми, тѣ сж различни, дебатиратъ се сега вече по цѣла Европа, отъ тамъ ще ги вземемъ и ние, но това е една система дѣйствително тежка, иска много изучаване, но азъ мисля, че е време сега, когато сме вече въ периода между примиренето и мира, г. министрътъ на финанситѣ, който не веднѣжъ ни е занимавалъ съ подобни реформи, да се залови за тѣхното прокарване. И това, разбира се, нѣма да стане по никакъвъ начинъ съ тия учрѣждения, които той има. съ ръководене работата отъ тия началници, които има. Той трѣбва да разпаруши цѣлата тая организация на Финансовото министерство, трѣбва да разгони всички ония негодници, които ръководятъ тая служба и тогава да прибере тамъ хора по-напрѣдничави. Тѣ го занимаватъ сега все съ старото, все съ туй, което си знаятъ, тѣ сж лѣниви, тѣ въртятъ машината по старому. Това не може да бѣде. По този поводъ трѣбва да кажемъ на г. министра на финанситѣ, безъ огледъ на това кой кого е назначилъ — това не ме интересува — кой е младъ, кой е старъ чиновникъ, но службата на тютюна и на всички ония косвени данѣци въ областта на финансовата организация е въ рѣцетѣ на абсолютно неподготвени хора, които нѣматъ нищо общо съ новитѣ нужди на времето, които по никакъвъ начинъ нѣма да помогнатъ въ поведжане финансовата политика напредъ и които сж свързани съ старитѣ заинтересовани кръгове, банки и пр. Туй трѣбва да се направи, защото отъ администрацията на всѣко едно дѣло ще зависи успѣхътъ на единъ добъръ законъ и обратно. Единъ много добъръ законъ може да бѣде компрометиранъ отъ една лоша администрация, научена на стари традиции, неспособна да се приспособи къмъ новитѣ изисквания, за които всички крещимъ и за които трѣбва да работимъ.

Затуй, г. г. народни прѣдставители, азъ мисля, че г. министръ Ляпчевъ ще направи друго нѣщо. Прѣди да ни внесе тия законопроекти, за да ги реформиране, както ни говори той, трѣбва да ни занимае на първо мѣсто съ абсолютно назрѣлия въпросъ за данѣка върху печалбитѣ отъ войната. Аманъ! Войната се свърши, гешефтаритѣ едни ги има тукъ, други ги нѣма, банки се закриватъ, печалбитѣ се укрива, вагабонтитѣ се укрива. Дръжте тия вагабонти, които обраха България. Г. Ляпчевъ, който готвѣше зако-

нопроекта, трѣбва да дойде сега съ него тукъ, въ Народното събрание, отъ който законопроектъ ние очакваме, при ставането му законъ, постигане на една отъ цѣлитѣ, както е по програмата на блока и както ние, въ нашата партия, непрѣкъснато претендираме на тая тема, както и другитѣ отдѣлни партии въ блока сж претендирали и продължаватъ да претендиратъ на тая тема. Г. Ляпчевъ е длъженъ сжщеврѣменно, като си подготви персоналъ въ Финансовото министерство, да ни занимае веднага съ реформата на прѣкото облагане, което иска непрѣкъснато реформиране. Това е задължително, защото иначе, г. г. народни прѣдставители, кабинетътъ ще изпадне въ много деликатно положение, ако той пропусне, прѣдъ видъ на другитѣ важни задачи, които азъ не желая да оспорвамъ на днешния день, ако респективно финансовиятъ министръ пропусне да влѣзѣ въ една система отъ законоположения, която да сочи къмъ една опрѣдѣлена цѣль. Никой не трѣбва да оспорва, че въ България има капитали, богатства, които трѣбва да бѣдатъ не само привлѣчени, но които, както въ Западна Европа, въ странитѣ на Съгласението и на централнитѣ сили, се стараятъ вече да подготвятъ реформи, които трѣбва да отговарятъ на разходитѣ на държавата въ найширока степенъ. Споръ се води какъвъ да бѣде процентътъ — 20, 30, 50 или 75% отъ богатствата съ съучастието на държавата въ експлоатацията на тѣзи богатства — дѣло, което въ България има смисълъ въ мащаба на България. Никой нѣма да ви прѣпорѣча американски или английски мащабъ, но ще ви прѣпорѣча български мащабъ за нашето стопанство, за нашата търговия, за нашитѣ банки — това, което можемъ да вземемъ. Никой нѣма право да отрича, че въ България отъ заемитѣ, които се направиха, отъ разходитѣ, които се направиха, които надминаха седемъ милиарда франка, че една сума отъ 2½—3 милиарда остана въ България въ разни форми — взети отъ търговия, въ доставки, въ реквизиция, въ банково дѣло, които капитали трѣбва да се върнатъ на държавното съкровище чрезъ формата на данѣчно облагане, чрезъ материяленъ данѣкъ срѣщу онзи кървавъ данѣкъ, който народътъ даде на бойното поле. Въ това отношение и моралъ, и справедливостъ говорятъ, крещатъ съ най-голъма сила. Ние сме искали да се прокаратъ тѣзи закони не само заради жертвитѣ прѣзъ цѣлата война, но защото тѣ сж прокарани въ цѣль свѣтъ и защото всички трѣбва да съзнаятъ, че животътъ въ България е възможенъ само при условие, че тѣзи голѣми кражби и гешефти, които се извършиха прѣзъ войната, трѣбва да бѣдатъ привлѣчени: онѣзи, които бѣдатъ конфискувани, да бѣдатъ конфискувани, като прѣстѣпни, а ония, които бѣдатъ привлѣчени като данѣчно облагане, да бѣдатъ привлѣчени, безъ разлика кой отъ кои партия е, отъ лѣво или отъ дѣсно, демократъ или радославистъ. Билъ ли е въ гешефтитѣ на войната, въ доставнитѣ ли е билъ или въ реквизицията, той трѣбва да бѣде заловенъ въ данѣчното облагане, за да се помогне на България. Иначе, такива законѣта ще се явяватъ въ Народното събрание, съ които ще се иска такова едно облагане, каквото е косвеното, противъ което, знаете, по принципъ ние сме всички. Въ това отношение, г. г. народни прѣдставители, азъ не правя никаква мѣнотия никому, обаче знамъ едно: системата, която г. министрътъ на финанситѣ трѣбва да започне, е система, която да започне отъ данѣка за печалбитѣ прѣзъ прѣжитѣ данѣци върху капиталитѣ и имотитѣ по прогресивното имъ облагане, система, за която е време частъ по-скоро да се почне и никакви други колебания не трѣбва да има. Азъ даже искамъ да вѣрвамъ, понеже зная отъ личнитѣ обяснения съ г. министръ Ляпчева, и като министръ и прѣди да бѣде министръ, че той смѣта да направи това. Азъ просто искамъ отъ името на нашата група да започне това дѣло, да бѣдемъ сондирани съ тѣзи законопроекти и да почнемъ тѣхното изучаване, да създадемъ една система отъ закони, какъто навсѣкѣждѣ другадѣ е призната. А сега, що се отнася до този законопроектъ, г. министръ Ляпчевъ ще ни даде възможностъ да гарантираме консомацията на нашето население съ тютюнъ. Азъ не искамъ да влизамъ въ разбирателство въ въпроса, дали тютюневата консомация е морална или не. Тѣзи въпроси не може да занимаватъ законодателството въ единъ моментъ, въ който е свѣршенъ фактъ, че тя сжществувала, че тя разширява своитѣ размѣри. Но, г-да, Дирекцията на прѣдвидливостъ, като видѣ, че тютюнъ нѣма че тютюнътъ, който се дава на фабрикантитѣ за фабрикуване, не се връща на пазара за удовлетворение на нуждитѣ напълно, а че много тютюнъ, даже обандерованъ, излизе вѣнъ отъ България, макаръ че е платенъ бандеролъ по нашитѣ низки цѣни, при голѣмата скѣпотия на тютюна въ Германия, Унгария, Ромъния, като ставаше контрабанда

ежедневно и ежечасно на всички бивши български граници, дирекцията ръши, за да удовлетвори нуждите на населението, да прибегне до купонната система, понеже на войската се даваха наряди, които, за жалост, не достигаха до войниците, но 3.200.000 кгр. тютюн, който беше опрѣдѣлен за войската като нарядъ, този тютюн се даваше на фабрикантите, тъй като тѣ не можеха да изнесат нито единъ драмъ. Този тютюн, излѣзълъ отъ фабриките, се намираще въ много отъ ония складаве, които се разграбиха сега, въ време на демобилизацията, както се намираще и много сирене, кашкавалъ, дрехи, защото нашето тилово управление, нашето интенданство се състоятъ отъ луди хора, които нѣматъ редъ, които не могатъ да спасятъ прѣдметитѣ наврѣме, да ги доставятъ наврѣме, които изземваха отъ населението, ограбиха го, но не стигаха на войската, а сега се разграбиха и смѣтките не можемъ да проверимъ, защото всѣки единъ гешефтаръ въ униформа ще каже: метежниците вземаха архивата, болшевикитѣ разграбиха не зная какво, а тѣ сж крадци и нещастieto бѣше, че метежниците помогнаха на тѣзи разбойници, намѣсто на тѣхъ да направятъ опроставяването, което заслужаваха за дѣлата имъ.

(Прѣдседателското мѣсто заема изново подпрѣдседателъ д-ръ И. Момчиловъ)

Та казвамъ, г. г. народни прѣдставители, тогава дирекцията рѣши да пребѣгне къмъ купонната система. Направиха се наредби, обаче и до днѣшнѣн тази система не е приложена — не ги обвинявамъ, че не сж успѣли да я прокаратъ, но късно се сѣтиха. Но едно нѣщо има, че фактически тютюнътъ, който пушачитѣ плащатъ, е тютюнъ, платенъ два, три и много пѣти повече отъ бандеролната цѣна, до днѣс, 21 октомврий, до този моментъ.

Прочее, да завърша. Г. министъръ Ляпчевъ ще трѣбва да ни занимае съ законопроектитѣ, които упоменахъ, и сжщеврѣменно ще трѣбва да прѣработи този законопроектъ въ смисълъ да ни гарантира консомацията на тютюна. Защото, г. г. народни прѣдставители, единъ позоръ е за България, една страна, която е произвела въ 1918 г., по оцѣнката, между 35 и 37 милиона килограма тютюнъ, една страна, която при това консумира заедно съ войсковата консомация, която бѣше усилена, удвоена, около 6—7 милиона максимумъ, значи една пета отъ цѣлото производство, тая страна, която изнася за единъ милиардъ лева тютюнъ и го има на разположение, да нѣма тютюнъ за консомация. Ами това администрация ли е, това редъ ли е, това ръководни центрове въ Министерството на финанситѣ ли сж? Не, г. г. народни прѣдставители, всичко е гнило. Вземете ножъ хирургически и сѣчете отъ коренъ, нищо старо да не остане, да се унищожи тая гнидостъ, защото тя ще разруши новото, тя съдържа въ себе си бацила на разрушението. И позволете ни да сѣчемъ изъ дѣно. Г. министърътъ на финанситѣ ще бѣде съ насъ съгласенъ, че и въ това отношение той ще трѣбва да се яви съ единъ другъ законопроектъ. За да не говоря повече и за да резюмирамъ, казвамъ: моля г. финансовия министъръ да вземе потрѣбнитѣ мѣрки относително организацията на консомацията, да ни внесе законопроектъ за печалбитѣ веднага, моля г. финансовия министъръ да ни внесе законопроектъ за прогресивно-подоходния налогъ върху приходитѣ и капиталитѣ. Моля сжщо г. финансовия министъръ да се занимае съ всички народни богатства, гори, тютюни и пр., за да осигури ресурситѣ на държавата, а не да ни занимава съ закончета по системата на г. Тончева, по досегашната система на косвено облагане.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министърътъ на вътрешнитѣ работи.

Министъръ М. Такевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ много пѣти обичахъ да слушамъ г. Сакарова, когато приказва, и сега съ удоволствие го слушахъ, но азъ съмъ длъженъ отъ тая трибуна да протестирамъ противъ неговитѣ общи обвинения, че едни-кои си въ униформа били луди хора, че едни-кои си били прѣстѣпници. Нека ние отъ Народното събрание не хвърляме еп блос обвинения противъ нашитѣ държавни служители, били тѣ въ униформа или безъ униформа. Защото и хирургическия ножъ, който ни прѣпорѣчва г. Сакаровъ, да вземемъ, за да рѣжемъ изъ дѣно, пакъ фиданкитѣ ще бѣждатъ съ униформа и безъ униформа, и че между тия хора съ униформа и безъ униформа, държавни служители, военни и цивилни, може да има нѣкои, които не си изпълниха добросъвѣстно дълга, обаче грамадно болшинство си изпълни дълга честно и почтено прѣдъ олтара на отечеството. Затуй, г. Сакаровъ, азъ искамъ, когато ние говоримъ отъ трибуната на Народното събрание, да бѣдемъ по-скромни. Ако има нѣкой да е на-

правилъ простѣпка, ще го хванемъ и пратимъ дѣто му е мѣстото, въ затвора, но не бива така да хвърляме общи обвинения изобщо противъ дадено съсловие отъ нашето чиновничество, било съ униформа или безъ униформа.

Отъ тази трибуна дължа да кажа тѣзи думи като прѣдупрѣждение, толкозъ повече, че прѣди всичко не е справедливо ние, народни прѣдставители, да хвърляме такива тежки общи обвинения и, второ, защото по този пѣтъ азъ не виждамъ, че може да дойдемъ до омилотворение, до онова спокойствие, отъ което българскитѣ народъ има толкозъ голѣма нужда въ днешния дѣнъ, който прѣживѣва.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Христо Гендовичъ.

Х. Гендовичъ: Г. г. народни прѣдставители! Дѣйствиелно, азъ отъ 30 години насамъ съмъ говорилъ тукъ, отъ трибуната, за този тютюнъ: говорихъ когато г. Теодоровъ бѣше министъръ на финанситѣ, говорихъ и когато г. Тончевъ бѣше министъръ на финанситѣ. Туй ще говоря и сега. Азъ бихъ желалъ г. министърътъ на финанситѣ да се отърве отъ тия гюрулти и оскрѣбления, които се вдигатъ въ Народното събрание, неврѣли-некипѣли, да ставатъ разни обиди. За да се отърве веднѣжъ за всѣкога, г. министърътъ на финанситѣ трѣбва да внесе законъ за монопола на тютюна. За този монополъ съмъ говорилъ отъ 30 години отъ тази трибуна. И ако имаше такъвъ законъ, нѣмаше да ставатъ тия гюрулти и оскрѣбления на личности и разни глупости, говорени по разни адреси. Слѣдователно, азъ бихъ молилъ г. министра на финанситѣ да оттегли този законопроектъ и да внесе другъ, за монопола на тютюна. Ако сега взематъ 200 милиона отъ тютюна, за въ бѣдаче ще взематъ милиардъ. Когато тютюнътъ се дава 45 л. кило, а бѣше 2 л., дѣ, у кого остава тази разлика? Отъ точка зрѣние на финансовото управление, който е финансистъ въ пълната смисълъ на думата, трѣбва да разчита на всѣко едно нѣщо, отъ дѣто трѣбва да се ползува една държава. Защото, забѣлжете, имаме милиарди дългове; тѣзи дългове отъ кѣдѣ ще ги плащаме? Ще туримъ на печалбитѣ, на капитала, на зданията, да изкараме България до края. Инакъ само едни критики, укорства за Ивана, за Драгана не правятъ честъ! За това бихъ молилъ г. министра на финанситѣ да оттегли този законопроектъ и да внесе законъ за монопола на тютюна. Тогава нѣма да ставатъ тѣзи гюрулти. Забѣлжете, въ кой край на свѣта нѣма монополъ, дѣто има тютюнъ? Ако днѣс имаше монополъ, нѣмаше да има тѣзи разисквания, тѣзи глупости, да обиждатъ тогава, оногава, а щѣхме да вземемъ милиарди. Когато г. министърътъ на финанситѣ казва: „Г-да! 2 л. струва на фабрикантитѣ тютюнътъ, а се продава 45“, ако бѣше монополъ, тази разлика щѣше да остане на правителството, безъ да знае г. Коларовъ отъ дѣ сж дошли тѣзи милиарди. Но досега азъ не съмъ видѣлъ министъръ на финанситѣ въ пълната смисълъ на думата, да събере направо приходитѣ, които трѣбва да влѣзатъ въ България, въ интересъ на българското правителство. Ще туримъ данѣкъ на печалби, ще туримъ на здания, ще туримъ на всѣко едно нѣщо, на което може да се тури, и ще облагаме народа. Съ този монополъ нѣма да се види отъ кѣдѣ ще дойде приходътъ. Нѣма г. Коларовъ да излѣзе да говори за Петка, за Ивана и Драгана и да казва разни обиди. Защото тукъ какво гледаме? Не поддържамъ едни-кои си министъръ, защо? Защото не е отъ моята партия или не симпатизирамъ на него. Недѣйте говори това, г. Коларовъ; бѣдете откровени, както ви каза прѣждеговорившиятъ г. Григоръ Василевъ, което ще ви прави честъ. Голѣма честъ прави на широкитѣ социалисти, излѣзоха и откровено казаха своята програма. Съгласенъ съмъ, прави честъ на тѣхъ, обаче вие криете съ задни мисли. Вие не знаете какво искате. Питатъ ви: „Болшевики ли сте или какви?“, не казвате — шуку-муку! (Смѣхъ)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля, свършватъ ли, г. Гендовичъ?

Х. Гендовичъ: Както другитѣ иматъ право да говорятъ, и азъ имамъ право да говоря. Азъ отъ 30 години говоря отъ тази трибуна. Всички финансови министри вървятъ по единъ отпѣканъ пѣтъ. Правятъ бюджетъ по прѣдположение. Какво ще вземемъ? 200—300 милиона. Тѣ се не прави. Ако бѣше монополътъ, нѣмаше да бѣде тѣй.

Слѣдователно, азъ бихъ молилъ г. министра на финанситѣ да оттегли този законопроектъ и да внесе законопроектъ за монопола на тютюна.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Полагамъ на гласуване. Който приема на първо четене законопроекта,

който се разисква, за да отиде въ комисията, моля, да си вдигне ръката. Болшинство.

Слѣдва по дневния редъ: продължение на разискванията за неприкосновеността на народните прѣдставители Александър Механджийски, Коста Ципорановъ, Тодоръ Лукановъ и Георги Димитровъ.

Има думата г. Григоръ Василевъ, за да продължи рѣчьта си.

Г. Василевъ: (Отъ трибуната) Азъ искахъ вчера да свърша съ въпроса, повдигнатъ за нѣколко души наши другари, членове на Народното събрание, но врѣмето това не ми позволи; днесъ азъ искамъ да продължа и да направя нѣколко съюставяния, които сж въ висша степенъ важни.

Второ искане на заинтересуванитѣ депутати е: не само подсъдениятъ подъ сждъ г. Ципорановъ да не бѣде осъденъ, а даже осъденитѣ Георги Димитровъ и Лукановъ да бѣдатъ пуснати въ отпускъ отъ затвора, да засѣдаватъ въ Камарата и, когато ще имъ бѣде удобно, да постѣпятъ отново въ затвора. Азъ съмъ рѣшително противъ това схващане за имунитета, както, вѣрвамъ, ще бѣде и цѣлата Камара. Не сж важни никакви особени прецеденти, случайно станали кой знае при каква политическа обстановка. Достатъчно е да се водимъ отъ единъ здравъ разумъ. Прѣдъ всичко, конституцията не позволява това, както го е казала, свършено правилно, и комисията. Независимо отъ конституцията, ако тѣзи случаи биха били не два, а 20, разумътъ показва какво трѣбва да се направи. Една група отъ 20 или повече души депутати прѣстѣпници, осъдени било за убийство, било за бунтарство или за нѣщо друго, ще трѣбва да излизатъ отъ затвора, да дохождатъ въ Камарата при всѣка сесия и да рѣшаватъ, кждѣ, напр., да отиде България, да участвува ли въ война, къмъ коя група да се присѣдини, да се гласува ли единъ данѣкъ или да пропадне и т. н. На такива производи, на такива комични условия българскиятъ Парламентъ, както и никой другъ, нѣма да се остави да бѣде изложенъ, и нѣма да бѣде изложенъ. Но ако азъ питахъ нѣколко пѣти депутатитѣ отъ тѣсниската група да дадатъ своето мнѣние, понеже тѣ сж една партия съ международни връзки, които ги приближаватъ къмъ работническитѣ партии въ други страни, ако ги питахъ свършено лоялно, какъ тѣ се отнасятъ, съ симпатии или антипатии, съ одобрение или неодобрение на руския болшевизмъ, азъ имамъ съображения за това, свършено интересни и твърдѣ важни, и сега вие ще ги чуете.

Г. Троцки е държалъ една рѣчь на 21 априлъ 1918 г., шестъ мѣсеца прѣди днешния день. Той управлява Русия. Той говори върху това: дали Русия има право на учрѣдително събрание или не, дали Русия има право на всеобщо изборно право или не. Въ тази рѣчь г. Троцки недвусмислено, съ всичкия нему присжщъ цинизмъ, заявява: „Ние сме били наистина за учрѣдително събрание, ние сме били за всеобщо изборно право, днесъ ние сме вече противъ това“. Ето ви неговитѣ думи. Така сжщо по въпроса за армията — ще прочета по-нататѣкъ тия неговии двѣ схващания, тия неговии противорѣчия между сегашнитѣ и прѣдшнитѣ му схващания — по въпроса за армията той казва: „Въ болшевишката партия — той мисли, че така мислятъ и други комунисти въ свѣта, тѣ сж, обаче, свършено малко — принципъ бѣше да искаме всеобщъ миръ, да искаме разоръжение, да искаме хората да не се убиватъ единъ други; това бѣше нашъ идеалъ; днесъ, казва той, ние искаме армия, искаме не само армия, но искаме силна армия, която хубаво да стрѣля и никого да не пропуца съ своя куршумъ“. Това сж неговитѣ собствени думи. (Чете) „Товарищи! Комунистическое учение, или социалистическое учение, имѣтъ одной изъ своихъ самыхъ важныхъ задачъ — достигнуть такого положенія на нашей старой, грѣшной землѣ, при которомъ люди перестали бы стрѣлять другъ въ друга. Но, въ то же время, товарищи, вы видите, какъ коммунистическая партия, къ которой я принадлежу, партия, которая организовала настоящее собрание, партия коммунистовъ-большевиковъ, призываетъ въ красную армию, призываетъ организоваться и вооружаться. Тутъ есть, на первый взглядъ, глубокое противорѣчье: съ одной стороны мы стоимъ за создание такихъ условий, при которыхъ одинъ человекъ не отнималъ бы у другого самого драгоценнаго достоянія его, т. е. жизни. Это — главнѣйшая задача одна изъ главныхъ задачъ нашей партіи, мировой международной партіи рабочего класса“. — Азъ искамъ да знаа тия господа дали сж отъ тая мирова партия или не. — Съ другой стороны мы призываемъ въ красную армию. Мы говоримъ: „Вооружайтесь, объединяйтесь, стрѣляйте учи-

тесь, и усердно, хорошо учитесь, такъ чтобы маху не давать“ — куршумъ да не пропустне. Интересно е, обаче тая армия кому ще служи.

Н. Харлаковъ: Четете по-нататѣкъ, г. Василевъ.

Г. Василевъ: Ще чета. Азъ Васъ не питамъ, г. Харлаковъ. Вие не сте широкъ, защото сте изпѣденъ, нито тѣсенъ, защото не сте приетъ — Вие сте юва.

Н. Харлаковъ: Вие сте ренегатъ.

Г. Василевъ: Азъ не съмъ никакъвъ ренегатъ; това което поддържахъ въ 1906 г. по македонския въпросъ, и сега го поддържамъ.

Н. Харлаковъ: Вие сте единъ партизански мошеникъ.

Г. Василевъ: Вие сте будапещенски агентъ, вие сте търговецъ, даденъ подъ сждъ отъ Вашия съдружникъ и Вие се молихте да не Ви даде по углавенъ редъ, а по граждански.

Н. Харлаковъ: Иди му стани адвокатъ; това ще те атестира още по-добрѣ. Но човѣкъ, който напуца своитѣ убѣждения и ролята на когото е да бѣде детективъ, нѣма право да критикува една партия съ мирово значение.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Г. Василевъ: Азъ не зная нито единъ отъ тѣзи, които сж тукъ, въ тази Камара, да Ви уважава. Азъ ще бѣда послѣдниятъ, който би направилъ този грѣхъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Василевъ!

Г. Василевъ: Г. Троцки рисува руската република въ тоя видъ, въ какъвто е днесъ. Той се обявява не само противъ всичко друго, за което вие знаете: противъ всѣки редъ, противъ всѣки законъ, противъ всичко, което е получено отъ миналото, . . .

Х. Кабакчиевъ: Я четете, вмѣсто да съчинявате!

Г. Василевъ: . . . но той се обявява и противъ всеобщото изборно право и противъ учрѣдителното събрание. . .

Х. Кабакчиевъ: Естествено.

Г. Василевъ: Естествено.

Х. Кабакчиевъ: Да, защото има общъ работнически съвѣтъ.

Г. Василевъ: . . . като заявява: (Чете) „Правда, намъ говорятъ: „Почему вы этой власти не установите на основѣ всеобщаго, равнаго, прямого и тайнаго избирательнаго права, въ видѣ Учрѣдительнаго Собранія? Вѣдь вы сами стояли за Учрѣдительное Собраніе“. Правильно, стояли. Мы всегда считали, что Учрѣдительное Собраніе, куда лучше, чѣмъ царскій строй, куда лучше, чѣмъ самодержавіе, чѣмъ господство Плеве, Столыпинскихъ хищниковъ, дворянства — Учрѣдительное Собраніе куда лучше ихъ. Но что такое Учрѣдительное Собраніе, что такое всеобщее избирательное право? Это — опросъ всего населенія, всеобщая перекичка — кто чего захочетъ? Всѣ въ странѣ призываются — и трудящиеся, угнетенные, и эксплуататоры, угнетатели, и слуги эксплуататоровъ изъ срѣды интеллигенціи, которая связана душой своей, всѣмъ связана съ буржуазіей и служитъ ея цѣлямъ до мозжка костей — всѣ призываются путемъ всеобщаго избирательнаго права и къ нимъ обращаются: „Чего вы хотите, скажите черезъ посредство всеобщаго избирательнаго права“. — Подиръ това той пропуца този въпросъ, не му дава отговоръ, и се повръща: (Чете) „Я возвращаюсь къ тому важному соображенію. Что такое вообще всеобщее, прямое, равное и тайное избирательное право? Это есть только опросъ, перекичка. Если мы попробуемъ здѣсь эту перекичку сдѣлать? Одна часть рѣшила бы въ одну сторону, а другая часть — въ другую сторону. А намъ дѣлать нужно что-нибудь. А разъ такъ, то очевидно, что эти двѣ части разошлись бы: одна заинтересовалась бы однимъ дѣломъ, а другая — другимъ дѣломъ. Для перекички Учрѣдительное Собраніе и годится. А для революціонной, творческой работы — не годится“. И подиръ това той подчертава, че свѣтътъ на работническитѣ и солдатски депутати въ Пет-

роградъ е достатъченъ и нѣма нужда отъ никакъвъ парламентъ. Въ сжщата брошура той изрично казва: „Никой извънъ насъ нѣма право нито на политически, нито на граждански права“.

В. Коларовъ: А-а-а! И на граждански права ли нѣматъ право?

Г. Василевъ: Точно така. Има текстъ тукъ, ще Ви го дамъ на разположение. Отъ буржоазията, казва той, може да вземемъ само да копаятъ окопи, а въ армията не ги щемъ.

Х. Кабакчиевъ: То е диктатурата на селянитѣ, които прѣдставляватъ 90% отъ руския народъ.

Г. Василевъ: Почакайте малко за селянитѣ; тѣ ще ви заревятъ. Азъ ще се повърна върху този въпросъ. Важно е да установя фактитѣ.

Х. Кабакчиевъ: Факти? Толкова ги разбирашъ!

Г. Василевъ: Азъ питамъ: съ какво тупе вие искате въ българския Парламентъ да говорите за неприкосновеността на депутатския мандатъ, когато вие отричате изъ основа всеобщото изборно право, вие отричате конституционния строй, вие искате диктатура, искате тероръ?

Х. Кабакчиевъ: Тамъ имаме революция, тукъ имаме конституционно-парламентаренъ режимъ.

Г. Василевъ: Вие искате да се ползвате отъ конституционния режимъ, обаче ако бихте имали властта въ ваши ръцѣ, тогава бихте обърнали веднага другия листъ; тогава ние нито ще можемъ да бждемъ избрани, нито ще можемъ да вотираме, нито ще имаме тая свобода, която вие имате тукъ. Това искахъ да кажа. Насъ щѣхте да ни пригответе да копаемъ окопи, а вие щѣхте да се учите „да стрѣляте хубаво и никого да не пропускате“.

Х. Кабакчиевъ: Тукъ има единъ конституционенъ режимъ, който трѣбва да се почита.

Г. Василевъ: Ако вие имате тоя режимъ, вие не сте го създали. Създава го е българската демокрация. Срѣщу тая демокрация искате тероръ, искате бунтарство, но нѣмате куража на рускитѣ революционери да правите война противъ нея. Проповѣдвате революция, пишете позиви въ кюшетата, пращате ги на хората и когато другитѣ правятъ опити за революция и ги сждятъ, вие се криете. (Възражение отъ крайната лѣвица) Въ всѣки случай, азъ повече уважавамъ онзи, който е падналъ при Княжево; той, може би, е билъ прость човѣкъ, може би е билъ интелигентенъ човѣкъ, може би е билъ увлѣченъ или побърканъ, но има повече доблестъ отъ васъ, които се криехте въ избитѣ и които не смѣете тукъ да заявите своята солидарностъ съ гѣхъ.

Х. Кабакчиевъ: А Вие имате много доблестъ като детективъ на Съглашението.

Г. Василевъ: Азъ не съмъ чувалъ такива обвинения за детективъ на Съглашението.

Х. Кабакчиевъ: Да, да, мръсна, отвратителна роль Вие играете като детективъ на Съглашението, мръсникъ недни! Трѣбваше да кажа азъ тази тайна, за да разбуля маската.

Г. Василевъ: Противъ кого детективъ? Противъ болшевикитѣ?

Г-да! Вие всички ще си спомните, какво тѣснитѣ социалисти въ течение на три години прѣдпочитаха Германия. Г. Троцки, който дойде отъ Цариградъ като платенъ агентъ на Германия, . . .

Д. Кьорчевъ: Парвусъ.

Г. Василевъ: Да, Парвусъ. — . . . държа рѣчь въ София подъ покровителството на тѣснияшката партия — тя му свика това събрание. Откогато, обаче, Германия сключи брѣст-литовския договоръ и натисна болшевикитѣ, оттогава въ „Работнически вѣстникъ“ вече има жупелъ противъ Германия. Сега, когато Уилсонъ говори за походъ противъ болшевикитѣ, който ще бжде дѣйствително походъ на цивилизацията противъ неувѣжеството, противъ терора, противъ жакерията и въ който походъ всѣки цивили-

зованъ народъ ще вземе прѣко или косвено участие — помнете ми думата — Кабакчиевъ трепери за своитѣ приятели въ Русия и се страхува, че когато чета изявленията на Троцки, Съглашението щѣло да ги узнае.

П. Даскаловъ: Я по-добрѣ говорете за работитѣ въ България.

Х. Кабакчиевъ: Нѣмате аргументи противъ освобождението на Лукановъ и Ципорановъ, а плашите, създаватъ настроение по единъ много глупавъ, просташки начинъ. (Скарване между К. Пастуховъ и В. Коларовъ)

К. Пастуховъ: Кой каквото убѣждение има, тукъ трѣбва да го каже.

В. Коларовъ: Ние изказваме нашитѣ убѣждения отъ петъ години насамъ. (Скарване между К. Пастуховъ и Н. Харлаковъ)

К. Пастуховъ: (Къмъ Н. Харлаковъ) Вашиятъ мандатъ е упражненъ да спечелите за една година 150 хиляди лева.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Моля ви се!

Н. Харлаковъ: За единъ министерски постъ се борите отъ 20 години. Не ви е срамъ, продажници!

К. Пастуховъ: Единъ хайдукъ сте Вие. Голтакъ!

Н. Харлаковъ: Отиде вече вашето лицемѣрие. Не ви е срамъ! Ще поддържате правителството и ще въдворите редъ, а въ сжщото врѣме ще викате: „Да живѣе пролетарията!“

К. Лулчевъ: Вие се продадохте на руския монархизмъ — взехте пари отъ руската легация.

К. Пастуховъ: (Къмъ Н. Харлаковъ) Въ най-страшнитѣ минути за България Вие бѣхте въ Костенецъ-бана да си правите курорта, като най-обикновенъ буржоа, а тукъ бѣше въпросъ за сжществуването на България.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Продължително звъни)

К. Лулчевъ: (Къмъ Н. Харлаковъ) Първиятъ фактъ е, че ти взе пари отъ руската легация, вториятъ — че ти ограби съдружника си.

К. Пастуховъ: (Къмъ Н. Харлаковъ) Откъдѣ спечели въ една година 150 хиляди лева прѣзъ врѣме на войната? Защо ходи въ Будапеща? Кога си училъ търговия?

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

К. Лулчевъ: Никола Харлаковъ получи пари отъ руската легация.

Н. Харлаковъ: Това е лъжа.

К. Лулчевъ: Това е фактъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Силно звъни) Г-да! Моля ви, не прѣчете на Народното събрание да работи. Иначе прѣдседателството ще бжде принудено да вземе мѣрки противъ васъ. Продължавайте, г. Василевъ.

С. Петковъ: Г. прѣдседателю! Кой ще получи премия за най-високъ гласъ? (Прѣреканието продължава)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Излѣзте вънъ и се разправяйте, г-да. Оставете Събранието да работи!

Г. Василевъ: Г-да! Двама народни прѣдставители отъ тѣснитѣ социалисти сж били осждени, единъ е подсждимъ и, доколкото моитѣ свѣдѣния се простиратъ, и г. Тодоръ Петровъ, народенъ прѣдставителъ, нашъ колега, и той е подведенъ подъ сждъ. Азъ нѣма да се занимавамъ съ неговия процесъ, но единъ фактъ, който мене ме интересува и който той не смѣе да отрече, се състои въ слѣдното. Офицерътъ, капитанъ Казанджиевъ, който е получилъ резолюцията или позивитѣ, както щете ги наречете,

отъ Тодоръ Петровъ, заявява, че ги е получилъ отъ него. Тодоръ Петровъ казва: „Азъ хаберъ нѣмамъ отъ тази работа“.

Нѣкой отъ крайната лѣвица: Кой, Тодоръ Лукановъ ли?

Г. Василевъ: Никакъвъ Тодоръ Лукановъ, а Тодоръ Петровъ, и той е подсъдимъ. Искамъ да кажа, когато г. Василь Коларовъ е участвувалъ въ първата Цимервалдска конференция, тукъ заявява: „Хаберъ нѣмамъ отъ нея“.

В. Коларовъ: Какво? Азъ бѣхъ делегатъ. Какво ми разправяшъ? Азъ дадохъ отчетъ.

Г. Василевъ: Вчера казахте, че не сте участвували.

В. Коларовъ: Не съмъ участвувалъ въ Стокхолмската цимервалдска конференция.

Г. Василевъ: Вие тръгнахте по-рано и не я дочакахте. Участвували ли сте или не, не е важно; Вие духовно сте тамъ.

В. Коларовъ: Азъ не бѣхъ тамъ.

Г. Василевъ: Вие сте при тѣхъ, тѣ сж ваши другари; иначе нѣма защо да отивате тамъ, нѣма защо да разпространявате позиви, нѣма защо да давате резолюцията на цимервалдцитѣ, въ която се казва: „Нито единъ куршумъ повече“, нѣма защо да давате резолюцията на народнитѣ комисари и тѣхнитѣ позиви, въ които се казва сжщото нѣщо. Защо подиръ това отричате, че нѣмате хаберъ, че не сте ги били давали? Вие, вмѣсто да ги прочетете тукъ въ Камарата и да направите агитация, да потърсите цимервалдци между хората въ това здание, както по всѣки други случай ги търсите, вие ги давате винаги въ тъмнитѣ мѣста, по единъ екземпляръ, на довѣрени хора и послѣ тѣзи довѣрени хора страдатъ вмѣсто васъ.

Т. Петровъ: Вдигнете цензурата и ще ви се кажатъ.

Г. Василевъ: Вие вдигнете цензурата въ Русия. Г-да! Въ Русия отъ една година има болшевишко правителство. На опозицията, не на буржоазията, но на меншевикитѣ, на трудовикитѣ не се позволява нито единъ вѣстникъ да издаватъ. Азъ тукъ имамъ случайно единъ брой отъ „Новая Жизнь“, въ който се описва по какъвъ начинъ агентитѣ на болшевикитѣ сж влѣзли въ редакцията на в. „День“ и други вѣстници, колко души сж наранени, колко души сж застрѣляни и какъ сж затворени редакциятѣ. И тѣзи болшевики, които не позволяватъ въ Русия нито единъ чуждъ вѣстникъ, които сж противъ изборното право, които сж противъ учредителното събрание, които сж противъ всѣка идея на една конституция, подобна на нашата, на една европейска конституция въ днешния смисълъ на думата, тѣ сега се оплакватъ и викатъ: „Вдигнете цензурата, вдигнете военно-полеовото правосъдие, дайте свобода“. За какво искате тая свобода? За цимервалдска конференция ли? За нейнитѣ идеи ли?

К. Лулчевъ: Въ 1915 г. въ партийния имъ конгресъ Еню Марковски прѣдложи да се наложи цензура на опозиционния печатъ въ България.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

П. Даскаловъ: (Къмъ К. Лулчевъ) А прѣди една година всички вие, заедно съ демократитѣ, искахте да махнемъ цензурата.

К. Лулчевъ: Ние разправяхме, че между васъ има хора, които знаятъ да получаватъ само марки.

И. Симеоновъ: (Къмъ П. Даскаловъ) Ние разправяхме, че ходихте въ Берлинъ и Галиция.

П. Даскаловъ: Азъ ходихъ не въ Галиция, а и задъ Галиция.

К. Лулчевъ: За концесии за захаръ и за германски марки разправяйте.

П. Даскаловъ: Разправялъ съмъ се тукъ и пакъ мога за всичко да ви приказвамъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Г. Василевъ: Г-да! Що се касае до цензурата, азъ мога да ви кажа само една дума: отъ цензура до цензура има много голѣма разлика. Българското обществено мнѣние, както и българскитѣ журналисти сж призовани да оцѣнятъ доколко българската цензура, при всички режими и въ различнитѣ моменти, е била по-либерална или по-строга, по-разумна или по-идиотска. Нѣмамъ врѣме сега да се занимавамъ специално съ този въпросъ, но азъ ви цитирамъ руската цензура, която е несравнима по цѣлия свѣтъ. Нито въ Индия, нито въ Китай, нито въ Америка въ най-затѣтената малка страна, никѣдъ нѣма да намѣрите такава цензура, каквато има въ Русия. Русия е една гробница, надъ която се издигатъ нѣколко десетки хиляди черносотници, рѣководени отъ една шайка, начело съ Троцки. Това е то Русия.

Х. Кабакчиевъ: Оставете на мира Русия, а говорете за България.

Г. Василевъ: Г. Кабакчиевъ! Нѣма защо повече да споримъ; азъ заявявамъ моето мнѣние: нѣма да се мине по-дълго врѣме и Русия наново ще заживѣе, руска култура ще има, вѣстници и списания ще има, руско учредително събрание ще има, само болшеvizмъ въ Русия нѣма да има.

И. Симеоновъ: Троцки ще избѣга съ паритѣ отъ банкитѣ.

Г. Василевъ: Азъ искамъ специално да цитирамъ за тѣснитѣ социалисти мнѣнието на Кауцки, извънредно уважаванъ отъ тѣхъ учителъ, и неотдавна г. Коларовъ прѣвеждаше нѣкои негови трудове. Кауцки казва, че рускиятъ болшеvizмъ е едно недоразумѣние, че рускиятъ болшеvizмъ носи грамадна опасностъ за цѣлото работничество въ свѣта.

Х. Кабакчиевъ: Нищо подобно не казва Кауцки.

Г. Василевъ: И Плехановъ, когато болшевикитѣ намѣриха на болнично легло, за да му взематъ живота, и той бѣше противъ тѣхъ; Бернщайнъ, и той е на сжщото мнѣние. (Възражение отъ социалъ-демократическата група, необединена)

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Г. Василевъ: Г-да! Позволете ми да развия моята мисль накратко, както азъ я разбирамъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Имате само 1/2 часть.

Г. Василевъ: Стига ми, само да не ме прѣкъсватъ. Азъ искамъ да характеризирамъ българския болшеvizмъ — ако не искате така да го наричамъ, добръ, тѣсния социализмъ — искамъ да намѣря коренитѣ на този тѣсенъ социализмъ, това, което го характеризира, това, което въ продължение на 15 години трови извѣстни кръгове въ България.

Х. Кабакчиевъ: Пазете се да не ви отрови и васъ.

Г. Василевъ: Ето ги тѣснитѣ социалисти нарисувани отъ само себе си. Вие знаете, че отъ всички професии, между които тѣснитѣ социалисти опериратъ, най-интелигентната маса е учителството; тамъ има широки социалисти, има тѣсни социалисти, има и отъ други партии. Но учителската организация азъ съмъ избралъ като образецъ на това, което българскиятъ болшеvizмъ може да даде. Слушайте сега по въпроса за учителството. Какво искатъ тѣснитѣ социалисти, които 15 години наредъ сж работили между учителството? Ако прослѣдите нѣколко пасажа, ще намѣрите много работи, които до сега не сте чували. Тѣ казватъ: (Чете) „Да се прѣмахне държавниятъ изпитъ, цензътъ, стажътъ и пр. срѣдства за добиване право на учительство“, иска петиятъ конгресъ на тѣснашката учителска организация, защото тѣзи стажове и изпити и пр. и пр. имали за цѣлъ „да затвърдятъ буржоазната мисль и разбирание и всѣятъ корупция, сепаратизмъ, заблуда и крепенизъмъ въ народното учительство“.

Х. Кабакчиевъ: Съвършено вѣрно.

Г. Василевъ: Да има единъ учителъ стажъ, известно образование, то значи да стане кретенъ! Значи учителътъ може да бѣде невѣжа, неграмотенъ, и той ще бѣде добриятъ учителъ. (Възражение отъ социалъ-демократическата група, необединена)

Какво искатъ тѣснитѣ социалисти въ 1910 г. въ тѣхния органъ „Учителска искра“? (Чете) „Искаме чрѣзъ законъ да се запрѣти извънучилищната културтрегерска дѣйностъ на учителя“. Да нѣма конференции, да нѣма помощи на селянитѣ, да нѣма вечерни училища, да нѣма кооперации, това тѣ искатъ; искатъ съ законъ да се запрѣти на българския учителъ да дѣйствува извънъ училището. Да играе карти, да пиянствува може, не се забранява, а културната дѣйностъ трѣбва да се забрани съ законъ.

Х. Кабакчиевъ: Искаме това, за да не се използва учителътъ за патриотарското възпитание.

Г. Василевъ: Слушайте, г-да: (Чете) „Народнитѣ училища трѣбва да учатъ и възпитаватъ въ духа на социализма, трѣбва да иматъ социалистическа цѣль. Идеята за неутрално училище е буржоазна идея“. Значи не може неутрално училище!

Х. Кабакчиевъ: Защото подъ булото на неутралността се прѣподава класова наука.

Г. Василевъ: Министерството издава разпореждания за допълнителни курсове за учителитѣ, за подготовка и т. н. Тѣснитѣ казватъ: (Чете) „Допълнителнитѣ курсове да се бойкотиратъ. Тѣ сѣ вѣдица, хвърлена отъ демократитѣ всрѣдъ учителството. Ние сме противъ тѣхъ, защото въ тѣхъ изпъкватъ класово-експлоататорскитѣ намѣрения на държавата“. (Смѣхъ)

По-нататъкъ, г-да, за висшия училищенъ свѣтъ. (Чете) „Висшиятъ училищенъ свѣтъ ще бѣде буржоазенъ институтъ, даже и ако половината му членове да бѣдатъ учители. Ние сме противъ него, защото той е прѣдназначенъ да заблуждава народното учителство относно сѣщияския авторъ на стѣснителнитѣ и реакционни закони и правилници“. Значи, да нѣма свѣтъ къмъ Министерството на народната просвѣта, даже и ако половината отъ членоветѣ му сѣ учители. Това е буржоазно.

По-нататъкъ. (Чете) „Участието въ читалищата, народнитѣ четения, просвѣтителнитѣ дружества и пр. е недопустимо за тѣсникътъ учителъ, тъй като подобна културтрегерска дѣйностъ ще да замѣгли класовото му съзнание“.

Х. Кабакчиевъ: Да, да.

Г. Василевъ: По-нататъкъ слушайте една научна дефиниция: (Чете) „Науката е стока. Днесъ и геологията е стока, и механиката е стока, и астрономията, медицината, живописъта, мореплаването и въздухоплаването, даже и експедицията по сѣвернитѣ и полярни страни сѣ стока“.

Министъръ Т. Теодоровъ: И болшевикътъ е стока.

Г. Василевъ: И болшевикътъ, изглежда, че е стока, само че отъ най-долна проба. (Смѣхъ) Въ областта на математиката. Какво нѣщо е 2+2? „Учителска искра“, отъ 1911 г., бр. 8, стр. 5 пише: (Чете) „То е едно абстрактно изражение на конкретни величини. Какво нѣщо е а, б, в? Това сѣ известни бѣлзи за конкретни понятия. Само при тѣхното конкретизиране тѣ добиватъ едно реално съдържание, когато се обрнатъ въ знания. Тѣзи, обаче, знания сѣ въ прѣка зависимостъ отъ съпротивлението, което личността, професията и класата проявяватъ. Това значи, че за класата на експлоататоритѣ 2+2 се обръща въ мѣрка за дивидендитѣ и принадлежитѣ часове, когато за пролетарията то се обръща въ мѣрка за неговата дневна надница и работнически часове“. (Смѣхъ)

Д-ръ П. Джидровъ: (Къмъ Х. Кабакчиевъ) Цѣлиятъ свѣтъ Ви се смѣе!

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Г. Василевъ: Въ областта на педагогията тѣ казватъ: (Чете) „Четенето и азбуката да вземемъ. Въ дадени случаи могатъ да се кажатъ сѣщитѣ сѣждения, както и при смѣтането. Конкретното изражение на азбуката насъ ни интересува тамъ, където тази азбука се проявява, където и въ каквото се изразява и ето ние се натъкваме на

читанкитѣ въ основното училище. Но ще се усѣмни ли нѣкой съвѣстенъ човѣкъ да отрече тѣхния напълно буржоазенъ характеръ? Тамъ има такава буржоазна плѣсень и мухълъ, които не могатъ да се почувствуватъ отъ психологическото обоняние, присѣщо на атрофирани индивиди“. Но по въпроса за рисуването: (Чете) „Днешното рисуване, доколкото развива сръчността у дѣцата, се използва не отъ тѣхното развитие, а отъ капиталистическото производство за по-голяма експлоатация на тѣхъ, а доколкото то е свързано съ другитѣ учебни прѣдмети, то е насочено да подпомага и закрѣпва още по-здраво въ главитѣ на дѣцата онзи реакционенъ буржоазенъ духъ, който вѣе въ цѣлата учебна материя“. (Смѣхъ) По въпроса за ржководието казватъ, че и то е буржоазно, защото се ржководи отъ „старото и изтѣркано отъ живота мнѣние, че жената трѣбва да работи въ къщи, а мъжътъ — навънъ“. По-нататъкъ: (Чете) „Че има буржоазно пѣние и пролетарско пѣние, това всѣкому е известно. Буржоазнитѣ пѣсни хвалятъ приложението на човѣшкия трудъ въ разнитѣ му днешни форми подъ тежкото яго на капитала, като възпѣватъ и обстановката, красотата на природата и пр. Какво по-прѣлѣстно за буржоазията отъ това, че работническитѣ дѣца, като възпѣватъ хубоситѣ на слънцето, на зелената, на гората, на птичкитѣ, на полетата и планинитѣ, заедно съ това да възпѣватъ като щастливъ и доволенъ мизерния и жалкъ животъ на милионъ потиснати работни маси? Това е твърдѣ полезно за буржоазията“.

К. Пастуховъ: Попитайте ги сподѣлятъ ли тѣ тия идиотщини.

Г. Василевъ: Почакайте. (Чете) „Геометрията въ основното училище и тя била буржоазна, защото геометрическитѣ форми се разглеждатъ не като резултатъ отъ непрѣкъснатитѣ движения на материята, а като готови, неизмѣнни и застинали форми“. По-нататъкъ тѣ казватъ: (Чете) „Народнитѣ учители ще останатъ да работятъ въ народното училище противъ свѣдѣния си и убѣжденията си. Учителитѣ — тѣснитѣ, разбира се — знаятъ, че по силата на необходимостта сѣ заставени да троятъ главитѣ на дѣцата си съ извратената буржоазна наука“.

Х. Кабакчиевъ: Това е вашето безсилие и безсрамие да се гаврите съ тѣзи работи.

Г. Василевъ: Това сѣ ваши цитати, и вие се боите отъ вашитѣ идиотщини.

Х. Кабакчиевъ: Нѣмате аргументи противъ освобождението на осѣденитѣ, затова ни занимавате съ Вашитѣ акробатства.

Г. Василевъ: Когато органътъ на тѣснитѣ социалисти пише, че геометрията е била буржоазна наука, кажете ми това не е ли идиотщина? Ето какво пише въ „Учителска искра“ бр. 34 отъ 1911 г. въ отговоръ на в. „Съзнание“ (Чете) „Господата не били виждали буржоазна геометрия... жалки хора! Погледнете вѣществената геометрия въ разни — земята, и въ тѣла — сградитѣ, и вие ще видите кому принадлежи тя; вие ще видите не „консерваторски тѣпожѣлни трижѣлници“, а съюзно колосално тѣпоумие. Безсмислено повтарятъ социалистически фрази, о, жалки маймуни, безъ да влагате въ тѣхъ конкретно пролетарско съдържание!“

П. Даскаловъ: Това и широкитѣ социалисти не рѣдко сѣ го казвали; и тѣ иматъ този езикъ за тѣзи работи. А ако искате програми, за да се смѣте, вземете програмата на земледѣлцитѣ, за да се смѣте и съ нея.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Василевъ! Колкото пѣти съмъ Ви поканвалъ да говорите по прѣдмета, вие говорите все сѣщото. Ще се съгласите, че и прѣдседателството не трѣбва да ви толерира.

Г. Василевъ: Г-да! Азъ бихъ могълъ да ви прочета, ако имаше малко спокойствие въ крайната лѣвица, още маса пасажии извънредно интересни, обаче азъ нѣма да чета повече, а ще обобща и ще свърша. Когато тѣснитѣ социалисти, въ течение на 20 години, се борятъ не само противъ така наречения отъ насъ националенъ идеалъ на България, не само противъ всѣка идея, че държавата може да се развива, че на нея трѣбва да се влияе, че тя може да се реформира, че държавата е длъжна да даде малко повече справедливостъ, че тя е длъжна да защитава не

само работниците, но и другите дребни съществувания, за които тѣ днесъ говорятъ, когато тѣснитѣ социалисти, казвамъ, отъ 20 години насамъ не само въ общественитѣ борби сѣ се противопоставяли на всѣки прогресъ, на всѣка мисль, че може да стане прогресъ, извънъ онова, което тѣ могатъ да направятъ, слѣдъ като взематъ властѣта, слѣдъ като ние заприличае, значи, на Русия — това не стигаше — когато тѣ отричатъ даже възпѣването на българската природа като едно прѣстѣпление, . . .

Х. Кабакчиевъ: Глупости дрънкашъ.

Г. Василевъ: . . . когато тѣ смѣтатъ, че даже въ народнитѣ пѣсни нѣма, освѣнъ буржоазенъ духъ, нѣкакво прѣстѣпление, отстѣпление отъ класовото съзнание на пролетарията, можете много лесно да разберете, какви ще бждатъ резултатитѣ на тѣхната дѣйностъ.

В. Коларовъ: За народнитѣ пѣсни нѣма, а ще намѣрите това за пѣснитѣ на Кирилъ Христовъ и Иванъ Вазовъ. Тамъ ще намѣрите този буржоазно-националенъ духъ. Това казваме ние.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Че какво има страшно въ това?

В. Коларовъ: Има писатели, които единъ пѣтъ ни пѣха: „Братя сърби, да вървимъ рѣка за рѣка“, а подиръ три мѣсеца говорѣха за сърбитѣ: „Свини! Плюйте на тѣхъ, и да вървимъ противъ тѣхъ“.

Г. Василевъ: Това, което ви четохъ, е писано въ 1910 г., когато нито Вазовъ, нито Кирилъ Христовъ бѣха писали за война. Вие се дразните като ви чета пасажъ отъ единъ вашъ органъ, за да видимъ какво прави една тѣснашка политическа организация въ себе си и да я разберемъ.

В. Коларовъ: Я говорете по дневния редъ, господине. Или искате да говоримъ по историята на социалъ-демократията?

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Василевъ! Поканвамъ Ви да говорите по дневния редъ.

Г. Василевъ: То е мое право.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Ще Ви отнема думата.

Г. Василевъ: Хичъ нѣма да ме обидите. Азъ не мога да разбера защо се стѣсняватъ тѣснитѣ социалисти, когато чета тѣхнитѣ думи.

В. Коларовъ: Вие подлагате на критика програмата на социалъ-демократията. Тогава и ние ще искаме да защитимъ нашата програма. Тукъ не се касае за това, а се касае за единъ конкретенъ политически, конституционенъ въпросъ, по него си кажете думата; а Вие говорите три часа за разни други работи.

Г. Василевъ: Азъ ви бѣхъ казалъ, че ще дойде день, ще разгледамъ вашето минало и колко струвате. Търпѣхъ четири години; освѣнъ инцидентно, никога не съмъ се занимавалъ съ васъ. Азъ искамъ този пѣтъ, когато има подъ сѣдъ, когато има въ затвора тѣсни социалисти, когато има бунтарства въ България, когато има идея у тѣхъ, че трѣбваше прѣди още два години послѣдниятъ куршумъ да прѣстане, когато виждаме единъ атентатъ противъ България, азъ искамъ, казвамъ, да намѣря коренитѣ на този атентатъ въ цѣлото ваше минало, което е антибългарско и антикултурно. Вие отговаряйте, ако искате ругайте, азъ нѣмамъ нищо противъ.

В. Коларовъ: Кажете: понеже Тодоръ Лукановъ и Георги Димитровъ сѣ социалъ-демократи, тѣсни социалисти, заради това Народното събрание не бива да ги освободи отъ затвора; не защото сѣ депутати, не защото това е право, а само заради това, защото сѣ социалъ-демократи, защото сѣ тѣсни социалисти и защото тѣхната партия била проповѣждала това или онова. Това е всичкото, другото го нѣма.

Г. Василевъ: На това азъ отговарямъ съ друго, това, което мислите и което всички други, освѣнъ васъ, ще разбератъ. Вие имате осждени отъ едно правосѣдие ваши

хора, тѣ сѣ намѣрени за виновни, че сѣ водили бунтарска агитация. Вие имате други колеги, дадени подъ сѣдъ пакъ за бунтове. Ние имаме бунтоветѣ станали. Ние имаме връзка между едното и другото, какво искате повече? Вие, които имате властѣта въ Русия и убивате всичко наредъ, искате свобода да разрушите България. (Възражение отъ социалъ-демократическата група, необединена) Тая свобода да разрушите България нѣма да ви я дадемъ. Наречете ни реакционери, наречете ни консерватори, наречете ни прѣдатели, наречете ни вагабонти, каквото щете кажете, едно нѣщо нѣма да ви допуснемъ: България обичае достатъчно, за да не ви я оставимъ на терзанията, на които Русия е оставена, да я изоставимъ на подкупни агенти.

В. Коларовъ: Да, достатъчно обичате България — затуй я докарайте до туй дередже. Не Ви е срамъ!

Г. Василевъ: България не е Русия.

В. Коларовъ: Марселъ Дюнанъ рисува всички ви като продажници на България, продали България на Германия, продали България на Русия — и на дитѣ страни.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Г. Василевъ: Лъжа е, Марселъ Дюнанъ говори друго — четете книгата му. Това, което съмъ казалъ, това е станало.

В. Коларовъ: Вие сте продажници отъ руската легация, вие ще правите отводъ сега.

Г. Василевъ: Четете какво е казалъ за насъ и за насъ Марселъ Дюнанъ. (Протести отъ крайната лѣвица)

В. Коларовъ: Вие трѣбва да бждете на скамейката на подсѣдимитѣ, ние ще ви обвиняваме и ще имаме цѣлия български народъ съ насъ. Сега използвайте случая прѣдъ едно Събрание, което е изгубило моралното право да се счита прѣдставителъ на народа.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Моля, г. Коларовъ!

В. Коларовъ: Нѣмате куража да излѣзете прѣдъ българския народъ. Ние не се боимъ отъ народа и всѣки единъ отъ насъ е готовъ да излѣзе прѣдъ него открито такива, каквито сме, разбираете ли?

Х. Славейковъ: Убийци недни, вие нѣмате право да се считате прѣдставители на народа!

Г. Василевъ: Вие нѣмате доблестѣта да си кажете най-малко етикета. Народътъ ви знае. Запазете си енергията за изборния день, защото ще се разочаровате много.

Н. Харлаковъ: (Възражая нѣщо)

Г. Василевъ: Г. Харлаковъ и той говори! Отъ името на коя партия говори и подъ какво знаме говори — не разбирамъ. (Смѣхъ)

Х. Славейковъ: Отъ името на руската легация.

Г. Василевъ: Г. г. народни прѣдставители! Методитѣ се различаватъ: методата на София не е такава, каквато е на Петроградъ. (Скарване между тѣснитѣ социалисти и М. Ничевъ)

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Свършете, г. Василевъ.

Г. Василевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ казахъ аргументитѣ и ги сумирамъ. Кога има да се налагатъ най-тежки наказания, конституцията казва. (Възражение отъ групата на тѣснитѣ социалисти) Моля, г-да, оставете ме да говоря. Защо се бонте да чувате аргументитѣ?

В. Коларовъ: Когато изтече врѣмето, тогачъ се сѣтихте да говорите по прѣдмета.

Г. Василевъ: Когато се налагатъ най-тежки криминални наказания по законитѣ, Камарата има право да избира. Азъ правя моя изборъ. Прѣдварителниятъ въпросъ е: дали наистина тия прѣстѣпления, за които се прѣд-

виждатъ наказания до 15-годишенъ строгъ тъмниченъ затворъ, трѣбва да се считатъ най-тежки, или се считатъ за срѣдни или за леки? Моето убѣждение е, че тѣ сж отъ категорията на най-тежкитѣ. (Протести отъ крайната лѣвица) Нищо не искате да слушате, срамувате се отъ това, което ви чета, макаръ и да е ваше, стѣснявате се отъ това, което сте писали, когато ви го чета, давамъ ви аргументи, не слушате, не ми позволявате да говоря, прѣкъсватъ ме постоянно, както желаете, но да казвате — не дѣйте говори, това не разбирамъ.

В. Коларовъ: По прѣдмета говорете.

Г. Василевъ: Това не е ли по прѣдмета? (Прѣрекание между д-ръ П. Джидровъ и д-ръ Н. Сакаровъ отъ една страна, и В. Коларовъ отъ друга)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Г. Джидровъ! Моля Ви се.

Г. Василевъ: Прочее, ако за едно умишлено убийство се прѣдвизжда наказание отъ 10—15 годишенъ строгъ тъмниченъ затворъ, като не смѣтамъ никакви смекчения въ положението на убицеа, а вземамъ най-тежката обстановка за него, ако той се наказва съ 10—15 години строгъ тъмниченъ затворъ, прѣдставлявамъ си случая, че ние има да се произнесемъ за единъ убиецъ, обвиненъ по чл. 247, алинея първа, отъ наказателния законъ. Вие ще поддържате, че това не е отъ категорията на най-тежкитѣ наказания, че то е отъ лекитѣ наказания. Както ви казахъ миналия пътъ, вие искате да дадете право на изродния прѣдставителъ да може да бѣде евентуално и убиецъ и не смущаванъ отъ никого народенъ прѣдставителъ.

В. Коларовъ: Г. Василевъ! Позволете ми една малка справка. Извѣстно ли Ви е на Васъ, че при първото властуване на Народната партия единъ турчинъ депутатъ бѣше извършилъ умишлено убийство и бѣше обвиненъ въ такава и тукъ Народното събрание не позволи неговото съдени? Извѣстенъ ли Ви е този фактъ?

Г. Василевъ: Г. Коларовъ! Не ми е извѣстенъ този фактъ, не съмъ билъ въ това Събрание, не зная и нито бихъ поддържалъ такава теза.

В. Коларовъ: Азъ капиталъ не правя, но това е единъ прецедентъ въ нашето Събрание.

Г. Василевъ: Ако Вие мислите, че тая практика е добра, поддържайте я, тя не е моя, и комуто да принадлежи, не мога да я поддържамъ. Това е моето убѣждение.

Вие, прочее, имате тукъ дадени подъ съдъ за наказание до 15 години. Азъ рѣшавамъ първия въпросъ, че случаятъ влиза въ категорията на най-тежкитѣ наказания. Но тѣснитѣ социалисти се сърдятъ. Тѣ мислятъ: „Понеже обвиненитѣ сж наши другари, тѣсни социалисти, вие, като наши противници, нѣма освѣтъ да вотирате противъ“. Вие може така да мислите, обаче азъ казвамъ друго нѣщо. Вие трѣбва да прослѣдите, има ли нѣщо общо въпросътъ съ българския животъ или нѣма. И азъ ви отговарямъ. Вчера имаше единъ нещастенъ опитъ за революция въ България, единъ неорганизиранъ опитъ, единъ опитъ, въ който, азъ съмъ убѣденъ, голѣмото число участници сж нещастни хора, но въ който опитъ сжщо така, азъ го зная положително, има и твърдѣ голѣми прѣстѣпници, макаръ малцина, и нишкитѣ на които водятъ къмъ вашата идеология.

В. Коларовъ: А-а-а!

Г. Василевъ: Споредъ мене, не споредъ васъ. Вие какво искате сега? Азъ да бѣда съгласенъ да улесня разрушението на България? Нѣма да го улесня.

В. Коларовъ: Разбира се, нѣма да го улесните!

Г. Василевъ: Напротивъ, ще направя всичко възможно за закрѣпването на България. И азъ ви казвамъ: Народното събрание има да рѣши, дали България да заприлича на една обикновена конституционна страна, която има чувството на самосъхранение, която има инстинкта за своето бѣдаще развитие, или да приемемъ руската метода, методата на болшевикитѣ. Но коя е тази метода? Най-страшната, която историята познава: убийства, разгонване на учрѣдителното събрание, затваряне на всич-

китѣ вѣстници, избиване на двѣ хиляди души невинни хора поради атентатъ на единъ папачъ на тюмата.

Отъ крайната лѣвица: (Възражения)

Г. Василевъ: Г. Чилингировъ далечъ-далечъ блѣднѣе — едно къмъ милионъ — спрѣмо болшевикитѣ въ Русия. Вие не отъ мене можете да искате одобрение на генералъ Чилингирова, не му познавамъ точно дѣятелността и нито съмъ наклоненъ да го защитавамъ, безъ да познавамъ неговото положение. Ако генералъ Чилингировъ не е знаелъ нашитѣ закони, ако е виновенъ, ще ми достави истинско удоволствие да го видя най-строго наказанъ. Това е моятъ отговоръ. Обаче ние въ България не можемъ да приемемъ вашата метода, прѣди всичко поради това, защото тя е дѣйствително ужасяюща и потресающа. (Възражение отъ крайната лѣвица)

Ако приемемъ вашата метода, би трѣбвало не да разискваме, не да ви дадемъ думата, а чисто и прѣсто подъ списъкъ да ви туримъ въ затвора, да затворимъ вѣстника ви, да обявимъ, че сте всички врагове на България. Това е болшевишката метода, казвамъ азъ. Ако ние вѣрвѣхме по стѣпкитѣ на Троцки, това трѣбваше да направимъ. Той ви казва: оржикето е само за насъ, за буржоазията оржикето нѣма, тя може да работи само окопи. Буржоазията не може да постѣпва въ армията, тя е само за насъ. Избори правимъ само за насъ, за други елементи не, за интелигенцията даже нѣма. Е добръ, ето ви тукъ пасажки: „Интелигенцията не трѣбва да има изборно право, защото по душа е прѣдадена на буржоазията“.

В. Коларовъ: Въ Русия нѣма още конституция; тепърва се установяватъ конституция.

Г. Василевъ: Въ Русия ще има конституция, когато нѣма болшевики. Това е бѣдащата история на Русия. Ще живѣемъ и ще видимъ. Щомъ паднатъ болшевикитѣ, въ Русия ще има конституция и ще има редовенъ животъ, а не тъмни хора.

Азъ съмъ, г-да, на това мнѣние: които сж въ затвора, да си стоятъ благополучно тамъ. Не зная какъ сж осѣдени, не съмъ съдия, но зная, че ние, като народни прѣдставители, трѣбва да имаме почитъ къмъ правосѣдието. Ако има недѣзи въ правосѣдието, ще ги лѣкуваме общо и принципиално, а не по отдѣлни случаи. Онѣзи, които сж подъ съдъ, да отидатъ по съдъ, защото се иска наказание до 15-годишенъ строгъ тъмниченъ затворъ, което влиза въ категорията на най-тежкитѣ наказания, които законътъ познава и които самиятъ човѣшки разумъ подсказва. Руската метода е опасна и тя въ България нѣма мѣсто. По моето убѣждение тѣснитѣ социалисти напразно мислятъ, че много се страхуваме отъ тѣхъ. Моето мнѣние е, че тѣ сж едно карикатурно копие на този нещастенъ оригиналъ, който е въ Русия. Българскиятъ народъ е силенъ и слѣдъ всичко, което е станало, той все още се надѣва, ще се надѣва и ще работи. Но съ тѣзи ваши дивотии, които отъ 20 години проповѣдватъ, вие ще турите край на себе си, а не на България. Това ние нѣма да ви позволимъ да направите.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. д-ръ Стоянъ Даневъ.

Д-ръ С. Даневъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! (Прѣрекания между Г. Василевъ и Х. Кабакчиевъ)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Василевъ! Оставете г. Данева да говори, бе джанамъ. Г. Кабакчиевъ, можете да говорите каквото щете, но нѣмате право да прѣчите на работата на Народното събрание.

Д-ръ С. Даневъ: Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ, който се повдига, вѣнъ отъ лицата и вѣнъ отъ партийнитѣ мнѣния, е важенъ, защото засѣга привилегии на Народното събрание, неприкосновеността на депутатитѣ, и ние сме длѣжни да се отнесемъ къмъ него съ всичката сериозностъ, която той заслужава. Туй, което е на днешенъ редъ по отношение на нѣкои отъ господата отъ крайната лѣвица, това утрѣ може да се случи съ когото и да е отъ другитѣ групи, и ние, които длѣжимъ да стоимъ еднакво високо спрѣмо всички, длѣжни сме и въ този случай да се ржководимъ единствено отъ здравия смисълъ, който нашиятъ голѣмъ законодатель по тоя въпросъ е внесълъ въ конституцията.

По отношение на нашия другаръ, г. Ципорановъ, мнѣнието на комисията е, както ви е известно, да не се съгласява Народното събрание да бжде той съденъ. Туй мнѣние комисията обосновава на чл. 96 отъ конституцията, който тя тълкува, че прѣстѣплението, за което се иска прѣслѣдването на г. Ципоранова, е отъ лекитѣ, което не се наказва съ най-тежки наказания и като така, надлежнитѣ власти прѣзъ врѣме на засѣданието на Народното събрание нѣматъ право нито да го държатъ подъ прѣдварителенъ арестъ, нито пъкъ да го съдятъ. Другото мнѣние е, че дѣянieto, което се вмѣнява въ вина на г. Ципоранова, съставлява прѣстѣпление, наказуемо съ най-тежко наказание, и въ такъвъ случай остава на Народното събрание да се произнесе, дали слѣдва да бжде отдаденъ г. Ципорановъ подъ съдъ или не. Дълженъ съмъ тукъ да забѣлжа, че това послѣдно мнѣние се базира прѣдимио на квалификацията, която прокурорътъ е далъ на извършеното дѣяние. Дължни ли сме ние, пита се, да се подчинимъ на тази квалификация? Моето мнѣние е, че не. Ако и да не сме съдили, но по въпроса ние имаме правото да обсъдимъ всестранно всичко онова, на което се гради случаятъ и да се произнесемъ. Прочее, ако прокурорътъ дава неправилна квалификация на дѣянieto, ние можемъ да не се съгласимъ на тази квалификация. Прѣдставете си, напр., случая, че прокурорътъ би се осмѣлилъ за никакво и нищо дѣяние да заключи въ своя обвинителенъ актъ, че то подлежи на съдене като едно прѣстѣпление най-тежко. Нима ще прѣклонимъ глава прѣдъ такава една квалификация? Азъ мисля, че по никакъвъ начинъ не. Слѣдователно, като принципъ азъ приемамъ, че Народното събрание е властно, помимо квалификацията на прокурора, да прѣцѣни и то даннитѣ, тъй както сж изложени въ обвинителния актъ, и да даде на дѣянieto друга квалификация. Слѣдователно, ако въ случая квалификацията гласи, че се касае за прѣстѣпление, наказуемо съ най-тежко наказание, Народното събрание е властно да намѣри въ фактитѣ, изложени въ обвинителния актъ, елементи на дѣяние, наказуемо по-леко и, слѣдователно, да откаже на прокурора и на съдебнитѣ власти правото да прѣслѣдватъ единъ народенъ прѣдставителъ. Сега се пита, кое отъ тѣзи двѣ мнѣния трѣбва да се прѣдпочете. Азъ ще избѣгна да отговоря на този въпросъ. Азъ по-скоро ще приема, че въ дадения случай се касае, въ различие отъ онова, което комисията поддържа, за едно дѣяние, наказуемо съ най-тежко наказание, за да видя въ такъвъ случай какво трѣбва да бжде поведението на Народното събрание. Върху едно съмъ съгласенъ, а то е, че Народното събрание е властно да даде или да не даде съгласието си за прѣслѣдването на единъ народенъ прѣдставителъ прѣзъ врѣме на засѣданието на Народното събрание. По какво се ръководи Народното събрание, кой е критериятъ, съ който си служи то, за да изнесе едно или друго разрѣшение на въпроса. Тоя въпросъ е конституционенъ въ пълната смисълъ на думата. И ако искаме да бждемъ конституционалисти, нѣщо повече, ако скѣпимъ за парламентарния режимъ, ние по общо правило по-скоро ще откажемъ на съдебнитѣ власти да прѣслѣдватъ единъ народенъ прѣдставителъ прѣзъ врѣме на засѣданието на Народното събрание, отколкото противното. Защо? Защото, когато има конфликтъ между съдебната и законодателната властъ, на която ние сме мандатори, ние, прѣди всичко, ще защитимъ нашитѣ привилегии. Защо? Защото ние въ сжщностъ само врѣменно спъваме съдебната властъ до толкова, доколкото е нужно на прѣслѣдвания нашъ другаръ да може да застане между насъ и да си изпълни дълга като народенъ прѣдставителъ. Ние съчетаваме едното съ другото, когато ако ние оставимъ съдебната властъ да дѣйствува безогледно, тя ще тури кръстъ на дѣятелността на единъ народенъ прѣдставителъ, избранъ тукъ да защитава мнѣнията си, за което именно сж го пратили българскитѣ избиратели въ оградата на Народното събрание. Наистина, може да има случаи, които да ни шокиратъ. Напр., може народниятъ прѣдставителъ да се прѣслѣдва за убийство; въ такъвъ случай какъ ние можемъ да съгласуваме схващането, на което азъ заставамъ, съ благоприличието, съ порядъчността? Азъ ето какво отговарямъ на това: ако дотамъ изпадне единъ народенъ прѣдставителъ, ще има толкова очи, за да се оттегли, да обърне грѣбъ на Народното събрание. На Западъ, дѣто сж се разглеждали разни процеси на народни прѣдставители, когато се касае за дѣяние, което нанася позоръ и хвърля сѣнка на честта на народния прѣдставителъ, той, нѣмайки куражъ да продължава да се счита народенъ прѣдставителъ, веднага се тегли далечъ отъ камарата. Така би трѣбвало да бжде и у насъ и ако не е така,

е добръ, азъ тогава давамъ право на Народното събрание то да стане и да каже: на такъвъ народенъ прѣдставителъ не се пада да се ползува отъ депутатския мандатъ, чека той се яви прѣдъ съда, нека бжде съденъ; той не заслужава да изпълнява мандата си на законодателъ.

Д-ръ П. Джидровъ: Позволете, г. Даневъ, ако се интересувате по сжщество отъ това, което е рѣшила комисията. Г. Ципорановъ не е направилъ никѣдъ признания, че е давалъ или разпространявалъ каквото и да е, така щото той се счита самъ за невиненъ.

Д-ръ С. Даневъ: Като изключвамъ, прочее, случаитѣ, въ които извършеното дѣяние хвърля сѣнка върху честта на народния прѣдставителъ, защото е позорно, въ всички други случаи сжщинскитѣ духъ на конституционализма и на парламентаризма, бихъ рекълъ азъ, ни повелява да гледаме на този въпросъ отъ високо, а не отъ дребнаво гледище и да настояваме прѣслѣдваниятъ народенъ прѣдставителъ да се яви тукъ и да изпълни своя депутатски мандатъ. Особено се налага този дългъ намъ, когато се касае за единъ опозиционеръ. Опозицията е цѣнна стока, ние трѣбва за нея да скѣпимъ, защото прѣдпочитателно е да се яви тукъ прѣдъ насъ единъ прѣдставителъ на опозицията, отколкото на улицата. Тукъ е случаятъ, дѣто огъ шракането на идеитѣ, както се бѣше изразилъ единъ български държавникъ, може да излѣзе свѣтлина. Азъ всѣкогажъ ще прѣдпочета да се разправя съ своя противникъ въ оградата на Народното събрание, защото обективността тукъ е по-добъръ осигурена, отколкото навнѣ по площадитѣ и улицитѣ. Отъ туй гледище, г. г. народни прѣдставители, азъ мисля, че не трѣбва да има за насъ никакво колебание да приемемъ заключението на комисията, и да не се съгласимъ съ прѣслѣдването и съденето на народния прѣдставителъ г. Ципорановъ.

Но азъ имамъ и друго едно съображение, за да подкрѣпя това мое заключение, и това свое съображение азъ черпя отъ характера на дѣянieto, което се приписва на г. Ципоранова. Характерътъ на това дѣяние, тъй както се излага въ обвинителния актъ на прокурора, очевидно има връзка съ събитията на фронта. Е добръ, азъ нѣма да скрия, г. г. народни прѣдставители, моето мнѣние, че слѣдъ всичко туй, което стана, слѣдъ промѣната на единъ държавенъ глава, намъ се налага да хвърлимъ едно було на тия дѣяния и, ако съ събитията на фронта, отблизо или отдалечъ, е свързано и онова дѣяние, което се приписва на нашия другаръ г. Ципорановъ, нека простремъ това було на забравата и върху него, нека му дадемъ възможность той да се яви прѣдъ насъ и нека още въ тая сесия да прокараме единъ законъ за амнистия.

Отъ дѣсницата: А-а-а!

С. Дойчиновъ: Много далечъ отивате. Тогазъ да туримъ кръстъ на България.

Г. Василевъ: И ще цѣфнемъ, г. Даневъ. Азъ зная защо тъй говорите. Много добръ Ви разбирамъ и другъ пътъ ще Ви отговоря.

Д-ръ С. Даневъ: Азъ зная, че г. г. народнитѣ прѣдставители нѣма да сподѣлятъ моето мнѣние; но, заставамъ на това мѣсто, азъ съмъ длъженъ да кажа моето мнѣние откровено, както го казахъ и частно. Ако искате, г. г. народни прѣдставители, да съете на дѣното просо, както казва поговорката, тогава трѣбва да откриете голѣмото було и да видимъ какво е станало не само отъ вчера и завчера, а много по-рано. А ние тукъ, виждамъ, нѣмате такова желание да разкривате, какъ е избухнала тая война.

И. Пѣвъ: Малко по-късно ще стане, г. Даневъ. Много рано го искате.

Д-ръ С. Даневъ: Нека за тогава оставимъ и тия случаи. Защото трѣбва да прѣдшествува главното и да слѣдва послѣ второстепенното. Противното мнѣние азъ уважавамъ, но не сподѣлямъ.

Най-сетнѣ, г. г. народни прѣдставители, азъ имамъ едно трето съображение и то е слѣдующето.

Нѣкой отъ дѣсницата: На мѣстото на г. Ципорановъ ще дойде другъ опозиционеръ.

Д-ръ С. Даневъ: Въ този случай дѣянieto, което се вмѣнява въ вина на г. Ципоранова, подлежи да се сѣди отъ военно-полевитъ сѣдилища, а въ настоящата война тия сѣдилища сѣ дали доказателства за всичко друго, но не и за уравновѣсеностъ и обективностъ, когато се касае за политически процеси. Азъ и сега, когато стоя на тая трибуна, се възмущавамъ, като си помисля, какъ въ нѣколко случаи се издадоха чудовищни присѣди. Затова, при този случай, като народенъ прѣдставителъ, ви заявявамъ, че моята съвѣсть не ми позволява да гласувамъ за даванетоъ подъ сѣдъ единъ нашъ другаръ народенъ прѣдставителъ на военно-полевитъ сѣдилища.

И. Пѣвъ: Вмѣсто него ще дойде другъ опозиционеръ да защитава опозицията и то по-тѣсенъ отъ него.

Д-ръ С. Даневъ: Тѣхна милостъ (Сочи крайната лѣвица) нѣматъ нужда отъ моята защита. Азъ не се явихъ тѣхъ да защита, а една идея, както азъ мисля.

Г. г. народни прѣдставители! Двѣ думи ще кажа за случая на осѣденитъ народни прѣдставители г. г. Георги Димитровъ и Тодоръ Лукановъ. Азъ не съмъ съгласенъ съ мнѣнието на комисията по тѣхния случай. Азъ мисля, че тѣ трѣбва да се явятъ тукъ.

Отъ дѣсницата: Е-е-е!

Министъръ Т. Теодоровъ: Съвсѣмъ баятъ е.

Д-ръ С. Даневъ: Мнѣнието на комисията се базира на закона за углавното сѣдопроизводство и на други закони, които не позволяватъ едно наказание, което почва да се прилага, да се прѣкъсва. Това за насъ не може да има никакво значение, защото случаитъ, които се прѣдвиждатъ въ конституцията, нѣма нужда да се приповтарятъ и въ обикновенитъ закони. Не е мѣрдавенъ въ дадения случай и чл. 97 отъ конституцията, защото той говори за запиране за дългове, значи затваряне въ свръзка съ гражданско прѣслѣждане, когато чл. 96 има свръзка съ прѣслѣждане за углавни дѣяния и прѣстѣпления. Като е тъй, отговорътъ на въпроса, дали двамата народни прѣдставители могатъ да се явятъ тукъ прѣдъ насъ или не, ще зависи отъ тълкуванието, което ще се даде на чл. 96. Е добръ, г. г. народни прѣдставители, вие допускате, споредъ чл. 96, за по-леко прѣстѣпление да не смѣятъ сѣдебнитъ власти да прѣслѣдватъ единъ народенъ прѣдставителъ, когато засѣдава Народното събрание, а ако прѣстѣплението е отъ по-сериозенъ характеръ и се назовава съ най-тежки наказания, тогава вие сте властни евентуално да кажете на сѣдебната властъ: „Нѣма да прѣслѣдвашъ“. Знаете ли вие, че въ този случай отивате много далечъ? Конституцията ви дава това право, но забѣлжете до дѣ отивате — вие спирате разглеждането на едно дѣло. Ако то е отъ лекъ характеръ, както и да е, но ако е отъ тежъкъ характеръ, Народното събрание, като се постави на почвата на конституцията, може да спре врѣменно неговото разглеждане, даже да постанови врѣ-

менно арестуваниятъ да бѣде пуснатъ на свобода. Това какво значи? То е сѣщинска намѣса въ раздаването на правосѣдието. То е една такава намѣса, която евентуално може да осуети откриването на самата истина, защото дотогава, докогато прѣслѣдваниятъ народенъ прѣдставителъ е между насъ, слѣдствието не може да се произвежда. Забѣлжете при това, че се касае за прѣстѣпление, което, ако не се разслѣдва веднага, може-би и да не се разкрие и да свърши съ едно оправдание, когато въ сѣщностъ виновниятъ трѣбваше да бѣде осѣденъ.

Г. Василевъ: Може, ако дохождатъ въ Камарата и вечерта се връщатъ въ затвора.

Д-ръ С. Даневъ: Ако чл. 96 отъ конституцията отиде дотамъ, да дава възможностъ на Народното събрание да спѣва дѣятелността на сѣдебната властъ, азъ ще кажа съ по-голъмо право, че когато се касае за изпълнение на една присѣда, която, обаче, не отнема гражданскитъ и политически права на единъ народенъ прѣдставителъ, ние въ сѣщностъ въ функциитъ на сѣдебната властъ нѣма какво да се мѣсимъ, защото тя е свършила своята задача, — има вече една присѣда и изпълнителната властъ остава само да я изпълни. Ако ние на сѣщинскитъ сѣдебни власти можемъ да кажемъ: „Спрѣте, тукъ има да се упражнява депутатски мандатъ“, на онѣзи, които изпълняватъ тѣхнитъ рѣшения, които стоятъ, безспорно, много по-долу, можемъ съ много по-голъмо основание да кажемъ сѣщото. Ето кой е смисълътъ на чл. 96 отъ конституцията. И ако вие възприемете първитъ изводи отъ негъ, тогава смисълътъ на чл. 96 отъ конституцията ще ни даде право въ случая за осѣденитъ двама народни прѣдставители да дойдемъ до противно заключение на онова, което казва комисията. Това е моето заключение.

И. Пѣвъ: Заедно съ г. Ципоранова други 30 души се обвиняватъ. Азъ зная, че който е невиненъ, иска бързо правосѣдие, а който е виновенъ — отлага. Обвиняванитъ заедно съ него други 30 души искатъ бързо правосѣдие, а вие желаете тѣхното арестуване и държане съ мѣсеци.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Идете на вѣнъ да се разправяте.

С. Петковъ: Това не може да бѣде съображение на Камарата.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Понеже частъ е близо 8, вдигамъ засѣданието.

Слѣдното засѣдание ще бѣде въ срѣда послѣ обѣдъ съ продължение на днешния дневенъ редъ плюсъ законопроектитъ, които днесъ се раздадоха, а именно: а) за измѣнение чл. 2, пунктове 2, 4 и 8, отъ закона за измѣнение закона за акцизитъ и патентовия сборъ върху питиетата и б) за облагане съ акцизъ вината.

(Вдигнато въ 7 ч. 40 м. слѣдъ пладне)

Прѣседателъ: Д-ръ Д. К. ВАЧОВЪ

Подпрѣседателъ: Д-ръ И. МОМЧИЛОВЪ

Секретаръ: М. ЗЕЛКОВЪ

Началникъ на Стенографското бюро: Т. ГЪЛЖБОВЪ